

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

24-30 aprilie 1996
(Anul XXIX)

16

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Pagini memorialistice de NICOLAE BALOTĂ

(pag. 12-13)

Viata romantată a Elenei Lupescu

(pag. 4)

Cazul Radu Gyr

(pag. 5)

Cearta dintre
moderni și postmoderni

„Bătălia cărților continuă”

(pag. 10-11)

Poeme
de
Stefan
Aug. Doinas

(pag. 8)

Din anticamera lui 23 august '44

(pag. 14-15)

O povestire de
Julio Cortázar

Loc numit Kindberg

(pag. 20-21)

Cu N. Steinhardt la Paris

(pag. 22)

RESENTIMENTARI
FAC BREAK-POINT

(pag. 2)

Greva bibliotecarilor

DOUĂ amintiri. Cea dintâi, personală, se referă la una din bucuriile adolescenței mele. Pe la începutul anilor '50, aflat temporar în grija bunicilor materni, la Rm. Vâlcea, am citit în câteva luni toate cărțile din casă. Când n-a mai rămas nimic, am luat drumul unei biblioteci publice, mutată nu cu mult timp în urmă în localul tribunalului. Zeiței dreptății i se dezlegaseră ochii și, în locul balanței, i se lăsase o făclie. Sălile de judecată deveniseră săli de lectură. Trei ani am citit pe rupe. Puteam lua cărțile acasă. Eram în al nouălea cer. Săptămîna trecută, am întâlnit la Rm. Vâlcea o doamnă care are în “custodie” fosta bibliotecă a familiei Puțoreanu, vărsată în fondul public chiar în epoca de care vorbesc și de care aveam cunoștință, fiindcă nu fusese ștearsă de pe coperta de gardă a cărților mențiunea *Ex libris...* Mi-au revenit în minte zecile de volume împrumutate, pe care le-am purtat sub braț spre casă, cuprins de curiozitate, abia așteptînd să le citesc.

Cea de a doua amintire este una comună unei țări întregi: distrugerea clădirii Bibliotecii Centrale Universitare din București în zilele revoluției din decembrie. O știam din anul intrării la facultate. În sălile ei calde, liniștite, destul de puțin populate, am citit, cu începere din 1957 sau din 1958, nenumărate cărți intruabile pe atunci în bibliotecile particulare. Am frecventat-o și mai târziu, beneficiind de privilegiul de a lua acasă edițiile cele mai rare, unicatele, cum ar fi *editia princeps* a *Tezaurului de la Pietroasa*, care-mi trebuia pentru studiul meu despre Odobescu.

De câteva săptămîni bibliotecarii români (cu puține excepții) sînt în grevă japoneză. Aceasta înseamnă că își vād de treabă ca de obicei, dar poartă în jurul brațului o banderolă menită să atragă cititorilor atenția asupra situației lor. Presa a scris prea puțin despre greva bibliotecarilor. Televiziunea națională a trecut-o sub tăcere. Oamenii cărții nu au cum să sperie guvernul. Chiar dacă ar închide bibliotecile și ar picheta guvernul, nu s-ar întîmpla nimic. Ei nu sînt nici mineri, nici mecanici de locomotivă. Fără bibliotecari, țara nu stă pe loc. Și cum, la noi, pierderile care se contabilizează sînt numai acelea materiale imediate (și încă!), un guvern de tranziție n-are de ce se sinchisi de o pagubă spirituală care va ieși la iveală abia în generația următoare. Mai ales că puțini dintre miniștrii de tranziție au intrat într-o bibliotecă.

Regimul comunist a început prin a naționaliza unele biblioteci particulare, ceea ce a permis accesul multora la carte, dar i-a și demotivat pe alții care ar fi putut să-și constituie biblioteci proprii. Bibliotecile publice există la noi din prima parte a secolului XIX. Acelea particulare sînt mult mai vechi și au existat în paralel cu cele de împrumut. Nici comunismul n-a putut să le distrugă pe toate. Am crezut că revoluția din 1989 va redescoperi importanța bibliotecii. Dar ea a debutat cu o crimă împotriva ei. Și, șase ani mai târziu, guvernul îi așează pe bibliotecari sub condiția lor profesională și socială, plătin-du-i mizerabil și disprețuindu-le revendicările firești.

Spun și eu ca Ibrăileanu: ar fi naiv să ne mirăm, dar ar fi cinic să nu ne indignăm.

CONTRAFORT

de Mircea
Mihăieș

Resentimentarii fac break-point

ÎN URMA cu mai mulți ani, România literară ironiza prezența lui Ilie Năstase de a fi scris o carte într-o inexistentă limbă: limba transilvăneană. De altfel, romanul, cu un subiect inspirat din viața tenisului, a cunoscut un frumos succes de public. El a și fost publicat la edituri de prestigiu: Robert Laffont, la Paris, și St. Martin's Press, la New York (ediția americană nu poartă buclucașa menționare a limbii din care a fost tradusă, de unde putem deduce că marele tenismen a scris o variantă special pentru americani). (De curând, un ziar din Timișoara reamintea isprava scriitoricească a lui Năstase, avansând ideea că probabil viitoarea campanie a candidatului P.D.S.R. se va desfășura în "limba bucureșteană", ori chiar în dialectul Sectorului Agricol Ilfov...).

Nu pentru a-l tachina pe marele tenismen scriu aceste rânduri. Am o idee destul de precisă despre felul în care editorii occidentali încearcă să își vîndă cărțile și cunosc destule din teripurile pe care le folosesc. Mai mult ca sigur, ideea cu *limba transilvăneană* a fost a editorului, și nu a autorului însuși, pe care nu subtilitățile lingvistice îl dau afară din casă. Nu are nici un rost să-i facem vreun proces de intenție lui Ilie Năstase și nici să punem în paralel nevinovata lui gafă cu pretențiile "gramaticienilor" de peste Prut, care vorbesc, fără să clipească, de existența limbii *moldovenesti*.

Scriu, pur și simplu, pentru a atrage atenția asupra unei categorii de oameni din care își recrutează P.D.S.R.-ul candidații pentru alegerile locale. O simplă trecere în revistă a numelor pe care mizează partidul iliescian e mai mult decât șocantă. Nu poate fi o simplă întâmplare faptul că mulți dintre oamenii scoși la bătaie de către partidul de guvernămînt provin din rîndul sportivilor și al artiștilor. Mai precis, al *foștilor* sportivi și al unor artiști intrați în conul de umbră al popularității. Amănuntul e extrem de important. E o nuanță psihologică deosebit de pregnantă, care nu a scăpat analiștilor iliescieni. E absolut explicabil ca o persoană care, ani în șir, s-a bucurat de grațiile publicului să facă orice pentru a reveni în poziția privilegiată în care s-a aflat.

Or, P.D.S.R.-ul s-a orientat foarte bine. El a apelat la *fostele vîrfuri*. Adică la oameni cărora a știut să le inducă ideea că revenirea în prim-planul vieții publice li se datorează în proporție de sută la sută. Ceea ce i-a cerut acum partidul de la putere lui Ilie Năstase nu e cu nimic diferit de ceea ce îi ceruse Robert Laffont: complicitatea la impostură. Nu există, desigur, nici o limbă transilvăneană, după cum nu există nici o legătură între mînuirea rachetei și gospodărirea unui oraș precum Bucureștiul. (Dacă nu mă înșală memoria, prin 1991 marele tenismen se plîngea ziariștilor că a dat faliment cu un magazin pe care-l deschisese în centrul Capitalei. Probabil că peste cîțiva ani i se va plînge lui Robert Laffont că a falimentat și Bucureștiul, dînd vina pe faptul că nedisciplinaii bucureșteni nu i-au înțeles cum se cuvine *transilvăneana* !).

Dacă la candidații propuși de Putere e vorba de multă naivitate și chiar de impostură, la cei care au făcut propunerile e vorba de un pur cinism politic. Ion Iliescu și acoliții săi știu foarte bine că după șase ani de neconținute dezastre pînă și cei mai entuziaști dintre susținători au început să pună sub semnul întrebării marea artă a guvernării etalată de emanați. Scoaterea la bătaie a unor personalități publice e o stratagemă pe cît de grosolană, pe atît de eficientă. Ca și pînă acum, regimul Iliescu mizează pe energia și pe dorința de a reveni a *resentimentarilor*. Firește, resentimentarii de azi nu mai sînt resentimentarii de ieri. Altceva are de recucerit Ilie Năstase, om cu bani și relații, decît un paria precum Vadim Tudor ori un activist dat de-o parte precum Vasile Văcaru sau un tîrziu izgonit de la curtea împărătească, precum Păunescu.

Avantajul de a-i arunca la bătaie pe oamenii celebri de ieri e dublu. Pe de o parte, aceștia vin cu propria lor zestre de popularitate. Un Năstase, chiar departe de fileu, încă mai poate isca simpatii și nostalgii în rîndul unui electorat sentimental prin definiție, cum e al nostru. Pe de altă parte, se elimină riscul de a știrbi imaginea activului de partid. Iar la alegerile generale se va putea merge neclintit cu aceeași vechi nomenclatură - revirginizați politic între timp - care au dovedit că știu să voteze legile cele mai aberante de care regimul Iliescu are nevoie ca de aer.

Nu mai vorbim că apelul disperat la *foști* trădează, psihanalitic, direcția în care vrea să meargă și pe mai departe clica iliesciană. Frica de modernitate, spaima că România ar putea s-o ia într-o direcție pe care potențaii de azi să n-o mai poată controla îi împinge la gesturi bizare. Miza prostească pe oameni care în mod evident nu au nimic de-a face cu politicul sau cu administrativul e nu doar un semn al neseriozității, ci și al disprețului ciocoiesc față de cei pe care-i conduc discreționar.

Pe de altă parte, într-o țară care a fost agresată pînă la refuz cu tehnica așa-zisă a *rotației cadrelor*, nimeni nu va fi surprins să-l descopere pe Ilie Năstase chiar ministru al dezvoltării Industriei (doar am mai avut, în persoana lui Ludovic Spiess, un ministru al culturii care nu depășise nivelul studiilor liceale!) iar mai tîrziu, după un stagiul corespunzător, chiar să-l vedem propulsat la Academie, între lingviștii de seamă ai nației. Nu de alta, dar aberația limbii transilvănene nu e cu nimic inferioară prostiei academice a generalizării lui *ă*. La tenis lucrurile se decid, uneori, și în cinci seturi. Ceea ce-ți oferă, măcar teoretic, șansa de a reveni. Ca să nu mai vorbim de regula *break-point*-ului ori a *tie-break*-ului. Dacă mizezi, însă, prostește, totul ca la ruleta rusească, ori pe roșu, ca la Academia Română, după modelul politicii guvernărilor actuali, aproape că nu mai are importanță în ce limbă îțiții discursurile electorale.

POST-RESTANT

de Constanța
Buzea

TEXTUL plin de puritate trimis nouă nu este neapărat un exercițiu liric cu semnul vizibil al talentului literar ci cu adevărat o minunată revărsare de sinceritate, bunăcuviință, recunoștință și iubire pentru viață, pentru prezent și viitor, pentru lumina bogatelor speranțe și încredere în sine. Sunt în poemul neintitulat câteva momente-semn, câteva noduri fosforescente - promisiunea continuității, respectul pentru carte, pasiunea pentru muzică și, nu în ultimul rînd, elogiul memoriei. Mesajul acestui copil este emoționant și plin de promisiuni. (*Larisa Marian*, clasa întâi, Liceul de Artă din Brașov) ✓ În spatele mostrelor se pare că există o vastă acumulare de texte, opera în mișcare a unui adolescent talentat, receptiv, impetuos scaldându-se în bune lecturi. Stă mărturie, din *Ciclonul cuvintelor* (3), fragmentul intitulat *Turmele de bizoni*. (*Aureliano Dragoș Melchiade*, 16 ani, Oradea) ✓ După răspunsurile prompte și deloc evazive, două la număr, nu trebuie să vă așteptați prea curînd la un al treilea, din simplul motiv că pe adresa acestei rubrici sosesc foarte multe plicuri. Sunt de acord cu demonstrațiile de bună imaginație din *Conserva* și *Oboseală*. Preferata mea este însă *Păpușă*, și așa pune, dacă s-ar putea, o vorbă bună pe lângă Moș Crăciun, să vă aducă în dar, la timpul potrivit, ceea ce vă doriți, întocmai: "să aibă părul lung, blond, ondulat, ca-n filmele americane din anii '40, gura să fie mică, dulce, toată numai zămbet, să nu cunoască tristețea această păpușă, să aibă trupul firav, dar voluptuos, (...) nu vreau ca ea să vorbească, doar să gîngurească, din cînd în cînd, la o ceașcă de ceai englezesc, în fața unei portocale, să citească ziare franțuzești, speciale pentru păpuși, să geamă, da, asta vreau, cînd o sîrut pe tîmplă, să știe cum se prăjesc, nu-i așa, cartofii, să-i ardă uneori, din cochetărie, doar ca să mîncăm la restaurant, într-un separeu, unde se poate face orice, să bem șampanie, ea să deguste cășunile glasate, să mă gîndesc ce copil norocos sunt că am o asemenea păpușă". (*Ioan Pătrașcu*, Constanța) ✓ Cu *cîte ceva despre integrarea socială a omului care scrie*, am înțeles, a cîta oară de cînd trăiesc, că pentru un timp lung, care amenință să fie fără capăt, în acest loc de pe pămînt, chinuit și martirizat pe cît de binecuvîntat ar putea el pe merit să fie, *poetul* petrece lângă semenii săi un sentiment ciudat de frustrare, de umilință și chiar de vinovăție. Poetul de geniu, și poetul cel mai puțin luat în seamă, se simte blestemat, se simte ținta disprețului general, se simte nimicit de indiferența celorlalți, aproape ca un handicapat, aproape ca un nebun. Ca și cînd poetul ar fi fiul cel mai trîndav al nației. Ca și cînd n-ar merita să-și dumece în cînte puțina pâine câștigată din poezie, din cărțile asupra cărora asudă și plînge. Cineva, mereu, cu stupiditatea invidiei, răspîndește ideea aceasta care este în fond un asasinat moral, o condamnare la stingere lentă. Ciudat este că ideea aceasta a prins teribil chiar la noi, noi care de secole trăim cu iluzia că tot românul e născut poet... Iată, deci, textul durerii și derutei dv., text tragic, text plîns frumos, interogativ în subtext: "tu scrii/ ceva/ ce ai vrea să fie niște poeme./ e o muncă grea/ ceilalți/ se trezesc/ la șase/ sau la șapte și/ obosiți/ pleacă/ la locurile/ unde/ fiecare/ încearcă să uite/ e o muncă mult mai grea/ de asta ai vrea să scrii/ ceva pentru ei/ dar nu poți/ și atunci/ te oprești/ te îmbraci/ și pleci/ liniștit/ la locul de muncă". În fine, revenind la celelalte poezii, la *începutul*, la o *altă întâmplare*, la *nisip*, la *amintirile minunatei femei*, la *tablou*, la o *simplă amintire*, la *nu și la pastel*, permiteți-mi să le așez și eu, valoric, sub unul și același motto inspirat: *drumul îl știu/ dar merg/ cînd ar trebui/ să zbor*. (*Septimiu Dan*, Cluj) ✓ Cred că nu lăsați la *atitudine* și nici la *altitudine*, ci la *latitudine* domniilor-noastre verdictul asupra valorii textului dv. Transcriem aici un rînduleț, propoziția cu care vă încheiați mica epistolă ce, dați-ne voie să exagerăm puțin, ne-a nedumerit: *Vă rog, de asemenea*, spuneți cu candoare și mister, *să-mi scuzați greșelile din scrisoare, dar mă aflu într-o situație tulbură*. Poate că era corect să amînați expedierea plicului după ce situația s-ar fi limpezit. Ce atîta grabă, cînd de fapt poemul trimis nouă trebuia să ajungă urgent și cu toate riscurile sub ochii *albaștrii* ai femeii căreia i-l dedicați? (*Locutius Petrică Aius*, Craiova).

România literară

Editată de

- Fundația "România literară"
director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru
o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Fireșcu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu, George Șipos (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Fireșcu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro și romlit@buc.soros.ro (INTERNET)

Madonna și Beethoven

ÎN NR. 13/96 al *României literare*, Nicolae Manolescu readuce în discuție aparent banala întrebare: *Ce înseamnă să fii cult?* Demersul domniei-sale este salutar, dar, îndrăznesc să cred, impune câteva completări și nuanțări. În primul rând, din păcate, este considerat incult (sau, în cel mai bun caz, privit cu suspiciune) nu numai "un fizician sau un matematician care n-au citit un roman în viața lor și n-au idee de Kant", ci și oamenii de știință ori simplii intelectuali care dovedesc o bună cunoaștere a științei, au citit destule romane, au idee și de filozofie, dar nu-și agrementează opiniile cu o ploaie de citate și termeni din hermeneutică, epistemologie sau lingvistică...

În al doilea rând, faptul că specializările succesive din ultimele două secole au făcut imposibil enciclopedismul unui Leonardo este o scuză care ocolește esența problemei în discuție. Chiar și în vremea sa - când, se subînțelege, era mai ușor să le știi pe toate - Da Vinci constituia excepția, nu regula. Și apoi, aceasta ar fi nu numai o scuză pentru literații care n-au habar despre holograme, dar și pentru fizicienii care nu știu ce-i aia postmodernism... Nimeni nu pretinde însă celui care aspiră la calitatea de om cult să cunoască *la fel de bine* subtilitățile prozodiei și cele ale mecanicii cuantice. Întrebarea, care rămîne, este de ce anumite domenii ale spiritului "țin" de cultură, iar altele doar de specializare, de profesie.

Pe de altă parte, "bătălia" dintre scris și citit, pe de o parte, și audio-vizual, pe de alta, este o falsă problemă. Preocupările literare ale minunatului D. I. Suchianu n-au avut nimic

de suferit de pe urma celor cinematografice - din contră, s-au sprijinit reciproc. Sigur că timpul unui om este limitat și în fiecare clipă el trebuie să opteze: un film văzut înseamnă câteva zeci de pagini mai puțin citite. Dar acest lucru este valabil și pentru muzică (nu numai rock, d-le Manolescu), balet, teatru, vizitarea unei expoziții de pictură ori a unui monument de arhitectură! Veți fi de acord că un om care vizitează mînaștirile din Bucovina, de pildă, își îmbogățește cultura, chiar dacă în acest timp ar fi putut citi câteva cărți. Nu altfel stau lucrurile cu celelalte domenii menționate. Importantă este nu opțiunea pentru un film în detrimentul unei cărți, ci alegerea filmului însuși. Să nu confundăm suportul cu conținutul: pe casetele video se găsește nu numai "Emanuelle", ci și "Andrei Rubliov", iar pe CD-uri nu doar Madonna, ci și Beethoven.

Mai mult decît afit, nu știu dacă nu cumva sfera culturii trebuie și mai mult lărgită, implicînd o minimă cunoaștere a lumii în care trăim. Putem oare accepta ca, în lumea civilizată, la sfîrșitul secolului XX, un om de cultură să nu cunoască principalele ideologii politice din lume, ce se-nîmplă în Bosnia, la ce folosește un calculator, ce înseamnă o bursă de valori sau cum funcționează o navetă spațială? Printr-o bizară coincidență, în același număr al *României literare*, Alex. Ștefănescu subliniază *erudiția* unui autor care "știe cum se numesc băuturile din cele mai îndepărtate țări ale lumii, ce denumiri latinești au plantele, cum se traduce un mesaj în limbajul calculatorului, ce mărci au aparatele de ras, din ce țesături se fac azi hainele ș.a.m.d." Dacă a fi cult

înseamnă a ști cît mai multe despre lume (în primul rînd despre producțiile spiritului, dar nu numai), atunci comentariul d-lui Ștefănescu este justificat (păstrînd, firește, proporțiile și ierarhiile: e lăudabil să cunoști țesăturile după ce ai demonstrat că mai știi și altceva...)

SĂ NE ÎNTOARCEM însă la raportul dintre "disciplinele umaniste" și "științe" în cultura unui om de cultură. Am pus termenii între ghilimele pentru că nu sînt sigur că ne referim la aceleași sfere de cuprindere. Filozofia este o știință, ca și psihologia sau sociologia. Și totuși, științele "umaniste" sînt considerate a fi de aceeași parte a baricadei cu artelor, deci sînt citate la "bibliografia obligatorie" a culturii. Deja lucrurile se complică foarte tare: un erudit al istoriei artelor plastice care nu știe nimic despre sociologie este sau nu un om cult?

Situația e însă și mai dramatică: psihologia se înrudește cu psihiatria, soră cu neurologia, verișoară cu neurochirurgia. Or, neurochirurgia fără solide cunoștințe de chimie și fizică nu intră în discuție. La fel, sociologia ne duce spre sociometrie, deci spre statistică, deci spre matematică. Ca să nu mai vorbim că artelor însele, în zilele noastre, au o dimensiune tehnică imposibil de neglijat: un spectacol de teatru presupune noțiuni de acustică, optică și electricitate. În fine, cu o șocantă impudoare, de multă vreme lingvistica matematică a prăvălit toate instrumentele științelor "exacte" peste chiar conținutul operelor literare, muzicale, plastice, analizîndu-le ca pe niște preparate puse sub microscop.

Și lucrurile nu se opresc aici. Nu e

Un poem

pentru M.M.

*Cîntînd mor și acum cînt.
N-am altceva de făcut
în afară de cuptoare
înlăcărare.*

*De ce acum nimeni nu
întreabă pe nimeni
ceea ce este crima perfectă,
neîncepută.*

*Acum încep întrebarea
numită TAMA,
cum scria odată cineva
și numai eu am înțeles
textul sîngeros.*

*În limba mea maternă
asta nu înseamnă nimica.*

Adam Puslojic

vorba doar de o nouă concepție despre cultură, ci chiar despre o cu totul altă concepție despre lume. O lume în care - printre altele - trebuie repusă în discuție presupusa contradicție dintre religie și știință. Încă în 1983, Paul Davies publica "*Dumnezeu și noua fizică*", punînd drept motto surprinzătoarele cuvinte ale lui Albert Einstein: "*Religia fără știință este oarbă, iar știința fără religie șchioapătă*". Noua fizică se bazează pe interdependența dintre observator și fenomenul observat, acceptînd "existența" unei realități virtuale, care devine cu adevărat existentă doar prin faptul că e observată! Oricît de șocantă, această concepție a fost inspirată de micro-fizică, din momentul în care s-a stipulat existența unui "număr cuantic de straniețate" și a devenit evident că nu se mai poate opera cu postulatele de pînă atunci.

Această nouă viziune (întîlnită și sub numele de "homocentrism") ține de științele "exacte", ori de disciplinele umaniste? Și, în general, a fi la curent cu aceste senzaționale schimbări ale concepțiilor despre lume ține sau nu de cultură? Filozofii mileniului trei vor putea face abstracție de revelațiile cuanticii și sociologiei - de manipularea genetică? Deja termenul de *interdisciplinaritate* e depășit, el fiind înlocuit cu acela de *transdisciplinaritate*. În primul caz, o problemă era abordată, separat, cu instrumente diferite, urmînd ca în final să se realizeze o sinteză a observațiilor - în cel de-al doilea instrumentele sînt corelate de la început, pas cu pas, într-o explorare paralelă.

În aceste condiții, cred că - într-adevăr - sfera conceptului de cultură trebuie reconsiderată. Paradoxal, cu cît ne îndepărtăm de epoca lui Leonardo și *tocmai din cauza* creșterii accelerate a cantității de informații, un om de cultură trebuie să știe *cît mai multe lucruri din cît mai multe domenii*. Produsele minții umane nu sînt independente unele de altele, iar deschiderea spiritului spre toate direcțiile (artă, știință, religie), dincolo de valoarea ei simbolică și dincolo de obiectul discuției noastre, are și valențe de ordin practic: o structură mentală matematică, algoritmică, este un cert atu pentru istoricul literar, pentru lingvist și chiar pentru scriitor.

Tudor Călin Zarojanu

Cineast

ÎN ANII noștri, marile personalități ale secolului mor pe neașteptate și cu o discreție înfricoșătoare. Dacă sînt scriitorii ori cineasții, atunci moartea lor se petrece, invariabil, precum în cărțile ori în filmele compuse de ei, de parcă ar fi repetat cu toții, în lumea ficțiunii, scena pe care urmau să o joace în realitate.

Cineastul care tocmai ne-a părăsit era mai tînăr decît Polansky, Wajda ori Zanussi și avusese o biografie spirituală oarecum asemănătoare cu a colegilor săi de generație, deja celebri. Se născuse în mijlocul ororii absolute, adică în Varșovia anului 1942, ocupată de germani și transformată pe jumătate în ruine; fusese lovit din plin, în față, de toate mizeriile pe care secolul le-a îngrămădit asupra celei mai nefericite părți a lumii, adică asupra Europei de Est: război, foamete, comunism; pînă la vîrsta de cincisprezece ani, familia sa și-a schimbat de patruzeci de ori locuința, mutîndu-se mereu dintr-o sordidă vizuină citadină în alta, și mai sordidă, ca sub imperiul unui blestem. Din tunelul fără capăt al copilăriei, adolescenței și tinereții, cineastul a ieșit doar atunci cînd reușea să

devină student la Facultatea de Cinematografie din Lodz.

Pentru că cenzura comunistă era ceea ce era, tînărul regizor a fost silit să învețe și să practice marea artă sub teroare; a învățat deci să filmeze, cu mijloace reduse, în sărăcie lucie, lucrurile cele mai umile, colturile de lume cele mai cenușii, umplîndu-le însă de sens; a învățat, de fapt, să scoată capodoperă din banalitatea aparentă, să arate că din cele mai triste și mizere circumstanțe poate țîzni Miracolul.

Decalogul, filmul în zece episoade pe care l-am putut vedea imediat după Revoluție, reprezintă, fără îndoială, una dintre marile realizări cinematografice ale deceniului. Atunci cînd s-a putut, în sfîrșit, exprima în libertate, adică în anii 1988-1989, cineastul și-a revărsat nu doar amarul strîns în lungii ani de tăcere impusă, ci și arta sa care, între timp, ajunsese la o perfecțiune rar întîlnită. Documentarele copleșitoare la care fusese pînă atunci restrîns (*Pensionarii* - 1967, *Spitalul* - 1976) îl învățaseră să observe, în realitatea curentă, ficțiunea pe care doar ochiul genial o poate distinge. Cenzura ideologică nemiloasă prezintă, pentru talentul autentic, și

MIC DICȚIONAR

de Mihai Zamfir

un avantaj neașteptat: îl obligă să spună esențialul cu discreție, aproape în șoaptă.

După 1989, devenit celebritate mondială, cineastul a lucrat în Franța, realizînd trilogia *Albastru, Alb, Roșu*. Simboluri pentru *Égalité, Liberté, Fraternité*: o crudă demascare a miturilor societății occidentale și a vacuității existenței. Nou Dostoievski, el se simțea acum la fel de străin în oricare parte a lumii.

Într-o zi a lunii martie, inima lui Krzysztof Kieslowsky - pentru că despre el a fost vorba - n-a mai putut suporta tristețea acumulată a întregului secol și s-a oprit definitiv. Moartea lui Kieslowsky la 53 de ani mi se pare astăzi la fel de grăbită ca și cea a lui Novalis la 29. S-a strecurat în lumea de dincolo pe nesimțite, asemeni personajelor sale. Iar peste foarte puțini ani se va vedea că cineastul modest și discret a reprezentat unul dintre marile daruri pe care Polonia le-a făcut omenirii - poate mai mare decît cele numite Polansky, Wajda ori Zanussi.

Viata romanțată a Elenei Lupescu

V EDETĂ a presei de scandal dinainte de război, socotit de mulți comentatori un Eugen Barbu al acelei epoci, Pamfil Șeicaru își revendică abia post-mortem și titlul de romancier. Aflat în exil, în Germania, el a scris la sfârșitul deceniului șapte un roman, *Vulpea roșcată*, al cărui manuscris l-a oferit drept onorariu, în 1980, medicului său curant, Vasile Iliescu. Acesta a închis neobișnuitul dar într-un sertar și a uitat de el, datorită și faptului că pacientul, în vârstă de aproape optzeci și cinci de ani, a murit după câteva luni. Recent, Vasile Iliescu a găsit manuscrisul care, oricum, n-ar fi avut nici o șansă să apară în România în timpul lui Ceaușescu și l-a încredințat lui Nicoale Florescu, pasionat editor de texte proscrie, aflat temporar la München. Așa se face că romanul a fost tipărit și se găsește în prezent în librării. El va fi, fără îndoială, un best-seller, din două motive: pentru că aparține faimosului pamfletar de la *Curentul* și pentru că o evocă, în mod declarat, pe amanta lui Carol al II-lea, pe care imaginația populară a transformat-o de multă vreme într-un personaj legendar, deopotrivă admirat și detestat (într-o Elenă având ceva și din Elena din Troia, și din Elena Ceaușescu).

Conceput ca o "viață romanțată", romanul se află la granița dintre literatură și gazetărie, iar cât privește valoarea, nu o depășește pe aceea a romanelor lui Cezar Petrescu. Ca și Cezar Petrescu, Pamfil Șeicaru comentează fiecare episod, neavând încredere în elocvența epicii. Sunt momente în care raportul ajunge chiar să se inverseze, personajele descrise și întâmplările povestite părăd exemplificarea unei teorii (despre dragoste, despre eroism, despre psihologia francezului sau a rusului, despre arivism etc.). Scrisul lui Pamfil Șeicaru nu are totuși fluentă, superficialitatea antrenantă, capacitatea de a crea rapid impresia de viață proprii scrisului lui Cezar Petrescu. Complexat, probabil, de intrarea în rolul de scriitor, pamfletarul de la *Curentul* relatează cu o conștiințiozitate excesivă unele scene și face loc în roman unor dizertații despre literatură și muzică, pentru a-și etala, prin intermediul personajelor,

cultura. Înotând pentru prima oară în apele literaturii, rechinul presei are sfiala unui peștișor.

Narațiunea urmează o ordine cronologică, de la copilăria Elenei Lupescu, petrecută la Sulina, continuând cu perioada ieșeană, când eroina învață la pension și apoi se căsătorește cu locotenentul Tempeanu, și sfârșind cu momentul în care, stabilită la București, ea reușește să devină, așa cum și-a dorit cu ardoare, amanta prințului Carol.

Pamfil Șeicaru descrie atent, minuțios, dar și convențional, viața părinților Elenei Lupescu. Tatăl, farmacistul Lupescu, apare ca un personaj mediocru și afabil, lipsit de drame interioare, cu o morală laxă, care îi va permite mai târziu să accepte aventurile amoroase ale fiicei, profitabile și pentru el. Iar mama, Betty, are alura unei Emma Bovary de Sulina: în tinerețe, la Viena, orașul ei natal, voia (și putea) să devină o mare pianistă, dar ratând, din cauza situației materiale modeste, căsătoria cu bărbatul adorat, Hans, s-a resemnat să se mărite cu un ins anodin și să trăiască în micul port dunărean, unde singurul eveniment îl constituie venirea în vizită, iarna, a unor ofițeri din marina fluvială.

Personajele lui Pamfil Șeicaru sunt definite o dată pentru totdeauna, viața lor suflătească nu înregistrează discontinuități, ca aceea a personajelor din romanele reprezentative ale secolului douăzeci. Farmacistul este în orice împrejurare tolerant și gafeur, soția lui rămâne mereu nostalgică și în același timp dornică să întrețină, cu generozitate, o atmosferă de voie bună în familie.

Spionând-o pe mama ei și aflându-i secretul, Elena are revelația nenorocirii pe care o reprezintă sărăcia și hotărâște să trăiască altfel. Trimisă la studii la Iași, ea își desăvârșește cu tenacitate educația, nu pentru că ar pasiona-o învățătura, ci pentru a putea cuceri cândva un bărbat din înalta societate. Naiv ca scriitor, Pamfil Șeicaru nu reușește să ascundă faptul că știe dinainte sfârșitul poveștii și atribuie personajelor un plan de viață, o voință de a fi exact așa cum a consemnat istoria în cele din urmă că au fost. Aceste personaje sunt, deci, nu

numai definite o dată pentru totdeauna, ci și "programate" să acționeze pentru a ajunge la deznodământul cunoscut de autor cu anticipație. (La un moment dat apare chiar o țigăncăghicitoare care o previne pe Elena Lupescu că se va mărita de două ori de-a lungul vieții și că al doilea soț va fi un rege.)

Tinerețea petrecută de Elena la Iași, în perioada primului război mondial, alături de părinții ei, stabiliți și ei între timp acolo, este în mod artificial prezentată ca o vârstă a perfecționării voluntare a eroinei în meseria de curtezană. Scriitorul ne-o înfățișează pe absolventa pensionului, căsătorită la insistențele părinților cu locotenentul Tempeanu, învățând de una singură - și folosindu-l pe soțul ei doar ca material didactic - care sunt zonele erogene ale bărbatului, cum îl poate duce pe un bărbat la delir prin tot felul de perversiuni sexuale etc. Cât timp locotenentul se află pe front, la Oituz, ea își completează experiența cu ajutorul unor ofițeri ai armatelor aliate: contele francez Robert de Briche și prințul rus Vladimir Dolgoruki, prilej pentru Pamfil Șeicaru de a imagina lungi și savante discuții despre literatură și muzica țărilor respective.

Când se stabilește la București, urmată și aici de părinții ei, Elena este deja o profesionistă a amorului (o autodidactă!), care practică în cele din urmă chiar prostituția, într-o variantă de lux, cu concursul unei mătuși proxenete. Aflând adevărul, locotenentul divorțează de ea. Conform proiectului de viață conceput încă din anii pubertății, Elena îi seduce pe câțiva bărbați din anturajul prințului Carol, dintre care se distinge comandorul Tăutu, un bărbat de cincizeci de ani, cinic și pervers, dar devotat totuși casei regale. Așa cum a procedat și cu alte femei, el i-o face pe Elena cadou lui Carol, nu înainte de a-l avertiza pe acesta că este vorba de o femeie ușoară care pozează în îndrăgostită romantică.

Capitolul final, cuprinzând confruntarea dintre Elena, Tăutu și Carol, este cel mai dens din punct de vedere literar și se remarcă prin dramatism. Portretele făcute lui Tăutu și Carol au forță expresivă și până și Elena se însufletește (în condițiile în care până

Pamfil Șeicaru

Vulpea roșcată

ROMAN

Pamfil Șeicaru, *Vulpea roșcată*, roman, ediție îngrijită de Vasile Iliescu și Virginia Șerbănescu, București, Ed. Jurnalul literar, 1996, 256 p., 7200 lei.

nu demult fusese mai degrabă un personaj teoretic). Pamfil Șeicaru îl descrie pregnant pe Carol ca pe un afemeiat lipsit de răbdare, căruia începe să-i tremure buza inferioară ori de câte ori trebuie să aștepte, fie și numai câteva minute, trecerea la actul sexual. Romancierul reprezintă fără menajamente, chiar cu o anumită cruzime, înmuiera și strâmbarea oricărei logici la dogoarea iradiată de viscere. Pe Carol, victimă sigură, și-l dispută la scenă deschisă două personaje puternice: Elena, care vrea să-l prindă în capcana ei de carne și să-l devore, și comandorul Tăutu, care, dintr-un devotament ofițeresc față de casa regală, vrea să-l salveze. Învinge Elena, într-un mod spectaculos: când Tăutu o acuză, în prezența lui Carol, că este o femeie ușor accesibilă și aduce și dovezi în sprijinul acuzației sale, ea părăsește terenul de luptă, determinându-l pe prinț să i se aservească într-un mod onorabil, ca protector al unei femei jignite. Iată scena:

"Comandorul se întoarce ținând în mână, ca un trofeu, o pijama bleu.

- Este pijamaua ta, Elena. Prevăzătoare, ai la mine toate obiectele tale intime. O femeie cu atâta experiență cât ai tu știe cum să procedeze.

Pe prinț începu să-l amuze încurcătura femeii. Elena Lupescu observă și se crezu pierdută. O! cât îl ura în acea clipă pe Tăutu care ținea pijamaua ca pe un drapel. Nu-i mai rămânea decât o singură ieșire: să plece. Ridicând capul, privi semeată pe prinț și rosti declamatoriu:

- O femeie este insultată și nu se găsește un bărbat care să aibă cavalierismul să-i ia apărarea. Se îndreptă înspre fotoliul pe care își lăsase mantoul. Prințul se repezi să-i țină mantoul și, fără să scoată o vorbă, ieși cu Elena Lupescu.

Comandorul, rămas uluit, zvârli cu ciudă pijamaua, își turnă șampanie și înjură printre dinți.

- Se duce de-a berbelecul dobitocul! Nici dracul nu-l mai poate smulge din ghiarele ei! Eu îmi spăl mâinile. Am făcut tot ce mi-a stat în putere ca să-l salvez. Să-i fie de bine!"

Probabil și datorită faptului că s-a interesat mulți ani la rând, ca gazetar, de culisele vieții politice din România, Pamfil Șeicaru privește fără iluzii, iremediabil blazat, relațiile dintre oameni. Mizantropia lui se caracterizează printr-o antipatică suficiență și are ceva meschin. Ea nu aparține unui scriitor care știe prea multe despre semenii ci, dimpotrivă, unuia care i-a înțeles prea puțin, judecându-i după "revelații" gazetărești, lipsite de semnificație filosofică și literară.

CĂRȚI PRIMITE LA REDACȚIE

- ✓ Dan Laurențiu, *Privirea lui Orfeu*, jurnal metafizic, București. Ed. Enciclopedică, 1995. 278 p., preț neprecizat.
- ✓ Stelian Tănase, *Ora oficială de iarnă*, Iași, Institutul European, 1995 (jurnal). 200 p., 4896 lei.
- ✓ Cristian Teodorescu, *Povestiri din lumea nouă*, București, RAO International Publishing Company, col. "Proză română contemporană", 1996. 208 p., preț neprecizat.
- ✓ Constantin Hrehor, *Păstorul viziunilor*, Suceava, Fundația pentru Cultură Universală, Ed. Euroland, 1996 (poeme). 128 p., 2500 lei.

- ✓ Mircea Diaconu, *La noi, când vine iarna*, București, Ed. Fundației Culturale "D'ale Bucureștilor", 1995. 96 p., 2958 lei.
- ✓ S. Damian, *Duelul invizibil* (eseu despre München și puterea de anticipare a artei), ediția a II-a mult revăzută și adăugită, București, Ed. DU Style, col. "Revizuiți", 1996. 256 p., preț neprecizat.
- ✓ Gh. Barbul, I. Solacolu, *Schimbarea alianțelor României*. De la Titulescu la Antonescu. Iași, Institutul European, 1995. 312 p., 5916 lei.
- ✓ Preot prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București,

- Ed. Univers Enciclopedic, 1996. 502 p., preț neprecizat.
- ✓ Silviu Brucan, *Lumea după războiul rece. Locul României și viitorul ei*. București, Ed. "România liberă", 1996. 96 p., preț neprecizat.
- ✓ Arcadie Suceveanu, *Eterna Danemarcă*, prefață de Ștefan Hoștiuc, București, Ed. Eminescu, col. "Poetii români contemporani", 1995. 256 p., 3575 lei.
- ✓ Theodor George Calcan, *Confesiuni despre neant*, Piatra Neamț, Casa de editură Panteon, 1996 (poeme). 104 p., 2500 lei.

Cazul Radu Gyr

RADU GYR e un poet al comuniunii. Spre deosebire de poezii claustrale în individualitatea lor orgolioasă ori macerată de suferință (bunăoară Ion Barbu sau Bacovia), autorul *Baladelor* prezintă o deschidere amplă, deopotrivă în planul moral, cât și în cel al poeziei. Tradiționalismul său relevă un repertoriu de teme comune, generoase, stăpînit de un vitalism localizat, cuprinzînd lauda puterilor naturale, a peisajului natal în ciclică metamorfoză, a solarității, după împrejurări, aprige ori mîngietoare, a calendarului agrar, a roadelor, melancolia translucește provocată de scurgerea timpului. De la Alecsandri, Coșbuc, Iosif, Anghel la Pillat, Adrian Maniu, Blaga, Arghezi, Voiculescu, Nichifor Crainic, o categorie de prestigioși înaintași și contemporani îl înconjoară, îl asimilează. Mai mult decît a diferențierii, a delimitării, mișcarea sa interioară e cea a continuității. Laitmotivul său inefabil îl constituie integrarea, prin gestul de acceptare și transmitere a "darului". Personalitatea lui Gyr e mirific situată într-un cîmp simpatetic. Solidar cu peisajul țării, bardul e solidar și cu oamenii săi, din trecut și din prezent. Htonismul său alcătuiește temelia unui cult al trecutului eroic ori numai evlavios, duios, melancolic. Din asumarea acestui trecut național, decurge atitudinea sa de proclamare a valorilor lui, care, în pofida unor regretabile excese doctrinare de dreapta, s-a dovedit susținută de o moralitate sacrificială, legată de un calvar cu puțin din artiștii verbului românesc cu cunoscut. Pe o linie în care prezumăm că și Eminescu s-ar putea recunoaște, Radu Gyr a dus simțămîntul său de comuniune la eroism și martiriu. Dacă Voiculescu îi este, prin propensiunea religioasă afîn, s-ar putea afirma că Gyr îl "depășește prin transformarea dramei personale în cîntecul tragic al unui neam întreg".

Aceste considerații ne-au fost inspirate de poetul și, în tot mai accentuată și îmbucurătoare măsură, criticul Adrian Popescu, din care am oferit citatul de mai sus. D-sa supune creația ca și traiectul biografic al nefericitului autor unei analize dense și nuanțate, care pare a urmări două obiective principale. Primul este cel al stabilirii originalității și importanței operei lui Radu Gyr, încă aflat de oculte de vremurile ce parcă s-au coalizat, în ciuda diversității lor de semantică politică, pentru a o năpăstui (să menționăm doar faimoasa aventură a antologiei lui N. Manolescu, *Înfierată* ideologic, mai cu seamă din pricina prezenței, în filele sale, a poetului în cauză, impardonabil "legionar", la instigarea, vai, a "democratului" saturat de privilegii și onoruri comuniste Eugen Jebeleanu, copilărește (?) supărat că nu figurează decît în volumul al doilea, unde, de altminteri, îi era locul cronologic). Sub un atare aspect, se cuvine a menționa paralela pe care exegetul o schitează între lirica de detenție a lui Gyr și arghezienele *Flori de mucigai*. Cu toate că tragismul lui Gyr reia unele note orale ale lui Arghezi, acesta persistă în gravitate, nu se luminează ludic. Autorul *Baladelor* săvîrșește o experiență mult mai dură decît cea a predecesorului său. Din deosebirea de tratament, între suportabil și insuportabil, la care au fost supuși în închisoare cei doi, decurge și deosebirea de limbaj și viziune. Covîrșit de o suferință inclusiv fizică, maltrat atîni îndelungați în bolgiile Gulagului, Gyr nu poetizează, adică nu proiectează aluziv instinctele primare, ci le descrie crunt, expresionist. Dar mai cu seamă credem că trebuie scoase în evidență observațiile criticului privitoare la deschiderea producției lui Radu Gyr către urmași. O deschidere cu atît mai largă, cu cît avem a face cu un creator complex,

bizuit pe procedeele tradiționale, pe un discurs polisat pînă la manierism, care transferă în calofilie o simțire generic-umană. E un fenomen de difuziune poetică încă aproape necercetat. Dacă, în anii studenției subsemnatului, un Blaga, un Ion Barbu, inițial chiar un Arghezi, aveau o circulație clandestină, "pe sub bănci", Gyr a avut, practic, aceeași soartă pînă în decembrie '89. Ceea ce nu înseamnă că n-a circulat mult. Și, culmea, a fost "pus la contribuție" chiar de barzii cu semn opus, de slujitorii totalitarismului roșu, care, după cum se știe, a alunecat, bizar, către un naționalism nutrit subteran de textele extremei drepte. De la Alexandru Andrițoiu, cel ce-și alterna incantația livresc-sentimentală cu adeziunea gazetăresc-partinică, pînă la Adrian Păunescu, care, în bulimia sa, a înghițit așitea bucate străine, încît a ajuns la o indigestie lirică cronică, Radu Gyr e prezent între rînduri pe care spiritul său nu le-ar putea accepta. Desigur, sînt mult mai onorabile răsfrîngerile poetului, chiar dacă intermitente și sub unghiuri adesea imprezibile, în creația unui alt gen de autori, între care meticolosul cercetător îi numește pe Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș, Leonid Dimov, Emil Brumaru, Mircea Dinescu, făcînd și o trimitere la "limbajul dezinhibat al optzeciștilor".

Al doilea obiectiv major al cărții lui Adrian Popescu îl formează poezia carcerală a lui Radu Gyr. Există precedente celebre în literatura universală, de la Silvio Pellico la Oscar Wilde și de la Dostoievski la Curzio Malaparte (la noi un Ioan Slavici sau deja amintitul Arghezi), cînd scriitorii își mărturisesc obsesia claustrării forțate, dramatic oscilînd între senzația opresiunii și impulsul evadării. Însă ceea ce ar fi putut părea clasat, "clasicizat", revine în raport cu Gulagul, în care batjocorirea ființei omenești cunoaște forme greu de conceput în contemporaneitatea noastră, atingînd stări-limită specifice. Radu Gyr e martorul victimă al unei astfel de terori "de vîrî". Supranumit un "Homer al închisorilor", devenit o legendă vie, un autor cunoscut de puțini în carne și oase, dar atotprezent prin cuvîntul său ce sublima teribila suferință, a reușit a se ridica într-o zonă în care cota spirituală o echivalează pe cea estetică. În temniță, poezia se reîntorcea la forma sa primitivă, orală. Asemenea unui Charles d'Orléans, care compunea un "cachot" în închisorile medievale, Radu Gyr creează deopotrivă pentru a se alina și pentru a alina. Precum în zorii civilizațiilor, versul capătă o funcție terapeutică și soteriologică. Arta își dilată cuprinsul, își transfigurează rostul spre a-i feri pe deținuți de abrutizare, spre a-i ajuta să supraviețuiască. E o modalitate de dăruire transestetică. O suprapunere a bucuriei formale peste cea salvatoare. Un specialist în domeniul comportamentului omului aflat în detenție, la care apelează Adrian Popescu, și anume medicul vienez Victor Frankl, el însuși fost deținut în lagărele naziste, arată că, pentru captivi, după o perioadă de descurajare, urmează una de indiferență, cînd doar rugăciunea mai este eficientă. Cultura nu se mai găsește pe primul plan, însă poezia însoțește rugăciunea și chiar i se substituie. Rugăciunea ca poezie și poezia ca rugăciune, iată o formulă mîntuitoare, care, ca experiență trăită în sistemul concentraționar, ar fi dat, neîndoios, noi prilejuri de meditație abatelui Brémond! În termenii aceluiași Victor Frankl, poetul nostru ar putea fi socotit un *homo patiens*, un om al suferinței ce-și acceptă destinul, convertindu-și chinul în seninătate, practicînd "pedagogia crucii" de care vorbește misticii. Deși drumul immanent al poeziei nu e liniar, neevitînd meandrele experiențelor vii, șovăiala și dubiul, tragicul

agonal, pe care, de altminteri, le cunoaște chiar și credința...

Ajungem astfel la un punct esențial al discuției despre Radu Gyr. Îl putem "scuza" sau nu? Cîtă pondere să acordăm rătăcirii sale politice? Am fost certat pentru că am scris favorabil (în *Viața Românească* și *Dreptatea*) despre cel ce a alcătuit imnul mișcării legionare. Nici prin gînd nu ne trece a justifica (ori măcar a pune în paranteză) ororile extremiste, de orice culoare ar fi. Dar să nu pierdem din vedere viața stihuitorului, de la un moment dat "verde", care, de la un moment dat, s-a prefăcut în coșmar. Iată o frază, din păcate, premonitoare, a lui Perpersicius, încă din 1927: "În ziua în care se va fi hotărît pentru concentrare - poate într-o iarnă cînd haiducul din d-sa va fi silit să ierneze, la figurat vorbind, într-un bordei de penitență, dl. Radu Gyr va smulge plaiurilor oltenice, Oltului și Amaradei, viziuni și accente cărora să nu li se reproșeze nimic". Această "penitență" în Gulag și această "concentrare" într-un stat concentraționar au fost într-adevăr necesare - una din acele sinistre necesități ce pecetluiesc uneori arta cum o scoică rînită din care se naște perla - pentru ca un cîntec fără cusur să pornească din sufletul și din trupul omului chinuit. Arestat în 1938, iarăși arestat după rebeliunea din 1941, trimis pe front în prima linie, arestat în 1944, din nou în închisoare în 1958, grațiat, în sfîrșit, în 1963, după o condamnare la moarte, Radu Gyr nu și-a ispășit oare vina? Oare nu poate fi iertat? Personal cred că da. Afară de cei ce și-au pierdut viața în groazele temnițe comuniste, nu cred că vreun scriitor român a îndurat mai mult decît autorul *Singelui temniței*. Să-i mai cerem socoteală? Să-l jupuiem postum? Eventual. Dar, în acest caz, cei ce-l condamnă și ne condamnă ar face bine să protesteze, păstrînd proporțiile, deci, dacă se poate, cotidian și din oră în oră, împotriva faptului că, în zilele noastre, cîntăreții nerușinați ai ceaușismului posedă înalte demnități politice, că se ghidează, continuîndu-și cea mai agresivă dema-

Adrian Popescu, *Lancea frîntă. Lirica lui Radu Gyr*, Editura didactică și pedagogică, R.A., București, 1995, p. 108, preț 3000 lei.

gogie. Consecvența se impune. De ce sînt atît de pînitori interlocutorii noștri? Nu cumva din exces de... curaj? Din parte-ne, nu l-am putea așeza în rușul capului pe Radu Gyr alături de ipochimenii literar-politici la care ne-am referit mai sus. Poate greșim. Însă atîta vreme cît barzii notorii ai comunismului, prozatorii, dramaturgii și criticii săi de frunte, n-au făcut, cu o singură excepție: Popescu-Dumnezeu, nici o zi de închisoare, aranjîndu-și locuri calde sub toate cîrmuirile, cum am putea insulta umbra martirului Gyr, osîndindu-l, fără nici un risc, în chip unilateral? Și să nu uităm: nu pericolul "cămășilor verzi" e, azi, la ordinea zilei, domnilor avocați ai comunismului! Nu au loc, azi, mari demonstrații la Berlin, cu portretele Führerului, ci la Moscova, cu portretele lui Stalin. Nu apologetii lui Horia Sima candează, azi, la președinția României, ci adulatorii de căpetenie ai geniului Carpaților. Tare ni-e teamă că a scormoni, azi, cu năduf, țărîna lui Radu Gyr nu e un act de justiție, ci unul de oportunism.

P.S.: L-am văzut pe Radu Gyr o singură dată, la finele anilor '60, la farmacia de pe Magheru. Era un bărbat înalt, masiv, obosit, purtînd un lung pardesiu bej și pantofi cu talpă de "crep", scîlciati. Nasul său suveran, de Cyrano, atrăgea atenția. Socotesc *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane* drept cea mai impresionantă poezie patriotică românească din ultima jumătate de veac, aptă a răscumpăra rușinea compunerilor beniușian-păunesciene.

EDITURA NEMIRA prezintă

SUB OCHII OCCIDENTULUI de Joseph Conrad

Colecția BABEL, 368 pag., 9500 lei

Conrad este romancierul care a zugrăvit omul aflat în situații extreme. *Cei care mi-au citit cărțile*, nota el, *îmi cunosc convingerea că lumea, lumea trecătoare, se sprijină pe câteva idei simple, atît de simple, încît sunt la fel de vechi ca munții. Se sprijină mai ales pe Credință. Credința, așa cum o înțelege autorul, este stavila pe care omul o ridică în calea nimicniciei, a răului insidios care îl împresoară și care există, neștiut, în fiecare dintre noi. Iar ceea ce se întîmplă cînd bariera cedează, cînd răul din afară se contopește cu cel din interior, este chiar subiectul major al cărților scriitorului englez, indiferent că e vorba de *Agentul secret*, *Lord Jim*, *Nostromo* sau *Sub ochii Occidentului*.*

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26 - 38 BUCUREȘTI

Actualitatea culturală

Prințul Tom la 60 de ani

INTR-O SEARĂ, în anii studenției, printr-un miracol financiar de neuitat, intrasem, cu un grup de prieteni, la Capșa. Mă aflam, poate, pentru prima oară în acel loc cu o rezonanță aparte în istoria literaturii române. Fiindcă și azi țin minte sfiala care mă stăpânea privindu-i pe ocupanții meselor - domni și doamne bine îmbrăcați, care comandau cu dezinvoltură unor chelneri respectuoși și aferați. Asistam, fără îndoială, la un protocol de multă vreme stabilit, cu personaje care își știau la perfecțiune rolurile. Tapiseria de pe pereți absorbea clinchetul tacămurilor.

Vocile celor din încăpere ajungeau până la mine estompate. Gesturile păreau și ele îmblânzite în acest spațiu ocrotit parcă de orice agresiune a urâteniei, vulgarității, stridenței.

Deodată, atenția mi-a fost atrasă de o pereche aflată la o masă alăturată. Amândoi frumoși, cu puțin peste 30 de ani. Amândoi îndrăgostiți unul de altul, după cum se priveau cu nesat. Pe ea am recunoscut-o imediat: o actriță remarcabilă, de la un teatru din vecinătate. Dar cine era el? Nu-l mai văzusem niciodată. Să fi fost un coleg de teatru mai puțin știut? Și cum de se uita ea, ca vrăjită, la el, un necunoscut - cel puțin pentru mine? De ce-i sorbea - literalmente e cea mai potrivită expresie - cuvintele?

Dornic să dezleg enigma, am încercat să prind frânturi din monologul tânărului cu alură de prinț. Și am devenit și mai intrigat. Frumoasa actriță, divină de pe scenă, asculta, de fapt, o dizertație, rostită în vocabule alese, în fraze somptuoase, despre viață și despre moarte. Erau invocate, la acest festin al sintagmelor îndelung șlefuite - cel de pe masă fusese uitat cu desăvârșire! - texte din biblie sau monezi bătute în urmă cu sute de ani, ediții rare sau versuri de preț ale unor poeți uitați. Cu o inspirație suprafirească povestea, precum un martor ocular demn de încredere, scene din istoria României sau a altor popoare sau se desfășura descriind macheta unor ziare fabuloase. Era un vârtej amețitor de cuvinte, conturat de un magician iscusit, un posedat de iubire și de prietenie, însetat de armonie și frumusețe. La sfârșit, când a cerut nota de plată - nu oricine știe să ceară nota de plată la Capșa, așa cum a cerut-o el - l-am auzit pe chelner șoptind: "Vă mulțumesc, domnule Tomozei!"

Tomozei! Gheorghe Tomozei! Cel alintat Prințul! Cum de nu-l recunoscusem? Doar îl văzusem în mai multe fotografii din reviste. Doar îi citisem toate volumele care îi apăruseră până atunci. Îi învășasem unele versuri pe de rost, îi știam crâmpoie amuzante din existența sa alături de alți poeți dintr-o generație de aur. Fusese lângă mine și nu-mi dădusem seama!

Abia după mulți ani l-am revăzut și am făcut cunoștință. Între timp, în viața sa fuseseră alte iubiri, revista *Argeș*, amiciții, multe lecturi și multe, multe poezii scrise cu o devoțiune de parcă salvarea lumii ar sta numai și numai în alcătuirea poeticească. Și după 1990, pe lângă sute de articole scrise într-un stil de o eleganță cuceritoare - unele apărute în revista *Flacăra* unde a fost cel mai fidel colaborator - a avut puterea să tempereze asaltul realității, ravagiile unei perioade tulburi, cu ajutorul poeziei pe care n-a încetat s-o venerateze. Într-o vreme în care o lume întreagă se adaptează la rigorile economiei de piață și încearcă să facă doar bani, Gheorghe Tomozei a publicat cele mai multe cărți de poezie pe care le-a tipărit vreun autor român în acești ani. Melancolice, slăvind echilibrul, puritatea, înduioșate de precaritatea zidirilor omenești, ele mărturisesc despre trecerea prin lume a cuiva dintr-o stirpe rară, pe cale de dispariție. Expresie a unui suflet în aparență senin, ele lasă cu greu să transpară zbuciumul din lăuntrul unei ființe umane scârbite de mitocănie, necinste, nedreptate, îmbogățire cu orice risc, chiar cu primejdia pierderii sufletului. Există aristocrați care își câștigă rangul datorită unor merite deosebite: alții însă - ca Gheorghe Tomozei - îl capătă de la naștere și-l păstrează întreaga viață, fără a-l compromite.

George Arion

Dezbateri la muzeu

ÎN ȘIRUL atrăgătoarelor dezbateri organizate de Muzeul Literaturii Române (director: Alexandru Condeescu) se înscrie și aceea din ziua de 17 aprilie a.c., desfășurată sub genericul "Democrație și Cultură". Protagonisti principali: Nicolae Breban, Octavian Paler, Eugen Simion, Dumitru Țepeneag. Într-o atmosferă când tensionată, când relaxată, s-a discutat despre identitatea națională, europenism și tradiționalism, "apolitismul" și "(ne)angajarea" intelectualilor. Din sală a intervenit de câteva ori, incitant, Ioan Buduca. Nu au lipsit nici referirile la un subiect fierbinte al zilei: disputa D. Țepeneag - G. Liceanu privitoare la problema editării lui Blaga. (G.D.)

Ana Ciontea, "Cassandra" în "Orestia"

PE 22 MARTIE, la Centrul Național Dramatic de la Limoges, a avut loc premiera cu "Orestia" de Eschil, un spectacol realizat de regizorul Silviu Purcărete, directorul Centrului de la 1 ianuarie 1996 care s-a jucat pînă pe data de 5 aprilie la Théâtre de l'Union. Silviu Purcărete a ales trilogia lui Eschil, "Orestia", ca primă creație a sa în Franța și pentru că "tragediile antice sînt oglinda societății noastre". Este foarte important că pentru debutul său în peisajul teatral francez, Silviu Purcărete a simțit nevoia să invite și două actrițe din România. Este vorba despre Ana Ciontea (*Cassandra*) și despre Simona Măicănescu (*Atena*). Chiar dacă acceptînd oferta lui Silviu Purcărete, doamna Ciontea a fost demisă din trupa Teatrului Național din București, înfîlnirea profesională cu regizorul, cu întregul context în care s-a creat spectacolul a însemnat enorm pentru cariera acestei actrițe extrem de specială, poate prea puțin folosită de la Andrei Șerban încoace.

"Am avut marea șansă să lucrez la teatrul din Limoges, în regia lui Silviu Purcărete, în spectacolul "Orestia" de Eschil, rolul Cassandra. Am găsit un regizor cu o capacitate creatoare uluitoare din care am încercat să iau tot ce se poate lua mai mult. Deși am mai lucrat cu Silviu Purcărete, de data aceasta am avut sentimentul că totul este nou. De fapt și situația era nouă pentru amîndoi. Silviu Purcărete debuta într-un fel la Limoges cu acest spectacol. Era foarte așteptat de

Ana Ciontea, *Cassandra* în "Orestia". Regia - Silviu Purcărete. Centrul Dramatic Național Limoges.

toată lumea teatrală franceză. Dar debutam și eu, și într-o limbă care nu este a mea, limba franceză, sub bagheta lui, și asta a contat enorm pentru mine. Cred că această întîlnire a fost de bun augur, pentru amîndoi. Deși am jucat un singur rol, Cassandra, am senzația că am acumulat atîta experiență, ca și cum aș fi jucat foarte multe spectacole, ca și cum aș fi lucrat cu foarte mulți regizori. M-a îmbogățit extraordinar și mă simt într-o stare excelentă. S-ar putea să mă fi maturizat artistic. Silviu Purcărete mi-a redeschis gustul pentru ce înseamnă teatrul, cu tot misterul, cu toată frumusețea lui", ne-a mărturisit cu amabilitate Ana Ciontea. (M.C.)

Teatru ca reabilitare

UNITER, prin programul său TEATRU CA REABILITARE, finanțat de Comunitatea Europeană, în colaborare cu Direcția Generală a Penitenciarelor și Geese Theatre UK USA organizează, în perioada 17-30 aprilie 1996 proiectul TERAPIE SOCIALĂ PRIN TEATRU, care are o dublă coordonată și se desfășoară în doi timpi: - în perioada 17-28 aprilie 1996, la Penitenciarul Poarta Albă, are loc un atelier de lucru în care domnul John Bergman, directorul companiei Geese Theatre UK USA predă metoda sa originală de terapie prin teatru. La atelier participă 20 de educatori din penitenciare, 5 actori

și 5 psihologi; Atelierul va fi urmat, în zilele de 29 și 30 aprilie, de seminarul cu tema: *Reabilitare și reformă în sistemul penitenciar românesc*, care se desfășoară la UNITER. Vor conferenția specialiști din Direcția Generală a Penitenciarelor, Ministerul de Justiție, Inspectoratul General al Poliției, oameni de teatru și reprezentanți ai ONG-urilor care au interes în domeniu. Seminarul va prezenta rezultatele atelierului de lucru de la Poarta Albă și câteva lucrări pe teme: prevenirea delincvenței, asistență socială în penitenciare, reforma sistemului penitenciar din România - probleme și soluții.

Terapia socială prin teatru este al treilea proiect în cadrul programului UNITER - Teatru ca reabilitare, program care și-a propus să demonstreze implicațiile sociale ale actului teatral pentru persoanele privative de libertate: delincvenții. Implicarea în jocul de teatru ar putea dizolva tensiunile, ar putea oferi o soluție pentru delincvenți în sensul schimbării de mentalitate, ar putea determina această categorie socială să gândească spre bine.

Programul este condus de tînăra regizoare Mihaela Săsărman.

CALENDAR

24.IV.1951 - s-a născut *Mihaela Minulescu*
24.IV.1977 - a murit *Nagy István* (n.1904)

25.IV.1909 - s-a născut *Aurel Marin* (m.1944)
25.IV.1912 - s-a născut *I.Ch. Seveteanu* (m.1972)

26.IV.1908 - s-a născut *Cristian Păncescu* (m.1982)
26.IV.1920 - s-a născut *Alexandru Husar*

26.IV.1922 - s-a născut *Ștefan Aug. Doinaș*
26.IV.1926 - s-a născut *Adriana Lăzărescu*

26.IV.1931 - s-a născut *Ala Cupcea*
26.IV.1938 - s-a născut *Dan Claudiu Tănăsescu*

26.IV.1963 - a murit *Vasile Voiculescu* (n.1884)
26.IV.1969 - a murit *Mihail Axente* (n.1898)

27.IV.1872 - a murit *Ion Heliade Rădulescu* (n.1802)
27.IV.1893 - s-a născut *Endre Karoly* (m.1988)

27.IV.1954 - s-a născut *Adi Cristi*

28.IV.1764 - s-a născut *Paul Iorgovici* (m.1808)
28.IV.1908 - a fost înființată *Societatea Scriitorilor Români*

28.IV.1911 - s-a născut *Mariana Crainic* (m.1989)

28.IV.1930 - s-a născut *Gheorghe Marin*

28.IV.1931 - s-a născut *Traian Reu*

28.IV.1942 - s-a născut *Galfalvi György*

28.IV.1948 - s-a născut *Iolanda Malamen*

28.IV.1953 - s-a născut *Ion Minăscuță*

29.IV.1918 - a murit *Barbu Ștefănescu Delavrancea* (n.1858)

29.IV.1927 - s-a născut *Virgil Căndea*

29.IV.1931 - s-a născut *Ilie Tănăsache*

29.IV.1935 - s-a născut *Vasile Vetișanu*

29.IV.1936 - s-a născut *Gheorghe Tomozei*

29.IV.1951 - s-a născut *Bogdan Ulmu*

30.IV.1906 - s-a născut *Matei Alexandrescu* (m.1979)

30.IV.1945 - s-a născut *Alexandru Dan Popescu*

30.IV.1946 - s-a născut *Passionaria Stoicescu*

30.IV.1979 - a murit *Pan Halippa* (n.1883)

30.IV.1985 - a murit *Mihai Murgu* (n.1928)

Comunicat de presă

Asociația Scriitorilor Profesioniști din România - ASPRO își exprimă solidaritatea cu mișcările revendicative ale bibliotecarilor din întreaga țară, aflați în aceste zile în grevă. Alături de profesiunile de scriitor, traducător, editor, tipograf, librar ș.a.m.d., cea de bibliotecar face parte din rețeaua de profesii vitale pentru soarta cărții într-o cultură națională. Date fiind dificultățile grave cu care se confruntă astăzi bibliotecile și bibliotecarii, în condiții de lucru mizere, fără fonduri de achiziții etc. și avînd în vedere faptul că un sistem imperfect de bibliotecă înseamnă o memorie colectivă incompletă, considerăm protestele bibliotecarilor perfect justificate. Adresăm Parlamentului și Guvernului României un apel solicitîndu-le o reacție rapidă și eficientă într-o problemă de interes național.

Consiliul Asociației Scriitorilor Profesioniști din România - ASPRO
București, 11 aprilie 1996

Anotimpurile lui Dinu Pillat

CÂND, la începutul acestui an, am citit în revista 22 paginile Corneliiei Pillat despre dosarul – recuperat – al condamnării lui Dinu Pillat, am fost sufocat de emoție. Îmi amintesc că mi-am anulat toate întâlnirile din acele zile. Eram asediat și de trecut și de prezent. Pe de o parte, zilele petrecute la Universitate cu Dinu, mereu viu, ca o grație a timpului, pe de altă parte, gândul la Cornelia și Monica Pillat când vor fi deschis prima filă a dosarului nr. 201/1960 Tribunalul Militar al Reg. III-a cu condamnarea lui Dinu la 25 de ani muncă silnică, în urma a 50 de interogatorii.

Acum, mai statornicit în spațiul amar dintre revoltă și resemnare – adică în anormalitatea zilnică –, încerc să subliniez câteva momente pe marginea dezvăluirilor din textul Corneliiei Pillat. Nu mai e nevoie – presupun – să pomenesc de acuzațiile imaginare ce i-au fost aduse lui Dinu Pillat. Imaginarul, ca ritual al răului într-un regim totalitar, e tot atât de cunoscut pe cât este de minimalizat astăzi răul în era post-totalitară. Lucrurile sunt simple: în primul rând, Dinu Pillat nu putea să nu „ispășească” păcatul capital de a fi fost strănepotul Brătienilor.

Dincolo de acest „accident” genealogic, Dinu Pillat a fost însă o personalitate bine definită și la ea mă voi opri deoarece orientează comportamente și oferă învățăminte pe care istoria (și nu numai literară) nu are dreptul să le transforme într-o arhivă decedată.

Am cunoscut (înainte de 1946, când am părăsit țara) un Dinu Pillat de o onestitate intelectuală desăvârșită,

făcându-și din demnitate și discreție o normă de a se mișca printre oameni. Cuvincios și măsurat, continuu să mă mir că și-a risipit fără sincope prietenia cu un ins ex-centric, insuportabil cum eram eu pe atunci. E drept că vremea nu ajunsese încă la sorocul ieșirii-din-fire. Ne aflam doar pe pragul acestui soroc. Chiar și într-un atare context – ne-o adevărește Cornelia Pillat –, Dinu iese din rezerva lui politicoasă pentru a pune câteva puncte etico-politice pe i, cu un curaj nu doar exemplar dar și destul de rar printre confrăți.

Aici trebuie să evoc însă raporturile dintre Dinu Pillat și G. Călinescu. Prietenul meu avea o admirație nesăbuită față de critic. (Probabil că numai eu îl întrecusem îndată după apariția... Monumentalei.) Între 1 ianuarie 1946 și 15 octombrie 1947, Dinu Pillat a fost asistent la catedra lui G. Călinescu. În aceeași perioadă, criticul era președintele unui partid satelit al partidului comunist, iar în paginile propriului ziar, *Națiunea*, făcea „literatură” pe spatele unor Iuliu Maniu, Dinu Brătianu și alți dușmani ai ideologiei comuniste. Invitat să colaboreze la *Națiunea*, Dinu Pillat trimite o scrisoare lui G. Călinescu în care refuză. După ce își exprimă încă o dată, sincer, admirația față de critic, el adaugă: „Totuși, cu aceeași sinceritate, trebuie să mărturisesc că oportunitatea publicării acestor articole satirico-detractive tocmai în momentul actual, când vizații Maniu și Brătianu – cu toate cusururile lor – reprezintă oricum pe plan politic stema demnității și intransigenței noastre naționale, mi se pare îndoielnică și, ca atare, reprobabilă”.

În 1947, Dinu Pillat a fost dat afară din postul de asistent al lui G. Călinescu. Bolnav, ieșind din spital cu un pneumotorax, de-abia și-a găsit un post de pontator la două cooperative. Mult mai târziu, în decembrie 1956, a fost acceptat prin concurs la Institutul lui G. Călinescu, unde n-a făcut nici un compromis ideologic. Numai că prigoana nu va întârzia să reînceapă. În februarie 1959, Dinu Pillat împărtașește soției sale ca G. Călinescu a început să „vocifereze”, acuzându-l de „reacționism, de ostilitatea sa față de directivele culturale comuniste, de interesul său pentru Revoluția din Ungaria, că este aservit culturii europene și așteaptă venirea anglo-americanilor”. Cornelia Pillat adaugă: „Am știut atunci că lui Dinu îi venise rândul să fie arestat și de aceea G. Călinescu se lepădase de el”. Într-adevăr, o lună mai târziu, Dinu Pillat este arestat.

Nici nu se putea altfel. Senin și drept, el nu-și măsura riscurile. Se întâlnea cu alți proscrisi ai regimului ca Alice Voinescu, Sandu Lăzărescu, Theodor Enescu, Vladimir Streinu (cel dinainte de arestare – de necomparat cu cel ieșit din închisoare) și mai ales cu V. Voiculescu, adevărat părinte spiritual. Lor le-a citi romanul lui, *Așteptând ceasul de apoi*, terminat încă din 1948.

E cartea la care ținea cel mai mult. A constituit de altfel unul din principalele capete de acuzare, sub pretextul că Dinu Pillat ar fi făcut aici elogiul Gărzii de Fier. Ceea ce este, firește, fals, după cum arată Cornelia Pillat și îmi confirmase și N. Steinhardt în

întrevederile noastre zilnice cu prilejul vizitei sale la Paris.

În legătură cu *Așteptând ceasul de apoi*, ar trebui lansat un apel către Muzeul Literaturii Române, către toate asociațiile de scriitori, ca și către orice organism cultural responsabil nu numai de „drepturile omului”, ci și de „drepturile cârților”, să obțină „eliberarea” manuscrisului unui scriitor persecutat o viață întreagă pentru a-și fi afișat *diferența* față de inchișitorii lui academici.

Dintre aceștia se desprinde mai ales figura prihănitore a dnei Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Culturală emerită, cultivând ambiguitatea pentru a-și întări de fapt posturile din nenumărate „comitete și comiții” ceaușiste, dna Bușulenga întruchipează modelul nefast al intelectualului-de-Curte care filtrează slogane totalitare spre a le face digestibile, prezentabile ca „necesități” dialectice.

Ultima ei victimă a fost Dinu Pillat. Ieșind din închisoare în 1964, el a fost reprimat, ca și cercetătorii de alte institute, în aceeași situație, la Institutul de Istorie Literară și Folclor, unde a rămas până în 1975, când noua direcție (Zoe Dumitrescu-Bușulenga) l-a dat pur și simplu afară. O stingherea atitudinea fermă a unui intelectual care nu accepta compromisul sub nici o formă. Înlăturarea avea loc vara. Iarna, la 5 decembrie, Dinu Pillat a încetat din viață.

Două anotimpuri cât un semn de întrebare.

EVOCARE

Însoțindu-l pe Blaga...

DESPRE personalitatea și opera lui Lucian Blaga s-a spus, probabil în mare parte, esențialul. Contemporanii mai vârstnici, începând cu Sextil Pușcariu (care descoperea, primul, în poet un „talent cu scânteie divină”), continuând cu Agârbiceanu, Iorga și alții, l-au apreciat elogios. Mai tinerii contemporani, cu rare excepții, l-au prețuit parcă și mai mult. Criticul exigent și sobru de la *Gând românesc*, Ion Chinezu, cel mai apropiat intim dintre amicii scriitorului, a văzut în Blaga „o personalitate inimaginabilă” prin originalitatea și complexitatea ei. Pentru Mircea Eliade, scriitorul a fost „un spirit universal”, un creator de tip „leonardesc”. Pentru Vasile Băncilă, exegetul minuțios, de remarcabilă pătrundere, al operei, Blaga este o „energie românească” din seria marilor creatori. El admira scriitorul și pentru alt motiv: Blaga a trăit numai pentru opera sa, cum l-am auzit exprimându-se de câteva ori, cu „oful” parcă, de a nu fi putut face la fel, confruntat cum a fost cu împrejurări ingrate de viață. Despre Blaga, într-adevăr, se poate spune că și-a cheltuit geniul în operă, spre deosebire de cei ce l-au risipit în viață. Opțiuni? Destine?... Cine-o poate arăta? Ceea ce știm sigur este că Blaga – zeii fiind generoși cu el – a avut de timpuriu conștiința clară a înzestrării și vocației proprii. Poate fi cunoscut și prin ce spun contemporanii despre el; și poate fi cunoscut, în primul rând ca om, prin relațiile personale cu el.

Nu spun o noutate, firește, afirmând că poetul-filosof este o personalitate de mari dimensiuni; cea mai productivă în creații poetice și filosofice din cultura română în ultimul secol.*) Ce s-ar mai putea adăuga, demn de reținut, după ce s-au pus în lumină aspectele esențiale ale operei? Și totuși... De-ar fi numai faptul că despre marii creatori sunt oricând posibile reinterpretări, din noi puncte de vedere. În afară de asta, un scriitor poate fi cunoscut și *altfel* decât prin opera scrisă. Există, anume, împrejurări

în viața unui scriitor în care se destăinuie în *alt mod* decât o face scriind. Există momente de nebanuite sincerități, când se dezvăluie laturi necunoscute ale personalității lui; când se manifestă, surprinzător, firea lui cea mai intimă, *sinele* propriu, rareori deschis.

Câteva din aceste irepetabile momente de confesiune am surprins la Blaga, după ce l-am cunoscut personal, de aproape, în întâlnirile de la Sibiu, unde se stabilise odată cu Universitatea de la Cluj, în urma infamului «arbitraj» de la Viena. Apoi, în întâlnirile din capitală. Relațiile personale cu filosoful care mă preocupa, după un timp amicale, cum le considera, au fost prilejul unor convorbiri, dintre care unele le consider demne de a fi relatate, întrucât ne dezvăluie trăsături necunoscute ale personalității scriitorului; și nu mai puțin câteva afirmații și atitudini ale omului în legătură cu evenimente istorice contemporane; unele afirmații întru totul surprinzătoare, nebanuite și nerevelate prin opera scrisă; și neașteptate din partea unui gânditor în genere taciturn, rareori dispus să-și dezvăluie gândul.

Relatez acum una din acele convorbiri cu filosoful, pe care le purtam în timp ce parcurgeam împreună drumul spre Facultate, de la locuința sa din marginea renumitei Dumbrave sibiene; o confesiune profund semnificativă și cu totul surprinzătoare pentru oricine cunoaște filosofia lui Blaga. La un moment dat, am deschis discuția despre așa-numita „filosofie științifică”, dominantă atunci în cursurile unor universitari notorii, care pledau pentru promovarea ei, în timp ce criticau deschis orientarea filosofică în sensul reabilitării metafizice, de către Nae Ionescu și Blaga, inițiatorii acestei orientări, condamnată ca fiind „neștiințifică”. Ce înseamnă, ce va să zică expresia asta: „filosofie științifică”? Îi spun lui Blaga. Filosofia se definește ca atare, prin ea însăși; își are metodele proprii și simte necesitatea de a transpune în domeniul său metode prelu-

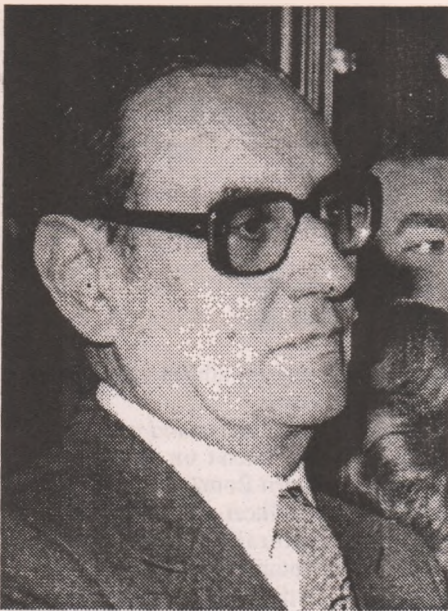
ate din domeniul științelor. După acest mod de a înțelege filosofia, al științificilor, în fond niște pozitiviști întârziți, sistemul dumneavoastră e principial o filosofie neștiințifică; deci condamnabilă și inadmisibilă, fără drept de cetățenie în învățământ. Eu găsesc însă că gândirea dumneavoastră filosofică are virtuți expresive excepționale și o deosebită putere de sugestie, incitând în chip viu spiritul cercetător și reflexiv”. În timp ce înaintam, lent, Blaga mă asculta, fără a scoate un cuvânt. După alți câțiva pași în tăcere, se oprește, se uită spre mine și-mi spune: „Dacă aș scrie din nou sistemul meu filosofic, l-aș scrie cu totul altfel”. Afirmatia m-a surprins atât de mult încât, câteva clipe, n-am mai scos o vorbă! Blaga n-a dat nici-o lămurire afirmației sale, cum înțelege a scrie *altfel* propriul sistem. N-am insistat, cerându-i vreo explicație a surprinzătoarei, extraordinarei afirmații; mi s-ar fi părut a fi o indiscreție în a-i cere atunci lămuriri despre un gând atât de intim. Și cred că nici nu mi le-ar fi dat.

Astfel, confesiunea lui Blaga a rămas definitiv o enigmă și nu-mi pot ierta că nu i-am cerut, după aceea, lămuririle necesare, printr-o eventuală scrisoare. N-am cultivat însă corespondența cu marii contemporani, pe care unii au întreprins-o cu multă hărnicie, nu fără nemărturisite socoteli de viitor renume. După cum nu-mi pot ierta nici ireparabila neglijență de a nu fi notat, atunci, într-un jurnal, convorbirile mele cu unii contemporani notorii, care-au avut roluri importante în cultura și politica deceniilor trei și patru, cum au fost C. R.-Motru, Tudor Vianu, Nae Ionescu, Lucrețiu Pătrășcanu, A. Vaida-Voevod, Eugen Ionescu, Ion Barbu, Camil Petrescu...

Nicolae Tatu

*) A se vedea *Bibliografia Lucian Blaga*, întocmită de cercetătorul D. Vatamaniuc, în 1977.

Stefan Aug. DOINAS

Psalmul L

Acolo unde-aș vrea să merg, dar pasul
bătut în cuie-nseamnă doar popasul;
acolo unde trag cu ochiul, dar
pupila se holbează în zadar;
acolo unde mâna mea cuprinde
numai un gol de aer ca merinde;
acolo unde tot ce este, încă
pare-a dormi în neființă-adâncă;
acolo unde asurzit de mult
n-aud nici șoaptă, cântec sau tumult,-

acolo Tu vorbești, iar eu ascult.

Psalmul LII

O cumpănă teribilă mă-ncearcă:
nu sunt la fel de mare ca și Domnul?
nu-i Dumnezeu la fel de mic ca mine?

Egalitatea noastră, zămislită
din dragostea cu care Creatorul
își odrăslește în lumină viermii,
e însuși echilibrul lumii. Cine
se va-nălța, uzurpator, de-asupra
puterii Tale? Cui vei cere fruntea
plecată-n pulberi, cum pretind tiranii?

O, Doamne, cât de gingașă-i balanța
care ne ține-n talgerele sale
pe amândoi!...

Ai grijă, Sire, de regatul
ființei mele: sceptrul Tău se-nalță
în fiecare zi din palma mea...

Psalmul LIV

Știu, știu prea bine, Doamne, că te joci.
În largul mării, în pustiu, sub roci
plăcerea Ta de-a plăzmui sub deget
pigmei sporește lumea. Dar eu preget
mereu: ce sunt? Tipar în care, greu
și jalnic, modelându-se mereu,
se-arată însăși tainica Ta față.
De ce Te joci, Stăpâne? Ce ne-nvață
divina Ta îndemănare de-a
ne oferi, precum o acadea,
această existență dulce-amară?
Jucându-ne noi înșine-ntr-o doară
“de-a Domnul și de-a Dracul”, nu Te temi
că-n loc să ne sanctifici, ne blestemi?
că-n loc să-ți dovedești în mine chipul,
îmi curgi ca printre degete nisipul?

Coboară, Doamne, ca să vezi că jos
vai! jocul nostru-i foarte serios...

8 România literară

Psalmul LVI

Tu, nefiind nimic din toate câte
îmi dau târcoale, mândre sau urâte, -
ce fel de chip se cade să iubesc
spre-a Te iubi sub chipul Tău ceresc?

- Eliberat de patima mărunță
a Creaturii, nu râvni la nuntă!
Nici floarea, nici iubita să nu-ți stea
în pragul sufletului tău de stea.
Acestea-Mi sunt adevărate. Însă
ființa Mea nu poate fi constrânsă
să-mbrace formă de făpturi sau flori...

Ah, Dumnezeu! Tu mă-nfiori
cu marea Ta prezență, care-i lipsă,
asemeni unui soare în eclipsă!

Psalmul LIX

M-am lepădat de toate și de tot.
Însă de lepădare oare pot
să mă mai bucur ca de-o iarnă dură
ce nimicește totu-n bătătură,
prinzând sub lacăt ușă și ferești?
Tu, în acest pustiu al meu, ce ești?
Nimic din tot ce-apare. Dar nimicul
nu te-nflorește și nu-ți poartă spicul?
Sau, zi de zi cu lacrimi scuturat,
ca pur neant, nu vii tot mai curat?
Iar dincolo de veșnic vidul nume
al Tău nu licărește-o altă lume?

Domnul crescut în spate, ca un gheb
ardent, m-a osândit să tot întreb.

Psalmul LX

Ce straniu gând prin mintea mea trecu:
dușmanul Tău, Divinule, ești Tu...
Tu singur, Doamne, ești în stare-a scoate
văzutele în fața noastră, toate
mai minunate-n mândrul lor alai
chiar decât cele care-au fost în rai,
și toate-n procesiunea lor grăbită
vrăjindu-ne cu-aceeași grea ispită:
Să fim! Să fim! Să fim perseverenți
în patima de-a fi!
O, ce curenți
de voluptate aprigă și pură
îmbată zilnic biata creatură!
Iar Tu ne lași pierzării, ca-ntr-un hău,
în golul lumii, sub edictul Tău
de-a fi întruna credincioși puterii
ce ne-a venit să înflorim ca merii
și să rodim fiind mereu ce-am fost...

Ah, Dumnezeu! mai are rost
să-ți fim ascultători în lepădarea

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Insula misterioasă (Ediție ne varietur cu planșe)

Se dedică (milimetric!)
Domnului Nicolae Manolescu

VINE o vreme când sîntem părăsiți, nu de
oameni, ci de personajele cărților citite-n
copilărie. Nu mai plutim cinci săptămîni în
balon, nu mai călătorim spre centrul pămîntului.
Adio, doi ani de vacanță! Un ultim salut și
căpitanul Nemo se scufundă încet, dar pentru
totdeauna, cu vajnicul său Nautilus, sub mări.
Umblăm mai tăcuți și mai triști, noi, cei rămași
pe un țărm. Și ne-am da toate bilele și toți nas-
turii și cioburile de sticlă colorată și zmeiele și
sîrmele și cretele și mosorelele, ca să mai fim
lăsați o dată să văruim, într-o dimineață străluci-
toare de duminică, gardul lui Tom Sawyer.

“En garde!”; unde e D'Artagnan?

“En garde!”; unde, unde sînt Athos și
Porthos și-Aramis?

“En garde!”; viconte de Bragelonne?

Veșminte subțiri de mătase, spade fine și-
alunecoase ca untdelemnul, marchize topite de-
amor în calești cu vizitii îmbrăcați jumătate în
alb, jumătate în negru: încă o clipă și nu-s. O
mie și una de după-amiezi, hoinărind pe străzile-
nguste și-n pantă ale unui orașel cu nenumărate
cișmele, prizînd cu deliciu, în umbra zidurilor
portocalii, cel mai nostalgic praf de cărămidă,
întrezărind tot mai aproape, tot mai departe, tot
mai aproape:

INSULA MISTERIOASĂ...

de lumea Ta, când Tu ne-mbii trădarea?
să ne împotrivim, când Tu ne-arunci
în brațele aceleiași porunci?
să-ndepărtăm ce-avem la îndemână
întins întruna de cereasca-Ți mână?

M-ai îmbătat de viață, ca de vin.
Dar eu nu vreau să fiu, ci să devin.
Iar dacă Tu ești doar neant; neantul
să vie și să-mi spargă diamantul!

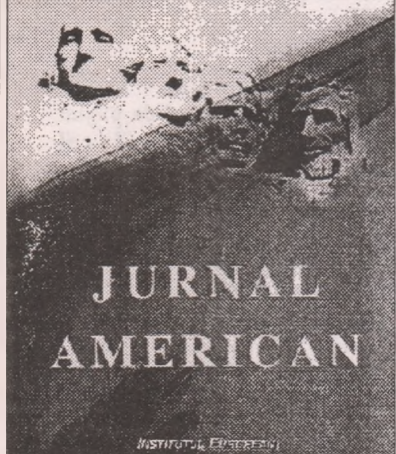
Psalmul LXIII

Tot ce s-a spus de veacuri despre Tine
nu-mi este, Doamne, îndeajuns. Meschin e
periplul spus al oricărei povești.
Dar, dincolo de vorbe, Tu - ce ești?
Ființa pură, care nu palpită
în nici o limbă, oare-i tot ispită
asemenea văzutele ce sunt
doar bruma unui anotimp cărunt?
Bolboroseala vracilor, tăcerea
ce-nlocuiește pentru mistici mierea,
căința, și aceleași rugăciuni
sub spuza cărora mocnesc minciuni,
să fie doar dovezi ale prostirii
limbuților ce s-au datat rostirii?
Te-nreb: cum să Te-nhaț, fără cuvânt?
Un vierme, poate, sau un fir de vânt
mi Te-au făcut în scunda lor risipă
palpabil. Însă, vai! numai o clipă.
Poți, însă, Tu să umbli-ntr-un rădvan
atît de fără nume și de van?
Te poartă oare-n cărca lor furnica
și lemnul sec? Iar Tu nu zici nimica?...

Ori poate că Tu, viul între vii,
ce ești cu-adevărat, nici Tu nu știi.

Dr. N. Lupu

Dr. N. Lupu, Prin lume: Jurnal american. Text stabilit, studiu introductiv, note și comentarii, indice general de Gheorghe I. Florescu. Editura Institutul European, 1995

**CRONICA
EDIȚIILOR**

de
Z. Ornea

Jurnalul american al dr. N. Lupu

DR. NICOLAE Lupu a fost, mai ales între războaie, una dintre personalitățile proeminente ale vieții publice. Era medic prin profesie și fusese unul dintre copiii (toți învățând carte) preotului din satul Arsura de lângă Huși. În studenție, poate chiar ca elev, se angrenase în activitatea mișcării socialiste ieșene, pe care a părăsit-o - împreună cu prietenii săi Ibrăileanu, Stere, N. Quinez, I. Athanasie -, în 1899, intrând în Partidul Liberal. A fost ales de Ion I. C. Brătianu, ajuns, în martie 1907, ministru de Interne, să fie unul dintre cei trei prefecți proveniți dintre foștii generosi. Dr. N. Lupu a primit prefectura Fălciului (Stere la Iași și I. Radovici la Ploiești) și a avut grijă ca să potolească pașnic răscala țărănească din 1907. Dar, mai înainte, în martie 1906, a fost unul dintre cofondatorii revistei *Viata Românească*, publicând, în chiar primul număr, un interesant studiu pe teme de igienă socială. Va deveni deputat liberal și, apoi, în timpul războiului, în 1917-1918, e cofondator, la Iași, al Partidului Muncii, o dizidență liberală de stînga. Această efermeră grupare va intra în Partidul Țărănesc condus de Ion Mihalache, după alegerile parlamentare din 1919. În guvernul de coaliție antiliberală de sub conducerea lui Al. Vaida-Voevod, dr. N. Lupu devine, la 27 decembrie 1919, ministru de Interne, din partea țărăniștilor. E drept, guvernul, datorită aranjamentelor de culise ale lui I. I. C. Brătianu, n-a stat la putere decât pînă în martie 1920. Dar dr. N. Lupu, ajuns repede a doua personalitate în Partidul Țărănesc, apucase să fie ministru. Și încă la Interne. De acum încolo va fi ales mereu deputat țărănist, era directorul ziarului partidului, *Aurora* (unde lucra o bună echipă de redactori), și, democrat sincer, rostea discursuri ascultate, scria articole cu răsunset, în toate găsindu-se o puternică

undă antiliberală și, mai ales, antibrătienistă, socotită vinovată de întârzierea democratizării țării. Făcea parte din aripa radicală de stînga a Partidului Țărănesc, vorbind mereu atunci, împreună cu colegii de partid (Mihalache, Madgearu), de lupta de clasă a țărănimii împotriva burgheziei liberale. La formarea Partidului Național Țărănesc (prin fuziunea cu naționali ardeleni), în 1926, dr. N. Lupu refuză, în cele din urmă, fuziunea, creîndu-și o grupare politică a sa (Partidul Țărănesc Democrat dr. N. Lupu), cu ajutorul căreia (și al gazetei *Aurora*) continuă să se aleagă deputat. În iunie 1926, în guvernul de uniune națională condus de Barbu Știrbei, e cooptat ministru. Și cum acest guvern n-a trăit decât 14 zile, succedîndu-i unul Ion I. C. Brătianu, aprigul antibrătienist rămîne în guvern (ca ministru al Muncii), păstrîndu-și portofoliul și în viitorul guvern liberal condus de Vintilă Brătianu (de după moartea lui Ionel Brătianu). Politica are parte de ironiile și chiar farsele ei perfide. Așa se face că dr. N. Lupu își pierde portofoliul ministerial în noiembrie 1928, tocmai cînd guvernarea e încredințată Partidului Național Țărănesc. A stat, cu gruparea sa, mereu în opoziție față de P. N. T., reîntîrind, obosit și cumîntit, în 1934, în partidul la fondarea căruia a avut o importantă contribuție. M. Ralea, în calitate de director al *Dreptății*, scria în 14 martie 1934, un vibrant articol, în care saluta gestul: "Dr. Lupu s-a întors acasă la el, într-o casă clădită în parte și de el". Cum Ion Mihalache era, atunci, președinte al P.N.T., dr. N. Lupu capătă demnitatea de vicepreședinte. Îl secunda de aproape pe Mihalache, militînd pentru democrație autentică, fiind neagreat, de aceea, de regele Carol al II-lea, cu toată camarila sa. Deputat a continuat să fie pînă la instalarea dictaturii regale. dar ministru nu. A murit în 1947, la 71 de ani, în plină prefacere politică, cînd mai era nevoie de verbul și atitudinea sa democratică.

Dr. N. Lupu a dovedit reală vocație de gazetar și de bun orator. Articolele sale din *Aurora* și discursurile rostite în Camera Deputaților o dovedeau din plin. Dar n-avea vreme să scrie cît ar fi vrut. Ceva din nervul său de gazetar politic transpare și în însemnările sale de călătorie în S.U.A., întreprinsă în septembrie-decembrie 1922, ca invitat al organizației românilor americani și al celei a evreilor americani de origine română. Aceste însemnări de călătorie, trimise din America, au apărut în ziarul *Aurora*, trezind mare ecou și polemici (din partea ziarului liberal

Viitorul). Nu se poate spune că însemnările sale de călătorie prezintă calități stilistice sau artistice. Domină observația socială sau politică și, cînd și cînd, detalii despre peisajul urban al acelei lumi noi. Dar, în ansamblu, autorul izbutește să fixeze culoarea locală și, mai ales, specificul traiului românilor americani, cu grijile, izbînzile și dorul lor după țara natală. Vorbînd bine englezește, dr. N. Lupu mai fusese o dată în S.U.A., în 1918, împreună cu alți cîțiva oameni politici, pentru a contribui la clarificarea, în cercurile politice americane influente, a adevărului despre tragedia României, care, deși fidelă aliaților, a fost nevoită, după izbucnirea revoluției din Rusia, să încheie armistițiu cu Puterile Centrale. Zbaterea dr. Lupu, atunci, a dat roade care s-au văzut în luările de atitudine ale oficialității americane față de România. Acum, în 1922, revenea în S.U.A., avînd bune relații printre românii și originarii din România stabiliți aici. Românii americani, deși relativ numeroși, nu constituiau un lobby, nici măcar potențial. Imigrați, mai ales, din Ardeal și Banat, la sfîrșitul veacului trecut și începutul veacului nostru, ei erau, la origine, țărani sau meseriași. Cu rare excepții, ei erau muncitori și, rareori, fermieri. Intelectuali erau puțini. Dar acești puțini, au creat organizații recunoscute (uneori împărțite pe criterii confesionale), au întemeiat gazete, aveau biserici ale lor, săli de întrunire și școli duminicale. Dorința lor arzătoare era ca și copiii lor (cei mai mulți născuți în S.U.A.) să se mențină români, rezistînd - prin cultură și obiceiuri - asimilismului fatal. Acești conaționali trăiau, decent și prosper, la Cleveland, Canton, Jongstown, Ferrell-Pensylvania, Aurora, Detroit, Chicago. Dr. N. Lupu s-a întîlnit cu acești conaționali, le-a ascultat păsurile îndurerate, le-a vizitat casele și bisericile, a rostit mișcătoare discursuri. Mulți îl știau din 1918 și, acum, venea cu aura de fost ministru și deputat în funcțiune. Cereau cărți, legiuri favorabile dacă voiau să se înapoieze în țară (mai toți plecaseră, de fapt, cu acest gînd). Și Lupu le promitea că aceste democratizări necesare se vor înapoieze cînd liberalii vor fi debarcați de la putere, luîndu-le locul țărăniștii. Oratorul era om politic și aici, în străinătate, unde, de fapt, ar fi trebuit să uite, pentru o clipă, de partizanate de partid, și să vorbească, mereu, ca mesager al țării. În bune raporturi se afla și cu organizațiile românilor evrei din S.U.A. Aceștia, emigrați în anii nouăzeci ai secolului trecut și în primul deceniu al veacului nostru,

numărau aproape o sută de mii de persoane. Erau bine organizați în "Asociația Evreilor din România", țineau congrese periodice, dr. N. Lupu fiind invitat la o astfel de reuniune la sfîrșitul lui 1922, la Philadelphia. Erau masați în New York, Philadelphia, dar și la Chicago și nutreau sentimente nostalgice față de țara lor de origine. O doamnă, căsătorită cu un bărbat din Botoșani, emigrată de 18 ani, i s-a mărturisit dr. N. Lupu: "Sîntem aici de 18 ani, avem tot ce ne trebuie, dar cuvintele «home, sweet home» (casă, dulce casă) se referă, cînd vorbim, la România". Și N. Iorga, în vizita efectuată aici, cam în aceeași vreme, a fost plăcut impresionat de dragostea acestor oameni pentru țara natală. Dr. N. Lupu s-a străduit să creeze relații de bună colaborare între organizațiile românilor americani și cele ale evreilor originarii din România. Și, în bună măsură, a reușit pentru a reuni forțele în vederea creării unui lobby românesc mai fortificat care să ajute politic unele interese ale României. Vie, caldă e evocarea poetului Leon Feraru care, deși stabilit în S.U.A., unde era profesor universitar, continua să scrie versuri românești, trimițîndu-le spre publicare în țară. O descoperă acolo, în S.U.A. la New York, și pe marea actriță Agatha Bărescu. Dădea lecții la o școală și, vizitînd-o, dr. Lupu regretă că nu revine pentru a juca în țara ei. Toți acești emigranți, români sau evrei, au sfîrșit prin a se asimila la a doua, cel mult a treia generație, topîndu-se în acel imens creuzet uman. Românii din America de azi provin din noile valuri de imigranți. Cunosce un domn, cu nume foarte românesc, Ursu, bun patriot, provenit din românii vizitați în 1922 de dr. Lupu, dar care nu știe să vorbească românește. Fenomenul dezrădăcinării s-a cam încheiat cum era de așteptat.

Dr. Gh. I. Florescu a alcătuit o bună ediție din acest jurnal, folosindu-se de niște caiete care păstrează copia olografă a notelor redactate și de tăieturile, ordonate, ale articolelor apărute în *Aurora*. Transcrierea e atentă, păstrînd formele de limbă specifice moldoveanului care era dr. N. Lupu. Notele, abundente, sînt foarte bune, călăuzind, cum se cuvine, lectura. Studiul introductiv, masiv și bine scris, se referă exclusiv la cele două călătorii ale dr. Lupu în S.U.A. S-ar fi cuvenit ca dr. Florescu să găsească loc și unui portret al omului politic dr. N. Lupu, acum puțin sau deloc știut noilor generații.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica
Zafiu

FELUL în care s-au succedat în evoluția limbii române straturi lexicale diverse, legate de influențe istorice și de mode culturale schimbătoare, a avut, printre alte efecte, pe acela de a produce cuvinte cu conotații ironice stabile. Ironia e un fenomen complex, care depinde de context și e de obicei indecidabilă după criterii strict lingvistice: un enunț poate să fie sau nu ironic, în funcție de moment, de situație și de intenția cu care este rostit. Se întîmplă totuși ca anumite cuvinte să rămînă marcate de utilizarea lor glumeată, ironică: fiind folosite constant nu pur și simplu pentru a desemna obiecte și fapte, ci pentru a cita, imitînd modul de a vorbi al altuia. În utilizarea conștientă a acestor cuvinte e păstrată întotdeauna o distanță față de limbaj. Am vorbit cu altă ocazie de grecesmele învechite, preluate ironic în comentariul asupra actualității (*politichie, muzichie* etc.). Alți termeni - formînd o categorie lexicală interesantă și destul de bine reprezentată - își trag valoarea ironică din calitatea dublă de cuvinte vechi și de citate literare: e vorba, în primul rînd, de citatele din teatrul și schițele lui Caragiale. Cîrău intens nu doar fragmente de replici, parafraze (despre felul în care replicile din opera lui Caragiale circula în afara operei au scris mai întîi G. Călinescu și Iorgu Iordan), ci chiar cuvinte izolate - marcate definitiv de contextul lor caragialian. Dacă acum descoperim destul de des în paginile ziarelor forma înve-

chită *misie*, specifică secolului trecut - formă de sursă latină, dar impusă foarte probabil pe filieră rusă, și pe care o întîlnim curent la Bălcescu, Alecu Russo, Negruzzi, Maiorescu - cauza e mai ales Caragiale. În cuplul *misie/misiune* (dicționarele actuale înregistrează *misie* doar ca formă învechită, înlocuită total de varianta cu terminație diferită, *misiune*), se poate spune că s-a produs o specializare prin aluzie culturală. Folosirea contemporană a substantivului *misie* - cu sensul "slujbă, însărcinare" și presupunînd o atitudine de persiflare a respectivei responsabilități: "om cu o atare ilustrisimă *misie*" ("Cotidianul" 154, 1992, 2); "Dr. N. și-a început *misia* prin încercarea de a atenua disensiunile din partid" ("România liberă" = RL, 1217, 1994, 1); "și-a îndeplinit cu sîrguință *misia*" ("Expres magazin", 48, 1994, 5) - trimite direct la celebrele replici ale lui Pristanda, personaj care folosește cuvîntul extrem de des ("Grea *misie*, *misia* de polițai...").

Dintre cuvintele de mai jos, unele sînt pur și simplu învechite, altele cuprind și deformări inculte (*adrisant, apropiat*); deși le amintesc sursa livrescă prin cite un singur citat, ele apar la Caragiale de mai multe ori, în texte diferite: *cestiuni* - "s-au discutat, probabil, «cestiuni de afaceri»" (RL 1423, 1994, 1); Trahanache: "sunt cestiuni arzătoare la ordinea zilei"; *apropitar*: "cînd «apropitarul» (patronul sau managerul - astăzi) bănuiește (sau este sigur) că nu va primi avizul, nu mai înaintează

Cuvinte ironice

cererea" (RL 1407, 1994, 9); Ipingescu: "cetățeanul Dumitrache Titircă, comersant, apropiat și căpitan în gvarda civică"; *angarale*: "Nici sibienii nu sînt scutiți de taxe. Începînd cu acest an vor plăti o serie de «angarale» în procente majorate" (RL 850, 1993, 5); Leanca văduva, din schița *Justiție*: "să las prăvălia, care nu mai poate omul de atîtea angarale pentru ca să mai mînințe o bucatică de piine"; *comersant* - (în RL 1238, 1994, 5); Leanca văduva: "comersant de piei de cloșcă"; *ampl(a)iat*: "cîțiva *ampl(a)iați* ministeriali" (RL 1051, 1993, 4); Jupîn Dumitrache: "numai ce mă pomenesc cu un ăla, cu un bagabont de ampl(a)iat"; *a(n)drisant*: "«Adrisanții» confundați din cauza întunericii!" (RL 1732, 1995, 24); Cetățeanul turmentat: "dacă găsesc andrisantul, i-o dau andrisantului" etc. Termenii caragialești atestă o atitudine ironică generală față de subiectul tratat, față de personaje; uneori, chiar o ironie gratuită. În ultimul exemplu, cuvîntul suferă o anumită deviere semantică și devine instrumentul unei ironii destul de crude (și nemotivate): "adrisanții" din textul jurnalistic contemporan sînt cîteva persoane nevinovate, împușcate din greșeală de participanții la o răfuială în stil mafiot. Raporturile normale se inversează: plăcerea de a folosi cuvîntul marcat ironic modifică, poate fără voie, contextul.

“Bătălia cărților” continuă

DEZBATEREA din nr. 9 al *României literare* intitulată (nu fără un mic zîmbet ludic) *Cearta dintre modern și postmodern* a stîrnit o avalanșă de reacții. La rîndul ei, dezbaterea fusese provocată de *Un manifest postmodernist*, articol semnat de Ion Manolescu în nr. 5 al revistei. Autorul manifestului este asistent la Facultatea de Litere din București, prozator el însuși, iar lucrarea de declarată pe care o pregătește este tocmai despre

postmodernism. Facem aceste precizări deoarece unul dintre cei care ne-au scris par a fi preocupat de identitatea autorului manifestului. Cît despre identitatea semnatarilor articolelor pe temă din prezentul număr al *României literare*, o concentrăm (și în funcție de precizările pe care ni le-au oferit înșiși autorii) în paranteza care însoțește fiecare nume, indiferent de “celebritatea” lui. Cum suprafața revistei noastre e limitată, încă, de

tradiționala formulă: L x l, iar numărul de pagini disponibile e întotdeauna mai mic decît cel necesar, sîntem nevoiți să publicăm numai fragmente din articolele primite (de altfel adesea foarte lungi). Le mulțumim cititorilor noștri pentru felul participativ în care citește *România literară*. A rămas pentru unul din numerele viitoare articolul trimis din America de Andreea Deciu. (Red.)

Bieți (post?) moderni

[...] Mai întîi cîteva nedumeriri:

1. termenul *textualism mediatic* beneficiază de patru ocurențe și de nici o definiție;

2. *imagerie virtuală*, de asemenea strălucește prin lipsa oricărei definiții. Să fie vorba de imagini de sinteză, create cu ajutorul unuia din sutele de programe grafice existente la ora actuală? Să fie vorba de imagini obișnuite (desene, fotografii etc.), digitizate și prelucrate electronic pînă capătă un aspect halucinant? Să fie vorba de una din cele două categorii amintite mai sus, integrate noțiunii de realitate virtuală, cum pare să indice formularea “a recompune universul într-o totalizare virtuală hipnotică”? Aceasta în ciuda faptului că nu se face sau nu e conștientizată distincția (necesară!) dintre realitatea virtuală și multimedia;

3. “spații hiper-reale”, “cinematografia virtuală” - nu e foarte limpede sensul în care sînt folosiți termenii de mai sus: metaforic, ceea ce ar însemna a n-a reiterare a prețioaselor ridicele, sau propriu, tehnic, și atunci ar fi fost de dorit o mai mare aplicare la obiect. Să zicem, nu e foarte clar dacă are de gînd să exploateze efectiv noul mediu, cu toate consecințele ce decurg de aici, sau să-i re-creeze, verbal, procedeele;

4. *compresie digitală* este un termen tehnic ce nu-și găsește locul în

seria în care apare, introdus fie datorită ignoranței autorului, fie ca momeală, pentru a testa competența cititorului.

Mai apoi, cîteva observațiuni sau băgări de seamă, subminate de o multitudine de întrebări:

Există două moduri de a privi lumea, de a te raporta la ea - continuul și discretul. Și două tehnici de a o supune - analogicul și digitalul. Primul, derivat din gîndirea magică, presupune(a) o gîndire și o acțiune globale. Cel de-al doilea, o rafinare, în fond, a primului, își propunea o divizare a realului, pentru a-l lua mai ușor în stăpînire. Îl regăsim pe cel dinții cam în toată tehnologia, pînă către mijlocul acestui secol. Complementul său, în schimb, a trebuit să aștepte dezvoltarea tehnicii, pînă să-și ia o spectaculoasă revanșă. Revanșă desfășurată sub semnul (iluziei) continuului, al totalității - ce altceva e eșantionarea sunetului sau a imaginii (aceasta din urmă cu tradiții ceva mai vechi, de pe la frații Lumiè re) sau realitatea virtuală? Al cărei pericol potențial vine din posibila ei utilizare drept tentativă de a reproduce (sub control) efectele drogului, sau ale halucinației, sau ale hipnozei. De la orgoliul stăpînirii unei tehnici, a unei simple tehnici, care din mijloc devine scop.

În fond, această tentativă demiurgică, de control total al teatrului (piesă, actori, decoruri) și pentru care există, deja, mijloacele tehnice, aparține modernismului - *vizionarismul* lui Rimbaud, dereglarea sistematică a tuturor simțurilor, ca și culorile atribuite arbitrar vocalelor nu sînt, în esență, altceva.

Mai mult încă, s-ar putea susține că orice ficțiune - și opera de artă, inclusiv literatura/poezia, nu e altceva - e o tentativă de realitate virtuală, aplicînd categorii specifice, cum ar fi narațiunea și descrierea, succesiunea și simultaneitatea etc. Ajunge să ne referim la Aristotel și la conceptul său de *mimesis*, de imitație a realității, în limitele verosimilului și necesarului. Și de bătăliile purtate în istoria literaturii în numele realismului, adică pentru convenții capabile să provoace un mai mare grad de asemănare. Cu alte cuvinte, niciodată n-a fost vorba despre ‘lumea-așa-cum-e’ ci despre ‘lumea-așa-cum-ar-putea-fi’.

Ce consecințe, ce schimbări mai sînt de așteptat odată cu impunerea calculatorului ca mediu artistic? Natura suportului, (să zicem, în cazul trecerii de la tăblițele de lut sau piatră la papirus, la pergament, la hîrtie cu scopul înregistrării gîndirii/vorbirii, al trecerii de sub dominația urechii sub cea a ochiului) a avut o anumită influență asupra naturii scrierii și a naturii a ceea ce e scris. S-a putut vorbi, atunci, de începutul literaturii. Se petrece, acum, același lucru?

Cum urmează să mă adaptez schimbării? Și, dacă reușesc, își va păstra scrisul meu identitatea? Fiecare schimbare a suportului, a mediului a însemnat o anumită îmbogățire a ceea ce era exprimat. Totuși, nu s-a pierdut nimic? Muzica, de exemplu, a trebuit să fie reconstituită de o ureche imaginată, în timp ce rima vizuală aducea noi asociații, noi posibilități de a citi unul și același text. [...]

Postmodernismul, în care se zice că ne scaldăm, are un stomac de struț - poate înghiți orice. Nu avem decît să ne conformăm. Dar (recunoaștem că) ne caracterizează pe noi conformismul? Așa că ne apucăm să construim obiecte în care cităm, parafrazăm, deconstruim ironic alte obiecte, care să întovărășească bietele noastre ființe fizice. O lume de lucruri (*physei*) față de care nu avem nici curajul să ne recunoaștem cu glas tare atașamentul, nici să renunțăm brutal, să ne retragem în pădure, pe malul unui lac și, prin puterea brațelor și a minții, să ne construim un adăpost - alt obiect populat cu obiecte.

Romulus Bucur
(poet optzecist)

Manifestul

UN MANIFEST literar nu poate fi decît un lucru bun. Mai multe manifeste, s-ar putea zice, mai multe lucruri bune - chiar și dacă s-ar întîmpla, cum s-a mai întîmplat, ca literatura lor, a manifestelor, să aibă într-o generație sau într-o perioadă mai mult prestigiu decît literatura propriu-zisă. Indiferent cum l-am judeca și indiferent cîtă aderență sau respingere ar putea să suscite, dacă izbutește să producă dialog, tocmai prin faptul acesta, el este un factor revitalizant și prezența lui e necesară în atmosfera literelor.

Manifestul artistic e sindrom de viață artistică autentică. Aceasta, presupunînd căutare, dezbateri, schimb și luptă între conștiințe, între poziții, în perspectiva adecvării optime la un concept de expresie, dintr-o parte, și la un tip de reprezentare a existenței, dintr-o altă parte, se atestă cum nu se poate mai bine prin literatura manifestelor. Căreia, cine-i cere să se legitimizeze prin capodopere probabil că greșeste,

întrucît domeniul ei de exercițiu nu este chiar arta, ci un tărîm premergător, al civilizației și al culturii privite și asumate specific de către artă. Pesemne, apoi, că de asemeni greșeste cine acceptă sau pretinde manifestului ambiția de a valida ori invalida opere - cine, cu alte cuvinte, îi preia necritic limbajul și judecățile de valoare, care, prin forța împrejurărilor, refuză calea de mijloc. În logica manifestului n-au cum să stea nici grija bunei situații față de criteriile, principiile și limbajul stării în care el apare ca moment de ruptură, de discontinuitate prin negare, și nici grija capodoperei.

Manifestul este eminamente anarhic și prospectiv și, oricare i-ar fi gestică, recunoaște în cele din urmă că-și acordă prețuirea pe care și-o acordă în numele virtuților lui potențatoare.

[...] Cel mai adesea, în condiții de normalitate, de dragul unei *intuiții* - și frecvent numai atît - pe care el se fundamentează și pe care se zbate să și-o

definească și, în același timp, să o conștientizeze și să o impună ca *premisă* absolută a bunului curs din prezent și din viitor, manifestul sfidează regulile și cuviința. Li se așază acestora în drum de-a curmezișul cu ingenuă și bravă obstinatie donquijotescă.

De dorit ar fi, se înțelege, ca într-un manifest să-și ceară dreptul la cuvînt o *premisă artistică* ignorată, abia potențată în climatul de sensibilitate, perceptiv sau de expresie al locului și timpului, sau una ființînd mai de mult, însă ținută din cine știe ce motive în umbră pînă atunci, și care nu mai poate suporta, la un moment dat, starea de latență, anonimatul pînzei freatice.

Vorbim despre ce e de dorit, întrucît există în viața literaturii noastre - și nu numai în cea a deceniilor comuniste, cînd e drept că fenomenul pe care îl vizăm are dimensiuni exacerbate - o adevărată constantă a manifestului care induce *premise neartiste*.

Prefer "Star-Trek"-ul

[...] Poate că viitoarele generații, suprasaturate de supertehnicizările puse în priza științelor fulminante, vor deveni "aservite", magnetizate și "cobaizate" (vor dobândi "psihologie" de roboți, un fel de androizi, doar că din carne și sânge), vor fi iremediabile "puncte fixe" în sfera gravitațională a noii ere. Personal, cred că așa ceva se va întâmpla (cu excepțiile de rigoare, bineînțeles), numai dacă romanele toate, toată proza de până acum a umanității (de la Voltaire, Dostoievski, Zola, Dickens, Dos Passos, Tolstoi, Flaubert, și până la Proust, Joyce, Kafka, Pavese, Camus, Borges, Marquez, Eco, Preda etc. etc.) vor fi declarate "non grata", scoase din toate bibliotecile, locuințele, de peste tot și făcute scrum. Vor trebui introduse interdicții de genul: "Cine va fi prins citind o carte din vechea eră va sfârși, fără drept de apel, pe scaunul electric". Ori, la o scară mai mică, s-ar putea crea rezervații cu indivizi scoși pe bandă de ingineria genetică (asemănători, în alt plan psihosocial, cu acei oameni "fără identitate" ai așa-zisei rase ariene), care să nu aibă atingere decât cu aventura performantă a "artefactului literar" din memoria computerului, la care spiritul dezumanizat a fost racordat "non stop". Dar, o asemenea lume ar putea fi, cel mult, o copie "îngroșată" a "apocalipsei după Ion Manolescu", ceea ce, mai mult ca sigur, Kafka însuși ar repudia, și chiar autorii S.F.-urilor horror. Așa încât, dacă o *democrație literară fără frontiere* ar face posibilă o transmutație a valorilor, o reinvestire a lor cu virtualități fantasmagorice și "internet"-ice, implantarea acestora în conștiința contemporanilor s-ar putea face doar după o eventuală spălare a creierelor, obținându-se, mai apoi, o reacție de tip "câinii lui Pavlov". Oricum, în literatura română, cei trei scriitori "preconizați" de I.M. (M. Cărtărescu, Sebastian A. Corn (?) și, desigur, el însuși, dar, deh, modestia, bat-o vinal!) e greu de crezut că ar putea impune generalizarea noului tip de textualism mediatic. Până atunci, subsemnatul preferă (în locul altor "n" manifeste postmoderniste) "Star-Trek"-ul, dar (aviz "entuziaștilor corporaliști"), doar duminica de la orele 18. În rest, mici divergențe cu "Sing", tăceri grele în fața mașinii de scris, și... jocuri pe calculator!...

Alexandru Sfârlea
(poet, Oradea)

literar

tice, lipsite, estetic, de pozitivitate. Sînt acele premise prin care se antrenează anexarea sau subordonarea literaturii față de variile trebuințe, imperative, comandamente, idealuri etc. ale vieții practice. Sînt acele care, postulînd rolul generator de literatură al *principiului structurator retoric* - producător, de fapt, de *discurs*, de univers textual dependent de *adevăruri* exterioare, cărora textul, oricît de *poetizat*, nu le este mai mult decît *ilustrare* - în dauna *principiului poetic* - cel care singur structurează *expresia*, instituie universul autonom, "lumea" - susțin un produs textual care nu e literatură, ci doar asimilabil acesteia. Iar asta mereu prin abuz și cu prețul înstrăinării de esență și specificul artei în general.

Acest tip de manifest poate semăna răul atît în literatură, cît și în receptarea ei.

[...] Noul, idolul modernității, ni se pare a fi per-

I. Ion Manolescu nu greșește. Revolta lui are o bază reală și continuă (în nici un caz încheie, sper!) lupta cu "fantomele spiritului" (F. Bacon) deschisă de un alt articol al său din "România literară" - *Literatura contemporană în corsetul canonic* (nr. 24-25/1995). Manifestul lui se articulează logic pe o structură binomică: A. refuz al tradiției, și B. impunerea propriei tradiții.

În mod normal, într-o literatură deschisă, gata oricînd să inoveze (și nu mă refer aici la creatori ci la receptare - este lucru știut că la noi "orizontul de așteptare" a fost întotdeauna oarecum în contratimp cu literatura lumii (și suprealismul românesc nu este o excepție, pentru că el a "prins" mai degrabă în străinătate decît în țară), pentru ca acum să suporte și handicapul celor cincizeci de ani de izolare culturală), Ion Manolescu nu ar fi avut nevoie decît de cea de-a doua parte a manifestului său. Însă la noi nu există încă ideea "dărâmării statuiilor" (ba dimpotrivă, ne chinuim să înălțăm altele, în încercarea disperată de a ne demonstra nouă înșine că existăm cultural). Ion Manolescu a pornit o campanie în care, deocamdată, e (aproape) singur. Nu simte optzecist și nu se bucură de "privilegiul" de a-și alege modelele dintr-un panteon artistic instituționalizat și (supra)încărcat. El vrea să analizeze tot ce s-a creat până la el și să-și construiască singur tradiția. Îl privește cum și dacă ea se va dovedi viabilă. Dar de ce să nu fie lăsat să o facă, indiferent dacă punctele de referință vor fi *The Mask*, *Beavis and Butthead*, *Bugs Bunny* și *The Pink Panther* și numai acestea?

Cu excepția lui Mircea Nedelciu, toți ceilalți semnatari ai articolelor-comentarii la "Manifest" s-au opintit în demontarea ideilor lui Ion Manolescu despre înțelegerea literaturii de până la el. Plecând de aici, i s-a reproșat că nici măcar nu a scris un manifest, ci orice altceva. Dar Ion Manolescu s-a încadrat (aproape) perfect între liniile modernității: "Din perspectiva modernității, artistul este - cu sau fără voia sa - rupt de trecutul normativ cu criteriile lui imuabile, iar tradiția nu mai are autoritatea de a-i oferi modele de imitat sau direcții de urmat. Îi rămîne artistului posibilitatea de a inventa un trecut

Postmodernism? Da, dar...

personal și esențialmente modificabil. Principala lui sursă de inspirație și creativitate este conștiința prezentului asumat în nemijlocirea și în irezistibilă sa efemeritate." (Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității*) (s.m. G. Ș.) și, în același timp, ale postmodernității: "Replica postmodernă (la avangardă - n.m. G. Ș.) constă în a recunoaște faptul că trecutul - de vreme ce nu poate fi cu adevărat distrus, pentru că distrugerea lui ar duce la tăcere - trebuie revăzut: dar cu ironie, nu cu inocență" (Umberto Eco) (s.m. G.Ș.).

II. Ion Manolescu greșește probabil pentru că propune acest manifest. Cititorul român nu poate simți literatura așa cum vrea Ion Manolescu. O literatură de acest fel nu va fi decît pentru câțiva (deși dacă are șansa unei bune reclame se poate transforma într-o literatură citită, la modă. Dar...atât...). Ion Manolescu este racordat la gândirea europeană dar ignoră faptele. La noi nu toți au televiziune prin cablu, despre Internet să nu mai discutăm, asta ca să nu amintim de lipsa banalului telefon. La noi nu există (încă) magia computerului și bănuiesc că nici aceea a zapping-ului (oare câți dintre aceia care au televiziune prin cablu nu urmăresc tot TVR-ul?). La noi nu e încă nevoie de "guerilla writing" și de romane ca *Life after Good*, a lui Douglas Coupland (Șerban Alexandrescu) pentru că mii de oameni au operele complete ale Sandrei Brown, ale Barbarei Cartland sau ale lui Pavel Coruț (și urmăresc tele-novelas). Din cauza aceasta o frază programatică superbă ca "*Textualismul mediatic* folosește în proză mijloacele artei cibernetice (imagerie virtuală, simulări tri-dimensionale, ilustrație fractală, jocuri inter-active, compresie digitală etc. uneori prin intermediul unei colaborări directe cu computerul, ca în cazul prozei electornice *E-fiction*), pentru a recom-pune universul într-o totalizare vizuală hipnotică". (Ion Manolescu) sună ireal. Dar, mai știi? Poate până la urmă...

George Șipoș
(student la Facultatea
de limbi străine, anul III)

sonajul care vorbește - e drept, despre o postmodernitate - și în manifestul lui Ion Manolescu (*România literară*, nr. 5). Îl recunoaștem ca atare din felul în care se aruncă, orbit de furie, asupra criticii și asupra privilegiilor unor romane și romancieri care ar trebui să iasă la pensie. De ce? Doar este loc destul, pe lîngă Preda și Buzura și Toiu, pentru orice altceva între "textualismul scriptic" și cel "mediatic" și altele care mai pot veni după. E loc și pentru sensibilitatea computerului și zappingului, și pentru "mijloacele artei cibernetice" - dacă există o astfel de sensibilitate și o astfel de artă. Totul e ca locul existent să fie ocupat de *operă*. Cititorii, atîția cîți mai rămîn după ce se ocupă fotoliile din fața televizorului și calculatorului, dar și din bibliotecile cu romane mai vechi, și din viața sau din spectacolul politic, social, economic etc., și după ce se duc la treburi de tot felul - inclusiv în hambar și-n șură - toți cei care trebuie să

se ducă, așteaptă opera "textualismului mediatic". Și o așteaptă, cu siguranță, și criticii - care, conservatori de felul lor, au trecut cu note maxime, cu optzecistii, peste examenul de aderență la actualitatea literară. De ce n-ar face-o și acum?

Și e de contat, apoi, pe așteptarea unui cititor ca cel care este autorul prezentelor rînduri și care, fără pretenția de a se descurca peste medie în meandrele și noutățile absolute ale postmodernismului, prezintă garanții în sensul că, citind din cînd în cînd, face zapping și se folosește, încă mediocru, de calculator. A nu se neglija însă că acest cititor, parafrazînd pe Caragiale, așteaptă și primește orice, numai să fie cu... artă, cu talent.

Aurel Buzincu
(lector la Facultatea
de Litere - Suceava)

Nicolae Balotă, memorialist

ÎN ULTIMII ani, scrisul lui Nicolae Balotă s-a schimbat sensibil. Nu este vorba de crearea unei noi identități literare, ci de cucerirea unei mai mari libertăți. Criticul și istoricul literar preocupat exclusiv de situarea și interpretarea unor opere literare, de atenta luare în considerare a altor opinii critice, de elaborarea unor teorii capabile să ordoneze jungla de forme a literaturii a început să facă referiri și la propriile sale trăiri. Un scriitor despre care am fi putut crede că va folosi toată viața persoana a treia utilizează acum în mod curent persoana întâi. O instituție ni se revelează ca un om.

Și ce om! Așa cum ni se înfățișează acum, când nu mai ezită să vorbească despre sine, să evoce întâmplări de altădată sau să-i portretizeze pe semenii care au reprezentat ceva în viața lui, Nicolae Balotă ne impresionează prin modul luminos de a-și asuma tragedia, prin voința de a nu face din amintirea suferinței de care a avut parte ca deținut politic o formă de instigare la ură. Cărturarul nu vrea să sporească în nici un fel isteria lumii în care trăim. Dar aceasta nu înseamnă că face abstracție de existența răului. În ceea ce scrie se configurează o atitudine de împotrivire fermă față de orice atentat la demnitatea umană, ca și față de iluziile - pacifismul, toleranța etc. - pe care și le cultivă milioane de oameni pentru a nu trece la acțiune. Nicolae Balotă nu este nici sumbru și vindicativ, nici senin și indiferent. În sufletul său sunt furtuni de lumină.

În 1994 a apărut un volum mai puțin obișnuit, greu de clasificat, care (poate tocmai de aceea) nu a fost suficient comentat de criticii literari. Este vorba de volumul *Parisul e o carte*, în care Nicolae Balotă apare, pentru prima oară, în ipostaza de eseist-memorialist. Puține sunt în literatura română scrierile care să aibă atâta autenticitate a trăirii actului cultural, atât lirism și atât farmec. Așa cum miile de frunze ale unui arbore îi măresc acestuia, până la proporții fabuloase, suprafața de contact cu atmosfera, miile de informații culturale de care dispune eruditul amplifică participarea lui la viață. Toată teoria despre falsificarea trăirii prin cultură cade (încă o dată), dezmințită concret de această fastuoasă demonstrație de extindere, intensificare și nuanțare a existenței cu ajutorul cărților citite. Este suficient să parcurgem, ca să ne convingem, eseul memorialistic *Mirosurile Parisului*. În cuprinsul lui, Nicolae Balotă inventariază parfumurile, izurile și miasmele din diferitele locuri ale faimosului oraș, dar cum?, nu folosindu-se exclusiv de mirosul său fin, ci activându-și imensa memorie culturală, care completează printr-un fel de reverberație mirosurile propriu-zise cu mirosuri abstracte, inaccesibile chiar și celor mai rafinați fabricanți de parfumuri.

Parisul e o carte poate fi considerat un adevărat recital Nicolae Balotă, un spectacol cu un singur interpret, inepuizabil, care reflectează în fața unor vechi monumente, râde la comediile franțuzești, polemizează cu Sartre sau cu adepții de azi ai marxismului, privește luna roșie și se gândește la violența care domină secolul douăzeci, încearcă să înțeleagă tânăra generație, își aduce aminte de propria sa tinerețe, mărturisește ce cărți l-au influențat ș.a.m.d. Iar toate acestea într-un mod liber și uneori de-a dreptul fantezist, ca o alergare fără scop după o îndelungă claustrare într-un spațiu mult prea restrâns.

După cum reiese din textele publicate frecvent în *Jurnalul literar* și în *Apostrof*, Nicolae Balotă a ținut în timpul lui Dej un jurnal, pe care l-a abandonat într-un compartiment de tren, în momentul arestării sale. Datorită unui binevoitor, caietul respectiv a ajuns la biroul de "obiecte pierdute", de unde l-a recuperat mama arestatului. Ea i l-a încredințat spre păstrare lui I. Negoieșcu. În felul acesta, jurnalul a ajuns din nou, după mulți ani, la Nicolae Balotă, care intenționează acum să-l publice, cu numeroase adnotări.

Adnotările completează însemnările de jurnal cu ceea ce autorul a înțeles ulterior în legătură cu diverse personaje și întâmplări. Sunt două perspective complementare: una de atunci și una de acum. La însemnările de jurnal se adaugă deci pagini memorialistice, de dată recentă.

Din această nouă serie de scrieri memorialistice face parte și fragmentul pe care îl reproducem - cu amabila încuviințare a lui Nicolae Balotă - în paginile *României literare*. Portretul elenistului Bezdechi este de neuitat. Vulnerabilitatea tragicomică a omului de bibliotecă în fața unor oameni "plini de viață" în sensul vulgar al expresiei, amintește vulnerabilitatea sinologului din *Orbirea* lui Canetti. Memorialistul privește cu distanță necesară spectacolul. Dar simțim că deplânge decăderea unui învățat.

Paginile memorialistice ale lui Nicolae Balotă îmbogățesc literatura română contemporană. Nu numai cu informații privind trecutul, ci și cu o remarcabilă și (să fim sinceri) nesperată valoare literară. Criticul și istoricul literar cunoscut pentru stilul său academic se dovedește a fi, în mod surprinzător, și un excepțional prozator.

Alex. Ștefănescu

16 Dec. 1954

Sărmanul Bezdechi se lamentează discret și nu fără oarecare autoironie în ultima sa scrisoare. Pe-alocuri, epistola aceasta pare un *De Senectute* scris de un învățat antic obligat să trăiască - și încă mizer - printre barbari. Nu altfel viețuiește bietul meu dascăl de elină în cetatea încăpută pe labele comuniste.

Epistola este delicat agrementată cu vocabule și formule elinești. Chiar din prima frază mă surprinde o formă a lui *kathemai* pe care nu pot să o tâlmăcesc doar prin banalul "a șede". Și totuși, de vreme ce nu adaug nimic pentru a spune pe ce anume șade, nici un *ep'aktes*, ca în *Odissea*, pentru a spune că șade pe țârm, sau un *epi diphrou*, ca în *Republica* lui Platon, pentru a preciza că șade pe un scaun, trebuie să mă mulțumesc cu recunoașterea resemnată a faptului că nu face altceva decât să "șadă". Spunând despre sine doar că "șade", pune accentul pe starea sa de inerție. E ca în acel *Witz* cu ardeleanul bătrân care întrebat dacă "șade și cugetă", răspunde calm: "numai șed". Tot așa, bătrânul meu profesor, spunând pe elinește că "șade", insinuează întreg plictisiul sedentarității, al imobilității, al inactivității. Uitându-mă în Bailly, găsesc un frumos citat din Herodot III, 134: "Stăpâne, tu care dispui de puteri uriașe, stai...". Cum să traduc acest *kathemai*: stai fără să faci nimic, șezi liniștit pe fund, zaci inert, ești inactiv, "stai fără să dai Perșilor popoare noi, o putere mai mare"? Mi-e milă de sărmanul elenist închis în mica sa locuință din Piața

Elen

Mihai Viteazul, împreună cu Xantip lui. Îmi scrie că își amintește cu drag cu regret trecutele noastre preumblări pe dealurile din jurul Clujului, când elenizam de zor, în mână cu *Evangelhia după Ioan* sau cu *Olimpicele* lui Pindar. Și eu am nostalgia acelor după-amieze în care uitam cu totul de rădăcinile din jurul nostru și cu maestru Favorinus al meu învățam greaca veche din marile texte.

Destul de eliptic, până la a deveni de-a dreptul ermetic, profesorul îmi scrie despre *oikia* lui. Are neplăceri în locuința lui sau *cu* locuința? Va trebui să o părăsească? Se referă, oare, măcar la menajul lui, la colocatarii lui *oikiakoi*? Nu-mi dă nici un amănunt în legătură cu tulburările sale locative, dar cert e că le are. Nici n-am îndrăznit, în răspunsul meu, să scormonesc această rană, căci nu știu dacă nu se referă și la nefasta lui nevastă.

Epistola, care m-a bucurat și întristat în același timp, conține și rugămintele. Mă întreabă dacă n-aș putea interveni pe la vreo editură pentru publicarea *Metafizicii* lui Aristotel în tălmăcirea sa. Vai, ce argument îmi cere pentru a arăta că textul ar putea interesa pe stăpânii ideologici ai zilei: a aflat că Lenin ar fi "conspicuat" *Metafizica*. Din păcate, cu excepția lui Șora (pe care l-am întrebat) nu cunosc pe nimeni de la vreo editură. Deși aș vrea să-l ajut, ca să nu spun de cauza bucurii, Filosoful lui ce ar merita să fie slujită, nu cred că momentul ar fi favorabil "metafizicii". Mihai spune că o asemenea propunere n-ar fi nici măcar luat în seamă. Ea ar produce, probabil, frică și cutremurare la redactorii editurilor. Bezdechi e condamnat să "șadă". Măcar de l-ar lăsa în pace, în *oikem* lui.

Ianuarie 1996

Scotând cărțile mele vechi din sacii de hârtie unde mucesc de ani de zile în garajul și magazia cumnatului meu din Cluj, am dat - mai acum câteva luni - peste micul volum bondoc atât de drag, atât de obosit de cât l-am folosit pe vremuri: *Novum Testamentum graece et latine*.

E cartea din care am citit primele cuvinte grecești, sub supravegherea și îndrumarea magistrului Bezdechi. *E arhe en ho logos...* Ne așezasem pe pietre - *epi petre* - sus pe Cetățuia din Cluj (cu o înduioșător-poetică exagerare, maghiarii o numesc "Cetatea din nori", *Fellegvár*) de unde privire îmbrățișează bătrânul meu târg străjuit de turlele bisericilor. Printre acestea, cel mai familiar dintre toate, cel ce pertru mine simbolizează Clujul, turnu ascuțit al bisericii Sfântul Mihai ridică până spre înălțimea "cetății din nori". *In principio erat verbum.*

stul și cocheta

profesorul meu de elină fusese cel care, când că am versiunea bilingvă greacă a Noului Testament, în excelenta teorie critică a lui Nestle (ce încredere mult decât filologică îmi inspira încrederea de pe pagina de titlu: *omneque textum cum apparatu critico editionibus et libris manu scriptis lecto imprimendum curavit Gerhard Nestle!*), propusese să începem lecțiile printr-o lectură a Noului Testament. “Doar cunoști bine grecești; originalul grecesc se înțelege astfel de la sine”. Într-adevăr, am învățat o metodă de a învăța o limbă. Începi cu texte pe care le stăpânești ușor și apoi treceai la cel mai greu. Și ce text poate să fie mai ușor decât Noul Testament? Nu numai cuvintele fac o carte. Când frazele acestea apar pe ecranul calculatorului în fața mea, albe pe un câmp albastru, mi-e greu să identific înșiruirea aceasta a cuvintelor, înțelegând căvsiimaterială a semnelor cu sensul. Vechea deprindere a scrisului presupunea alte senzații tactile, vizuale, auditive, chiar olfactive, mirosul de seacă a hârtiei, alunecarea degetelor pe stiloului, urmele lucind pe hârtie ale cernelei. Tot astfel nu e nimic comun între lectura textelor pe ecran și aceea din cărți. Cuvintele ce apar pe ecran au o “memoria” a calculatorului n-au nimic din reavăna materialitate a celor pe hârtie sau tipărite pe foaia de hârtie. Cât ar fi de “spirituale”, cuvintele pe ecran pot fi “pipăite”, ele sunt trup vizibil.

Aceasta mai ales atunci când sunt pe ecran se cu mâna. Pe foaia de titlu a calculatorului dar vânjosului volum al Noului Testament grec și latin, sub numele lui Gerhard Nestle, cel ce *imprimendum vit* primele cinci ediții ale Noului Testament grec și latin, lângă prefața *Editio sexta recognita*, e numele lui I. Negoțescu urmată de datarea datei: “Cluj, 1946”. Cartea îi aparținuse; mi-o dăduse prin 1950, când mă vedea scufundat în tomurile lui Augustin și în *Summa philologica*, recurând tot mereu la Vulgatei și la originalul grecesc al scrierilor. Îi cerusem să înscrie pe acel frontispiciu de carte pentru mine faptul că mi-o dăduse. Râzând, mi-a scris deasupra semnăturii sale: “scris de:”, iar eu adăugasem subtitlul ei: “lui: N.B.” Mai târziu, când micul tom a devenit temelie pentru toate mele peripatetice cu profesorul Bezdechi, Nego ne întovărășise de vreo trei ori, încercând să traducă și el *Evangelia după Ioan*, dar renunțând. Nu se mai lăsase atras nici de dulceleșurile delicioase cu care

ne trata doamna Bezdechi, atunci când veneam să-l luăm pe soțul ei în preambulările noastre studioase.

Neagra doamnă Bezdechi... Amintirea ei mi se asociază cu câteva cuvinte cântate de corul din *Trubadurul*: “țigancă dragă, țigancă dra-a-gă...”. Nu știu, de fapt, dacă era țigancă; cred mai degrabă că era unguroaică. Fusese, poate, odinioară, atunci când - coafeză sau manicuristă, se spunea - îl atrăsese și sedusese pe tânărul profesor universitar de elină, o brună focoasă, plină de nuri. Când am cunoscut-o nu-i mai rămăsese din temperamentul ei îndrăcit, prin care bănuiesc că-l vrăjise pe savant, decât însăși îndrăcirea. Excesiva mea politețe de tânăr prea bine crescut, ascunzând timidități adolescentine sub seriozitatea mea savantă, stârnea probabil într-însa demoni ațipiți. Mă brusca cu trivialități de care roșeam jenat, trăgând cu coada ochiului spre magistrul surâzător și placid. Acesta își cunoștea desigur prea bine, prea demult nevasta, pentru ca ieșirile ei să-l mai scoată din țâțâmi oboșiți. “Mai lasă-l, dragă, în pace” - intervenea el uneori domol, dar admonestările maritale oricât de blajine o asmuțeau și mai tare. Și poate asta dorea: să ne ațâțe pe amândoi, tânăr și bătrân. Bărbați preacultivați ce eram, bruscându-ne prin agresivitatea brută, incultă, a vulgarității. Feminitatea ei stinsă (dar se stinge ea vreodată?) se trezea îndrăcită, se slobozea pe potecile vorbirii noroioase. De altfel, probabil că, deși își pierduse orice atracție feminină (sau cel puțin așa îmi închipuiam eu în neștiința mea juvenilă, cum eram numblat pe căile întortochiate la nesfârșit ale perversiunilor erosului), prin vulgaritatea ei încă vivace îl mai trezea din amorfirea vârstei și a culturii pe elenistul ei bărbat, ispitit probabil altădată prin limba ei ascuțită și prin căutătura înfocată de arzătoare mai mult chiar decât prin sânii stâncoși și curul svelt. Dacă acestea din urmă se flectaseră cu trecerea anilor, gura femeii rămăsese bogată. Că magistrului meu nu-i displaceau cruditățile ajunsesem să află citindu-l împreună pe Aristofan, ascultându-l explicând cu haz câte o imagine precum aceea a hreanului (*raphanis*) înfipt *in culo*, aceea *raphanidosis*, pedeapsa adulterilor din Atena clasică.

Nu cred azi, cum îmi închipuiam pe atunci, că nevasta elenistului i-ar fi fost “infidelă”, că s-ar fi dedat vreodată la “blăstămății” - cum spuneau bătrânii mei ardeleni. Ea nu era o *kasalba*, o curtizană, chiar dacă i se potrivea forma intransitivă a verbului *kasalbazō*, adică se purta, se manifesta ca o curvă. Ținea, desigur, la soțul profesor, care o promovase social, deși prin ieșirile ei intempestive îl făcuse nu o dată de râs în lumea universitară clujeană - cum mi

s-a povestit pe vremuri. Bârfe pălite de vreme, ca și fotografiile sepie din albume în care abia deslușim chipurile. Vorbele trec, faptele rămân. Dar care fapte? Ce mai știm despre cele făptuite odată? Și totuși, câtă dreptate avea Pindar, în versurile din A doua Olimpică: “Niciuna din faptele noastre, dreaptă sau nedreaptă, nu poate fi nimicită. Timpul însuși, părintele tuturor lucrurilor, n-ar putea face ca faptele noastre să nu fi fost înfăptuite”.

Nu, doamna Bezdechi nu era o *kasalba*, o *kasoris*, cuvinte bine cunoscute soțului ei, neînțelese de ea (deși, remarc acum amuzat, amândouă cuprind particula *kā*, prin care în lumea maghiară clujeană se desemna o curvă). Când, contorsionându-se cu grații de cocheta bătrână sau agresându-ne cu trivialități, ne pune în față farfurioare cu delicioase dulcetușuri de cireșe amare sau de nuci verzi pregătite de ea, făcea zâmbire căutând sârmana să ne rețină cu ce putea și ea, pe noi, dornici să o tulim pe coclauri, să studiem aoristul, în buzunar cu *Olimpicile* sau cu *Novum Testamentum graece et latine*.

Aerele de peripateticiană îmbătrânită ale doamnei Bezdechi erau, cred azi, înșelătoare. Umplându-mă de repulsie, ele puteau tulbura - pe vremea aceea a lecțiilor de elină - naivitatea mea de novice ușor de păcălit. Cu trecerea timpului și mai ales după anii lungi de pușcărie (unde am învățat cam tot ce știu despre semenii mei, mai multe în orice caz decât aflasem de prin cărți) imaginea cuplului coafezei cochete și a eruditului elenist mi-a apărut într-o altă lumină. Întorcându-mă din detenție, am aflat vești, noi doar pentru mine, căci se refereau la întâmplări vechi, curmate prin pieirea celor doi, vești despre suferințele suferite de ei în ultimii lor ani. Insist pleonastic asupra celor pătimiri, căci nu mă pot împăca cu gândul că rafinamentele delicate ale unui elenist conjugate cu finețurile decrepite ale unei cochete au putut fi folosite spre terorizarea lor de o bestie trivială, de o slugă abuzând de ei, bieți bătrâni dezarmați, ca un stăpân arbitrar, căci dispunea de armele, de uneltele de tortură ale vremii sale.

Orbecăiesc cu silă și milă prin cețurile ce învăluie declinul în amărăciune al soților Bezdechi. Cum să deslușesc după atâția ani din amintirea unor vechi istorisiri pline de funingine ale lui Negoțescu faptele aflate de el din relatările mamei sale? Straturi de mărturii fumegoase ale unor întâmplări tenebroase. Îi văd limpede pe cei doi bătrâni doar în camera lor mare, luminoasă, cu tomuri elinești ce mă umpluseră pe vremuri de *enthousiasmos*, și cu dulcetușuri pe care le savura cu delicii foamea mea pururi deschisă

de lup tânăr. Privirea mi se tulbură ieșind în culoarul unde modesta încăpere a elenistului comunica cu apartamentul unui tânăr securist. Vecinătate primejdioasă, nu mai puțin plină de curse mortale decât culoarul din palatul Atrizilor, în care Egist și Clitemnestra îl pândesc pe Agamemnon întors din bătaie. Ce rol să atribui bătrânei cochete în tragedia “comunului” din epoca nefastă a comunismului? Depășise mult vârsta Clitemnestrei, iar bărbatul ei nu dăduse bătălii fructuoase, nu ostenise decât pe câmpul plin de superbe leșuri ale unei limbi moarte. Dar furiile au bântuit în secolul nostru sângeros nu numai prin palate, ci și prin locuințele “cu accese la baie și bucătărie” distribuite cu “bonuri” de daimonii de la “Spațiul locativ”. Securistul din vecinătatea cuplului Bezdechi pândea faliile acestei perechi desperechiate, prin care se putea strecura pentru a se “extinde”, punând stăpânire pe camera lor. Și a găsit-o alimentând tulburarea erotică a bătrânei doamne. Dar nu excitând zbenguiala firească a simțurilor cochetei, ci furia mortificatoare a geloziei sale.

Vechii și pururi tinerii elini știau, fără îndoială, că prea adeseori dorințele neîmplinite nasc pestilență. Ce poftă nesatisfăcute pe timpul când ar fi putut să fie, au generat, - mai bine zis au degenerat - în sânul nevestei elenistului, preschimbând biata femeie într-o harpie dezlănțuită, o Gorgonă sau un mitic cuib de vipere? După ce, multă vreme probabil, încercase să-l stârnească pe bărbatul ei făcându-l gelos, *mania* - cum ar spune elinii - s-a răsucit lovind-o și punând stăpânire pe ea. Dezvolta furii incendiare de gelozie. Iar, ca un Iago din umbră, rudimentar dar bine îndrumat de instincte, securistul compătinea ipocrit cu ea. Cu experiența meseriei sale de provocator și manipulator al conștiințelor, secundat de tânăra lui soție ce se prefăcea atrasă de elenist, securistul răsucea în inima bătrânei femei fierul înroșit în jăraticul geloziei.

Și a reușit. Ca să scape din infernul “locativ”, profesorul și-a luat consoarta și cei doi bătrâni au părăsit locuința lor, refugiindu-se în lunga casă-vagon unde locuiau părinții și rubedeniile lui Negoțescu. Dar n-a putut găsi nici acolo liniștea. Asemenea demonilor ceși poartă cu sine infernul, stăpânită de furii, neagra doamnă Bezdechi (acum, probabil, albă ca o lunatică, la păr și la chipul stors de sânge) mai devenea uneori, dar tot mai rar, incandescentă.

Până când, chinuiți, sleiți, goliți, elenistul și cocheta s-au stins.

Nicolae Balotă
(din “Caietul albastru”)

Din anticamera lui 23 august '44

ATRECUT mai bine de o jumătate de secol de-atunci, și iată că, încetul cu încetul ies la lumină date noi, fapte din epocă rămase prin arhive: "B. Brănișteanu, care ține un jurnal numai în ultimii ani ai vieții (1943-1944), a fost unul din cei mai prodigioși ziariști din România de după 1900. A părăsit gazetăria și colaborarea la «Adevărul» numai odată cu suprimarea ziarului, adică după mai bine de patru decenii de activitate neîntreruptă. Jurnalul său este cu precădere o suită de comentarii politice și sociale asupra evenimentelor în desfășurare, racordate la istoria europeană modernă și la curentele de idei dominante. Îngrijorat, în primul rând, de gravitatea situației României - "România e într-un impas tragic" scrie el (pag. 418), urmărind zilnic presa străină și românească, Brănișteanu polemizează (în jurnalul său - *n.n.*) cu semnatarii articolelor din presa germană sau din cea pronazistă din capitală: «Porunca Vremii» și «Bukarester Tageblatt»... Spre deosebire de alți intelectuali evrei și cu toată vârsta înaintată, Brănișteanu refuza izolarea impusă de noile legiferări. Implicat o viață (întreagă) în frământările politice și sociale ale României, pe care le evocă pe larg în jurnal, el rămâne și în reclusiunea forțată același comentator pasionat al evenimentelor din România, menținând, în turnul său de observație, o dublă perspectivă, aceea de gazetar român, interesat de tot ce se petrece în țara lui, și aceea de evreu, exclus acum din viața publică, apărându-și cu demnitate și mereu înnoite argumente comunitatea etnică din care face parte. Un episod, relatat pe larg în jurnal, reflectă extrem de sugestiv, atitudinea politică a lui Brănișteanu și dezvăluie, totodată, un aspect insolit și semnificativ al relațiilor dintre intelectualii evrei și români în această perioadă" (din comunicarea ținută de dr. Leon Volovici la Yad Vashem, Ierusalim - în cadrul Simpozionului științific israelo-român, 12-14 ianuarie 1986).

Adresându-ne altor surse putem afla: "Între timp (sfârșitul anului 1943 - începutul anului 1944 - *n.n.*), eforturile guvernului român de a rămâne cu orice preț în contact cu puterile occidentale (subl. ns.), au intrat într-un stadiu nou. La 31 ianuarie mareșalul Ion Antonescu i-a ordonat atașatului militar român dintr-o țară neutră să-i transmită atașatului militar american de acolo că colaborarea României cu Aliații este condiționată de garanții politice. României nu i se poate propune să urmeze exemplul Italiei, deoarece aceasta ar atrage după sine ocuparea României de către trupe germane, cărora le-ar lua curând locul trupele sovietice. Dacă armatele britanice și americane ar sosi la Dunăre, armata română ar lupta pe Nistru și ar respinge atacurile armatei roșii. Noua

În afara sutelor și sutelor de articole publicate de B. Brănișteanu în presa vremii, se cuvine a aminti unica tipăritură aflată în fișierul B.A.R.: "N. Titulescu, Amintiri. Note. Reflexii". (107 pag. apărută în 1945). Jurnalul său a fost depus, conform dorinței remarcabilului publicist, la Yad Vashem-Ierusalim. Mulțumim și pe această cale doamnei Mioara Cremene-Husum pentru materialul documentar pus la dispoziția noastră. (M.St.)

speranță a guvernului român se baza pe înțelegerea încheiată la sfârșitul lunii decembrie cu grupul de opoziție Maniu-Brătianu cu privire la linia politică ce trebuie urmată pentru a se evita o catastrofă pentru România. În cursul convorbirilor dintre guvern și opoziție, mareșalul Antonescu a cerut lui Iuliu Maniu - președintele Partidului Național Țărănesc - să încerce, la rândul său, să obțină din partea Alianților garanții acceptabile pentru libertatea și securitatea României. Antonescu a declarat că nu are intenția să se cramponeze de putere în cazul în care s-ar considera că este o piedică în calea binelui României, ci, din contră, este gata să se retragă dacă Maniu va avea succes.

Așa se face că s-a căzut de acord să fie trimis la Londra, pentru convorbiri secrete cu guvernul englez, fostul președinte al Consiliului de Miniștri, prințul Barbu Știrbei, care avea excelente relații în Marea Britanie. La 1 februarie 1944, însă, din partea Marii Britanii i s-a comunicat lui Al. Cretzianu, ministrul plenipotențiar român la Ankara, că la Cairo vor avea loc convorbiri între reprezentanții celor trei mari puteri aliante. În pofida acestei importante schimbări, Știrbei a părăsit România la 1 martie 1944, din însărcinarea lui Maniu și Brătianu, și cu aprobarea mareșalului Antonescu, și, trecând prin Turcia, s-a îndreptat spre Cairo, unde la 17 martie s-au deschis convorbirile secrete ale reprezentanților puterilor aliante, lordul Moyne (Marea Britanie), Mac Veagh (Statele

dența statului român și recunoașterea pretențiilor României asupra Transilvaniei." (Andreas Hillgruber, "Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu").

IN ACELAȘI timp, între 25-28 februarie, pe când se pregăteau tratativele secrete cu Aliații, Antonescu se întâlnește - la Klessheim - cu A. Hitler; și apoi, imediat după invadarea Ungariei de către trupele germane (19 martie), Führerul dorește să-l vadă din nou pe conducătorul român; motiv pentru care Mihai Antonescu îi telegrafiază (la 20 martie) lui Al. Cretzianu, la Ankara, pentru ca acesta să afle *imediat* în ce măsură se poate conta pe sprijinul politic al puterilor occidentale, astfel încât Antonescu să fie în deplină cunoștință de cauză. Răspunsul a sosit tardiv, după întrevedere, deși Antonescu avusese întrevederea, și-n care răspuns i se cerea, în mod expres, să... nu-l viziteze pe Hitler "în nici un caz", deoarece asta ar fi însemnat o decizie tacită de a merge alături de nemți până la capăt. Mesajul din 22 martie va fi identic aceluia din 29 martie. Față de condițiile generale înfățișate anterior "se spunea că guvernul sovietic... cere în plus... ca mareșalul Antonescu să ia legătura direct cu comandamentul suprem al armatei sovietice", pentru a se stabili mărimea efectivelor române și sovietice care, în viitor, ar lupta împotriva armatei germane. Ion Antonescu n-a dat nici un răspuns. "Atunci, (generalul) Wilson s-a adresat la 2 aprilie

din caietele depuse, conform dorinței testamentare a lui B. Brănișteanu, în fondurile de documente de la Yad Vashem: "Un episod, relatat pe larg în jurnal, reflectă extrem de sugestiv, atitudinea politică a lui Brănișteanu și dezvăluie, totodată, un aspect insolit și semnificativ al relațiilor dintre intelectualii evrei și români în această perioadă. În primăvara anului 1944, prințul Barbu Știrbei este ales de cercurile politice românești pentru a purta tratative secrete, la Cairo, cu puterile aliante, în vederea semnării unui armistițiu și a ieșirii României din război. Puțini știu, ceea ce aflăm din jurnalul lui Brănișteanu, că B. Știrbei, vechi prieten al gazetarului, s-a sfătuit mereu cu Brănișteanu, în toate pregătirile, foarte secrete, dinaintea plecării, punându-l la curent cu consultările sale politice și chiar cu întrevederea cu Ion Antonescu. «De vreo câteva luni am vânturat această idee cu prințul Știrbei, de câte ori venea să mă vadă și, în ultimul timp, venea tot mai des. Părerea lui era, ca și a mea, că s-a apropiat momentul pentru ca să se întreprindă ceva pentru România. Eram de acord și asupra chestiunii că menținerea la cârmă a mareșalului Antonescu este o necesitate, că menajarea germanilor pentru a nu crea la noi situația din Italia, este o alta. De asemenea am fost de acord că unicul om din opoziție cu care ne putem prezenta demonstrațiile Alianților, e Iuliu Maniu... ne-am dat seama că e singurul om prezentabil și chiar dezirabil. Nu mai puțin eram de acord că orice

Unite) și Novikov (Uniunea Sovietică).

Prințul Știrbei a început tratativele cu precizarea că opoziția din România și-a coordonat eforturile cu cele ale guvernului Antonescu pentru a scoate România din război. Opoziția este și ea, ca și guvernul, împotriva unor măsuri pripite; ea este însă hotărâtă, în cazul în care va fi necesar să-și asume singură răspunderea, să asigure în orice caz colaborarea cu Aliații, dacă mareșalul Antonescu ar ezita. Totuși, opoziția din România cere din partea Alianților o garanție în ceea ce privește libertatea națiunii române, indepen-

28 august 1944, în piața Palatului Regal

1944 lui Iuliu Maniu, căruia i-a transmis aceleași pretenții. El i-a cerut să-l răstoarne pe mareșalul Antonescu, deoarece acesta refuză să rupă relațiile cu Germania. Maniu a ezitat și el, din aceleași motive ca și mareșalul, căci toate propunerile Alianților conțineau numai pretenții, dar nici un fel de garanții. În felul acesta situația din România a rămas încă luni de zile nedecisă" (Hillgruber - *op. cit.*).

Apectul insolit la care s-a referit dr. Leon Volovici în comunicarea sa din anul 1986 este conținut într-unul

acțiune salvatoare s-ar întreprinde, ea trebuie să fie sigură de toți factorii politici cu nume și calitate, în special de Dinu Brătianu, ca exponent al partidului liberal. Pe de altă parte, convingerea mea a fost, cum este, și am insistat asupra ei ori de câte ori am vorbit cu prințul, că singurul om care ar trebui și ar putea cu sorți de succes să ia contact cu Aliații, pentru a căuta o soluție onorabilă și profitabilă, îmi pare a fi el: prințul Știrbei. De câte ori am vorbit de aceasta el se refuza. Că are peste șaptezeci de ani, că nu vrea și nu poate să se despartă de familia sa,

soția fiind foarte bolnavă, copiii singuri și foarte expuși. Eu reveneam mereu la la charge. Îi arătam că experiența lui, poziția lui socială, legăturile lui vechi din Anglia, faptul că vorbește perfect engleza, franceza și germana, averea lui care-l pune la adăpost de orice bănuială, îl desemnează pentru o așa de nobilă și patriotică, și în același timp delicată și discretă misiune. Încetul cu încetul, și văzând ce pericole amenință țara, a început să se împace cu ideea plecării și să-și pregătească familia, asupra căreia am căutat să influențez și eu... Mai rămânea ca prințul să obțină un mandat de la factorii (pe) care i-am pomenit mai sus. Cu Maniu lucrul era, în aparență, cel puțin mai ușor. De când cu intrarea în război a țării, s-au stabilit relații destul de intime între dânsul, familia sa și Maniu. Acesta îi vizita foarte des, mai târziu devenise chiar oaspetele regulat la dejun în fiecare marți. Lucrurile pluteau încă în vag, nu luaseră încă nici forma unui proiect, când mă pomenii cu onoarea și cu plăcerea vizitei prințului, care îmi povesti că s-a întâlnit cu Mihai Antonescu, la un dejun, cred, primul ministru și omul de încredere, confidentul, prietenul mareșalului. Amândoi avură prilejul unei lungi convorbiri politice, la sfârșitul căreia primul ministru conchise: "dat fiind că ne întâlnim în părere, cred că ar fi necesar și bine ca D-ta, prințule, să te întâlnești cu mareșalul". Zis și făcut.

Primul ministru aranjă întâlnirea, care a avut loc după câteva zile. În ziua următoare întâlnirii, prințul mi-a istorisit în câteva cuvinte modul cum a decurs. Primele politeti au fost schimbate, după care amândoi au luat loc. A urmat o tăcere oarecum penibilă. "Te ascult" a spus mareșalul. "Apoi eu nu am ce spune, am crezut că domnia ta m-ai chemat". "Eu? nu. Trebuie să fie o neînțelegere...". La care prințul replică: "Atunci, pardon" - și porni să plece. Dar mareșalul îl opri și de vreme ce tot venise porni conversația, care a durat două ore și jumătate. Fu vorba și de necesitatea de a se trimite un om reprezentativ în străinătate. De aceasta se pare că întreținuse și Maniu pe mareșal, căci mareșalul a spus ca concluzie: "dacă-i vorba de aceasta, de ce nu te-ai duce d-ta, prințule?" Astfel lucrul s-a hotărât. Și prințul a plecat însoțit fiind de fiica sa, Elise... (6 martie 1944, pag. 876-877). Trimisul special român la tratativele secrete cu marile puteri aflate în stare de război cu România, sfătuindu-se, pas cu pas, cu un gazetar evreu, unul din protagoniștii mult defăimate «prese din Sărindar» - iată încă unul din paradoxurile mentalității politicianului român la această «cumpănă» a veacului XX".

23 august 1944 l-a găsit pe prințul Barbu Știrbei tot la Cairo, purtând tratative: "După răsturnarea guvernului Antonescu, evenimentele din România au luat un curs la care grupul Maniu-Brătianu nu se aștepta, dar care era inevitabil. După ce Germania a fost înlăturată ca factor de putere, cea care a stabilit regula negocierilor a fost Rusia sovietică. Nikolai Novikov, delegatul sovietic la Cairo, a acceptat, în sfârșit, la 26 august, propunerea făcută de noul guvern român... Abia acum i-a comunicat Novikov trimisului român că armistițiul va trebui semnat la Moscova. Scopul iminentei amânări a armistițiului era evident: armata roșie trebuia să ocupe mai întâi, dacă era posibil, întreaga Românie..." (Hillgruber - op. cit.). Astfel va ajunge prințul Barbu Știrbei, la Moscova, abia la data de 10 septembrie 1944, "după o călătorie în cursul căreia au întâmpinat (era însoțit de Constantin Vișoianu - n.n.) mari dificultăți..."

Mihai Stoian

CLAUDIA ILIE

Zodia cercului

*Linieștea identică cercului
Ține frânele existenței
Astăzi, degradarea sărutului
- Rege proscris -*

*O, și aceste sunete
Vibrând deodată
Într-un clinchet de duhuri
Conectate la cea mai înaltă
tensiune
Carbonizând zodia cercului.*

Imagine a tinereții

*O, am spart oglinda
În care se fixase
Imaginea îndepărtării mele
Străina aceea
- Receptacul din tinerețea mamei -
Îmi declina anotimpurile
Și mușca nesățios
Din însăși existența dialecticii
mele*

*În recul.
O, impactul cu jertfa
Și libertatea
De după procesul erorii
Cu monadele tutelate
De alienarea
Din matematica repetiției.*

*Și eu
Un zar aruncat la masa
absolutului.*

Vinovat să te știu și dator

*Nu mai vrei să vii și iar să pleci
Omule de iarnă și zenit
Ți-ai pierdut și umbra pe poteci
Calul, ca și părul ți-a albit.*

*Vinde-mă pe umbră, nu mai sta,
Mai rămâi, apoi neconținut.
Ai aici însemnul, - rana mea -
Rodul neuitării, dovedit.*

*Dac-ai ști să vii din departe
Învinsul de-un îngheț, de un dor.
Flutură lunecând cu o moarte
Vinovat să te știu, și dator.*

Mai trec

*Plecăm spre zări cu mâna goală
- Fărădelegi, sub poleială -
Undinele cerșeau greșală
Și nu știam pe care punți
Mai trec iubirii cărunți.
Colinde arse, porți desfercate
Alunecă prin ceață toate.
Și văzduhul de omidă
Vrea păcatul să-l închidă.
Curge raiul în văltori
Și se macină la mori.
Ziua neagră, ziua albă
Într-o albie se scaldă.
Doar în palmă țarm râvnit
Pentru valul prigonit.*

Gară târzie

*Mi-e târziu, ca și cum am rămas
Într-o gară pustie;
Chiar și ora rânită e-n ceas
Curgând în amnezie.*

*Mi-e teamă, aproape mi-e rană
Drumul întors în trecut.
Nu mai am nimic pentru vamă
Decât învinsul sărut.*

*În sânge osânda mai plânge
Punțile dintre oglinzi*

CLAUDIA ILIE scrie o poezie a intuiției fulgurante, uneori atroce (și eu tot mai apoi/ ca un cap retezat), dar cel mai adesea discrete, de o discreție care estompează, deopotrivă, și disperări și entuziasme. Dotată cu un remarcabil simț al ritmului, poeta strunește admirabil materia verbală, nu prin constrângeri de sens, ci printr-o riguroasă transcendență muzicală.

La fel ca în stările "secunde" ale visului sau extazei, poezia Claudiei Ilie surprinde prin decalajul tulburător între aerul aproape "fericit" al ritmurilor și tristețea de fond. Un amestec de transparentă; deznădejde, de candoare și dammare, de inexplicabilă fericire și de inexprimabil tragism, acordă un ton straniu și misterios "spunerilor" oraculare ale poetei: "Gândeam că vâlul de mireasă/ O să mi-l pui încet pe ochi/ Să nu văd rânile la masă/ Și să nu știu că mă îngropi.../ Și în odăjdiile soartă/ Să n-am însemne de pământ/ Când tu, rânit de vechea soartă/ Îmi pui peceti de legământ..."

"Un zar aruncat la masa Absolutului", așa își definește Claudia Ilie traiectoria sufletului. Este tulburător să remarci că în locul lacrimilor pe care o bănuiești grea de nefericirea lumii, poezia oferă paradoxul și tragedia unui surâs. Există eroism, desigur, în această nobilă sublimare a suferinței; ea demonstrează încă o dată că poezia nu se poate naște decât din dureri pe deasupra cărora, pasărea Phoenix, a speranței mereu ucise și mereu înviate, are puterea să se ridice.

E de ajuns să citești frumosul rondel "Cu Marc Chagall" ca să înțelegi din ce durere asumată se nasc zborul, imponderabilitatea, transcederea...

Sau, cum spune într-un alt admirabil vers, poeta: "Și iar mi-e gândul zbor de crin/ Lângă cenușa unui astru/ O, cum mai vine-așa de lin/ Zborul de-atunci, atât de-albastru."

Din rânii de astre și cenuși de "îngeri dezertori", versul Claudiei Ilie caută a reface Zborul și candoarea pierdută a lumii, zbor și candoare de care sufletul nostru post-modern are atâtea nevoie...

Poeta însăși este "un zar aruncat la masa Absolutului".

Cezar Baltag

*Rostogolite ca o minge
Destrămatelor colinzi.*

*meu să-l umplu,
Uriașule orb, suflete al meu.*

Ocean întors

*Manole, nu știu ce mă vrăjise.
Veneam la tine cu vise
Și cu atâtea merinde.
Simțeam că zidul mă cuprinde
Și, cu meșterii tăi tot mai
flămânzi
Vă prefăceai în gemeni plâpânzi.
Grăbește-te, Manole, mă prefac
în fum
Înfloresc răspântii să te-adun cu
drum.*

*Azi mai cerni văzduhul fără
de prihană
Ca să nu mă doară visul
de sub rană
Eu, din ziduri te mai chem
o dată
Ca dintr-o poveste ce a fost
odată.*

Necuprindere

*Ce-ai făcut, suflete, cu-acest
interval dintre mine și mine?
E-o depărtare, o despărțire
de sine?
Și cine să-mi spună unde
să-ntârzii
În această cămașă fără
cusătură?
Și unde, ca o flacără limpede
să ard?
Suflete al meu, - sunet
de lumină -
Vino peste moarte, vino peste
vină
Fă ca ne-ntreptul să urce
la cer
Alcătuind spre mine calea
verticală.
Nu-mi ajung nici mie, golul*

Să fug

*Dă-mi mâna ta, prietene zugrav!
La masa vânătorilor regali
Temnizerii incremenesc
blestemând
Doar paznicul prea ciudat și firav
Face reverențe.
Dă-mi mâna ta, prietene zugrav!
Și du-mă pe-o petală de crin
Într-o legănare stelară
La masa unde se-mpart veșnicii.
Mai adu-mi condurul prințesei
Să fug din povestea uitată
Să mă pierd.
Și tu, încă-odată
La ora vânătorilor regale
Într-un deșert să mă găsești.*

N-ai să știi

*Vai, de-ai să pleci, te rătăcești,
nu mai știi
Drumul înapoi, spre marginea
poveștii.
De-atâtea tăcere, voi fi poate
iarnă
Și-ai să-noi prin zăpezi,
Barbă-Cot, Barbă-Cot.
Și nu știi, desfrunzind, ce copac
o să-ți cearnă
Toată vara de-aripe, pe-un
îngheț, pe un ciot.
Vino, târziule de-atâtea plecări
Atâtea nenoroc pe sub zale
Se scurge în fâșii pe cărări
Ca niște puncte cardinale;
Și vin atâtea înserări
Pe carnea goală de refugiu.
A totului tot,
M-ai pândit, n-ai murit
Barbă-Cot, Barbă-Cot.
Cu un zbor despletit.*

CRONICA
DRAMATICĂ

de Marina
Constantinescu

Tentative de regie

AM VĂZUT în ultimul timp două spectacole care m-au frapat într-un fel prin același lucru: absența unei regii, unei propuneri regizorale plecând de la text. Este vorba despre "Lecția" de Eugène Ionesco, un spectacol pus în scenă de Horațiu Mălăele la *Theatrum Mundi*, cu sprijinul Teatrului *Nottara* care l-a găzduit pe scena sălii Studio și despre "Moartea mănâncă banane" de Alfonso Zurro, dramaturg spaniol contemporan, în regia lui Jean Dusaussay (Franța) la Teatrul Mic.

Spectacolul cu "Lecția" al lui Mihai Măniuțiu la Teatrul Național din Cluj-Napoca m-a impresionat în primul rând prin felul cum a citit regizorul textul, lecția profesorului lui Ionesco fiind o pledoarie abominabilă despre comunism, despre dictatură ca un fenomen cumplit ce a îmbolnăvit atâtea și atâtea minți. Soluția regizorului și forța spectacolului rămân puncte de referință remarcabile. Sigur că era una dintre lecturile posibile, cu totul originală și impecabil construită. Această amintire a fost o incitare în plus de a vedea care este soluția lui Horațiu Mălăele pentru acest text. Aș spune că spectacolul regizorului Horațiu Mălăele este mai degrabă o demonstrație de actorie a... actorului Horațiu Mălăele, secondat de Clara Vodă (Elena). Punerea în scenă este lineară, ad litteram. Adică se joacă, cu vervă, savurosul text al lui Ionesco fără să existe serioase jaloane regizorale care să dea direcție spectacolului. Sînt doar cîteva *sublinieri* pe text: că bîntuie un "umor negru, macabru, fantezist în gradul cel mai înalt", lucru mărturisit chiar de autor în "Căutarea intermitentă" (Ed.

Humanitas, p. 45); sugerarea, de la început, abandonată pe parcurs, că se intră într-un canon în care crima și criminalul au suspendat timpul, iar repetitivitatea este un argument serios în această idee, "cavoul" fiind bine găsit ca spațiu pentru o lecție civică și macabră, criminală; dezvoltarea teoriilor profesorului nu este altceva decît o continuă așțare sexuală, o obsesie gravă și de nevindecă, lecția în sine fiind doar un pretext, necesar și suficient, butonul care să declanșeze spectacolul, al cîtelea?, bolnav al unui criminal-violator incurabil. În montarea lui Horațiu Mălăele, previzibilul funcționează din plin. Previzibil este tonul spectacolului, previzibilă este folosirea elementelor de decor ale lui Victor Sălăgean și chiar nota costumelor semnate de tînăra Velica Panduru. Absurdul, lipsa de comunicare, umorul negru și involuntar sînt rezolvate cu iscusință de cei doi actori, Horațiu Mălăele și Clara Vodă, a căror interpretare are ritm, creștere, dinamică, un profesor mirat și exasperat continuu de inaptitudinile evidente ale unei eleve rîzgîiate și infatuată, cu o voce stridentă de la capăt la coadă, o elevă-șablon, inertă, inflexibilă la orice truc folosit de mediatorul ei. Și tot acest mecanism rodat deja, tot acest joc exersat și repetat întruna sfîrșește cu încă o victimă. Jocul morții continuă, de la început, cu un singur element schimbat: noua elevă care tocmai bate la ușă.

Dacă spectacolul "Lecția" se sprijină solid pe extraordinarul text al lui Ionesco, "Moartea mănâncă banane" glisează pe un scenariu dramatic ușor, mai degrabă pentru teatrul radiofonic. "Lucrările mele dramatice categorisite

Radu Amzulescu (*Moartea*) și Coca Bloos (*Ricardito*)
în „Moartea mănâncă banane” – Teatrul Mic

drept «teatru popular» își propun /.../ să ajungă la un public care nu este cel obișnuit cu sălile de spectacol și care trăiește departe de marile orașe, în așezări mici unde teatrul este practic necunoscut", scrie Alfonso Zurro în "Moartea mănâncă banane", o scurtă antologie de teatru spaniol contemporan, care funcționează și ca program al spectacolului cu același nume de la Teatrul Mic. Scenariul alcătuit de regizorul Jean Dusaussay leagă trei scurte piesulițe, trei flashuri dramatice: "Farsa Aluniței și a Morții", "Moartea mănâncă banane" și "Farsa omului care a zburat". Primele două, deși fără legătură între ele, alte personaje, alte situații își justifică alăturarea prin existența unui singur personaj comun: Moartea. La prima înfățișare, *Moartea* (Radu Amzulescu) este nouă în slujbă. Timidă, nehotărîtă, parlamentează îndelung și fără succes cu tîrfa *Alunița* (Adriana Șchiopu), decisă să nu abandoneze plăcerile vieții. Și pentru că trebuie să-și facă datoria, Moartea îl ia cu ea, hazardul nu?, pe neîndemînaticul *Ricardito* (Coca Bloos), fiul lui *Don Cosme*, unul dintre clienții reguțați ai *Aluniței*. Unde dai și unde crapă! În al doilea moment, *Moartea* este dezinvoltă, hîtră, sigură pe ea și jucăușă. Și acționează tot în virtutea hazardului: ea n-a venit să ia pe cineva anume, ci pe *acela* sau pe *aceea* care va aluneca pe coaja de banană azvîrlită de ea pe drum. Biata victimă este eroul Pitaña (Coca Bloos), întors în satul său după douăzeci de ani petrecuți în războaie. În zadar încearcă să-și găsească un înlocuitor, nici *Leprosul* (Mihai Din-

vale), nici *Sinucigașul* (tot Mihai Dinvale) nu vor să plece în lunga călătorie, la braț cu *Moartea*. Așadar, *Pitaña* n-are de ales! Și acum se rupe firul: "Farsa omului care a zburat" nu mai are nici-o legătură cu ce-a fost înainte. Nu înțelegem de ce acum *Moartea* are nevoie să se deghizeze în hainele unui slujitor și de ce are nevoie să intre sub pielea stăpînului său, un *Bătrîn* (Șerban Ionescu) care visează că zboară, pentru a-și secera victima? De ce *Moartea* are nevoie acum de o dublare, de ce-i face jocul *Bătrînului*?, cînd pînă aici a fost destul de simplu? Mărturisesc că n-am înțeles exact care este punctul de vedere regizoral asupra spectacolului și ce anume vrea să zică, mai ales că publicul nostru este obișnuit cu sălile de spectacol, nu trăiește departe de marile orașe, ci într-o capitală, în speță Bucureștiul, care nu este o așezare unde teatrul să fie, nici teoretic, nici practic, necunoscut. Și cred că nici regizorului francez nu îi este necunoscut teatrul românesc pentru că recunoaștem multe elemente specifice regizorilor noștri împrumutate cu nonșalanță, dar fără izbîndă. Un singur lucru a știut Jean Dusaussay: să-și aleagă actorii care-și fac bine treaba și ridică nivelul montării doar prin valoarea lor. Adriana Șchiopu, Coca Bloos, Radu Amzulescu, Mihai Dinvale, Șerban Ionescu creează personaje interesante, pertinente prin maniera interpretativă, care are în spate o solidă școală de teatru, pusă în evidență cu seriozitate și talent.

MUZICĂ

ASCULTAM cu cîtva timp în urmă, la Radio București, considerațiunile unui profesor, lingvist de specialitate, care printr-o demonstrare referitoare la subtilitățile limbii române semnală și sensurile nuanțate diferite exprimate de două cuvinte pe care, adesea, le folosim în aceleași contexte: *liniște* și *tăcere*. Nu știu cum rîndurile care urmează, existînd tocmai atunci în mine, sau refugiat în acest joc de înțelesuri. Probabil și pentru că muzica ilustrează foarte bine diferența enunțată. Ea captează numai liniștea; nu și tăcerea. Cînd vocile și instrumentele tac, cînd în textul muzical se aude o pauză, ea înseamnă tocmai liniște, respirație în continuitatea unei perorații sonore. M-am dus mai departe, doar eram ascultător de radio și preocuparea inițială fusese aceea de a urmări, tocmai în acea săptămână, pe postul România Cultural și la fața locului, concerte publice organizate de Radiodifuziune în studioul "Mihail Jora". O serie de programe de o valoare repertorială remarcabilă, antrenate în interpretare de ansambluri diferite aparținînd - toate - acestei instituții. Opere rar cîntate la noi sau deloc, precum *Sonata pentru două pian și percuție* de Béla Bartók (piesă formidabilă, "clasică", în literatura secolului XX). O propunea Ludovic Bacs, muzician care a parcurs, într-o carieră exemplară atărată - de multe decenii - radioului, istoria muzicii de la capătul secolului XV pînă la

ceasul de ieri (la pian Verona Maier și Lorena Tecu; o percuție "forte" în subtilitate și frenezie, mînuită de Alexandru Matei și Adrian Ștefănescu). Spectacolul (a fost un spectacol) continua cu flautistul francez Pierre Yves Artaud, reprezentînd o elită a instrumentiștilor care leagă cu o pricepere savantă și o inspirație pe măsură stilurile tradiționale de structurile, altfel articulate, ale limbajelor moderne. Acum *solo*-ul din al treilea *Concert pentru flaut și orchestră* de Doina Rotaru: primă audiere românească. O comandă de creație făcută compozitoarei de către Radio France. Dincolo de succesul meritat al autoarei, care își scrie cu un brio mereu înnoit muzica ei (unde flautul este centrul vital al aventurilor sonore), faptul în sine are o anume relevanță. Radiodifuziunile din lume își mențin și pe această cale un statut de excelență. *Radioul Mecena* pentru domeniul sonor înseamnă asumarea unui prestigiu, a unei autorități efective în viața culturală a unei țări civilizate. Prin anii '60-'70, Radiodifuziunea noastră încerca încă o aliniere la lumea mare, tocmai pe această direcție. Vocația s-a risipit. Fondurile necesare lipsesc. Mai ales astăzi.

M-am agățat de "imposibil" pentru a ataca, pe această cale ocolită, posibilul. Radioul nu mai are nici un pian de concert ca lumea (ne exprimăm dur și corect); ce să mai închipuim, în agitata cetate a presei si-lueta unui clavecin! Dacă este necesar, vine

Între liniște și tăcere

clavecinistul cu dotarea personală sau cu un împrumut obținut prin generozitatea bisericii evanghelice. Cutare instrumentist este pus în situația-limită de a refuza difuzarea concertului său pentru că drepturile contractuale au fost, în ultima clipă, modificate. Emisiunea plasează, în gaura transmisiei, altceva. Nu se poate nici tăcere, nici liniște. Fonoteca pierde o înregistrare care ar fi fost, de fapt, foarte ieftină. Orchestra simfonică continuă să dea concerte săptămînale; multe dintre ele merita luate în seamă. Deși instrumentele pe care cîntă partidele de suflători sunt vechi și neperformante. Și asta... se aude permanent. Ei și... este dispus să creadă cine nu crede în muzică. Să fie important aceasta, acum cînd... Directorul formațiilor muzicale, dirijorul simfonicii ales pentru multe virtuți artistice, Horia Andreescu, a pus în ordine componența ansamblurilor; muzicienii mai tineri, cu talent și perspectivă, evoluează împreună. Stagiunea prezintă un repertoriu selectat cu gust; încercare de adevurare la modernitate. Programele sunt destul de des "evenimente". Dar totul costă. Prozaic formulînd chestiunea, formațiile radioului încarcă schema de salarii a instituției.

În lanțul de mutații care vor antrena și radiofonia românească spre liberalismul economiei de piață, este o verigă care se numește *drept de proprietate* asupra interpretării unei opere muzicale; pe alături, alta, definită ca *drept de folosință*. Vine deci clipa cînd nici un fel de muzică nu va mai

putea fi difuzată fără a fi plătită: leu cu leu și cel mai greu în valută forte. Dintre toate înregistrările care intră pe unde și provin din fonoteca cea mare (inepuizabilă nu?), patrimoniul *legal* al instituției este constituit numai de acelea realizate de formațiile proprii. Sau, evident, înregistrări speciale din studiouri. Vreți o simfonie cîntată de Filarmonica "George Enescu"? Se plătește integral: dirijor și orchestră. Vreți Bratislava, Londra sau Los Angeles? Contactați case de discuri care le ordonează drepturile... Vreți deci o formație cu renume internațional? Iată, cvartetul "Voces" care a concertat tot în săptămîna mea "model"; oportunitate rară de a asculta muzica eternelor revelații așa cum se dezvăluie ea pe sine în opere de Mozart, Beethoven, Schubert, Brahms... Din fericire cei patru muzicieni din Iași au ales să fie Cvartet al Radiodifuziunii.

Firește Radioul este, alături de televiziune, autoritate suverană a presei. Presa însăși, atunci cînd publică cronică de radio, ignoră cu desăvîrșire faptul că un procent care joacă între 50 și 60% din emisia radiofonică este muzică. Iată... o tăcere vinovată.

Dar managementul cetății sunetului nu are voie să ignore multipla ei predestinare. Dacă, prin absurdul care determină atât de frecvent viața, ansamblurile muzicale ale radioului vor fi silite să tacă, în emisiunile posturilor naționale va fi multă liniște.

Ada Brumaru

CRONICA
PLASTICĂ

de Pavel
Șușară

Miracolul, un vis al mediocrității

LIPSITĂ cu desăvîrșire de gustul performanței - evident, alta decât cea sportivă - Puterea actuală și-a trădat mereu modesta-i extracție intelectuală prin grija plină de tandrețe față de mediocritate. Pe care a căutat-o, a cultivat-o, a propulsat-o spre înalte niveluri ale deciziei și a sfîrșit prin a o celebra ca pe singura depozitară a sentimentelor și a energiilor naționale. Tot ceea ce, în ultimii ani, ca să nu mai vorbim despre cei predecembriști, a însemnat cultură și muncă intelectuală adevărată a stîrnit acel binecunoscut răspuns al scoaterii kalașnikovului. Care putea, la urma urmelor, să fie doar tîrnăcop sau chiar o simplă măciucă, însă bine mînuită. Și poate nu întîmplător, regimul Iliescu s-a instalat în România în urma unei decapitări simbolice, în urma unui dublu asasinat ale cărui victime au fost MUZEUL și BIBLIOTECA; forme fundamentale de structurare a conștiinței unui popor, stocurile sale de imagine și de memorie narativă. Dar cum *teroriștii* n-au putut rezolva chiar totul, în aceeași furie anti-intelectuală și anticulturală, în 1990 au fost convocați mineri pentru a desăvîrși, prin devastarea și prin macularea Universității, lucrarea de neantizare începută în decembrie '89. În altă ordine, dar în aceeași idee, cîtă vreme Andrei Pleșu a fost ministru al culturii, împotriva lui s-au aruncat cele mai josnice insulte, coprofagii de profesie și-au rupt bucățica de la gură și au transformat-o în muniție, imaginațiile frustrate, care ani de zile n-au făcut decât exerciții de adulare în fața dictaturii, s-au inflammat brusc și au refulat întreaga încărcătură pestilențială pe care n-au mai apucat s-o distileze în osanale. Însă pe măsură ce succesiunea miniștrilor a atras după sine și o scădere corespunzătoare a profilului lor cultural, culminînd cu pata albă pe care o reprezintă Viorel Mărginean, canonada și-a tot atenuat zgomotele pînă aproape de stingere. Ținta nu era, așadar, *ministrul culturii* sau felul în care a fost administrat ministerul, ci personalitatea lui Andrei Pleșu, statura lui intelectuală și morală. Pentru actuala putere și pentru acoliții ei este intolerabilă *performanța* plasată în acele zone ale vieții publice din care este posibilă o influențare eficace a opiniei. Și această furie nu este una difuză, o simplă chestiune de atmosferă, ci una manifestă, explicită și asumată. Dl. Adrian Năstase însuși, *estetul* partidului de guvernămînt (și nu un Dumitrașcu sau altcineva de aceeași teapă) a făcut afirmații cel puțin ireverente, dacă nu insolente de-a dreptul, la moartea lui Eugen Ionescu, iar candidatura d-lui Liiceanu pentru un loc în consiliul de administrație al TVR i-a prilejuit aceluiași comentarii în care nici nu făcea efortul de a-și camufla ostilitatea. Consiliul, spunea dl. Năstase, parafrazez, bineînțeles, pentru că nu merită osteneala reproducerii, are nevoie de oameni practici, nu de *genii* (s.n.). Cu alte cuvinte, nici votul, nici calificarea profesională și nici rigoarea morală nu au vreo relevanță pentru cei care și-au făcut un destin din cultivarea mediocrității. Dar dacă Eugen Ionescu n-a fost pe placul Puterii pentru atitudinea lui vehement anticomunistă și mai apoi pentru solidarizarea cu Piața Universității, iar dl. Liiceanu nu este bun din aceleași motive și încă din vreo cîteva pe deasupra, nevoia exponențialității, a personajului exemplar se poate tranșa

printr-o simplă lovitură de teatru: prin inventarea unuia care să acopere toate cerințele și să rezolve, prin cumul, toate miturile postdecembriste. Și a fost găsită Alexandra Nechita (11 ani), stabilită cu părinții în SUA. Supranumită, comercial și propagandist, "micuța Picasso". Informată triumfalist despre voiajul european al copilului, opinia publică românească era pregătită, încetul cu încetul, ca în scenariile mistice, pentru primirea *mîntuitorului*. Care este carne din carnea noastră, material de propagandă și reparator de imagine. Și Alexandra Nechita întrunea toate condițiile pentru a fi repede valorificată: mai întîi ea reprezintă fața solară, genealogică, a copilului din România, cunoscut pînă acum doar prin intermediul căminelor de exterminare pentru handicapați, bolnavi, abandonati. În al doilea rînd, Alexandra este un român din diaspora, iar imensa curtoazie ce i-a fost rezervată lămurește, într-un tîrziu, și spinoasa problemă a *salamului cu soia*. În al treilea rînd ea întrușează *excepția* în fața căreia Puterea face cuvenita reverență pentru a demonstra tocmai ce nu are - *disponibilitate pentru performanță*. Din păcate, dorința de purgație a guvernărilor noastre s-a înlînit cu dorința, nu mai puțin acerbă, a anturajului Alexandrei, de a defrișa piața europeană. Meschinăria orientală a calculului moral s-a înlînit, așadar, cu cea occidentală a cotelor financiare. La mijloc, un copil frumos, inteligent și volubil, căruia-i place să povestească. Și o face într-o limbă română aproximativă (doar cu puțin mai răsunătoare decât a premierului Văcăroiu), în timp ce învâluie totul cu privirile lui de un albastru amețitor. În definitiv, una dintre multele variante ale inocenței. Ale acelei inocențe în jurul căreia s-au construit marile paradigme: de la cea a sacrificiului și pînă la aceea a stării angelice. Și mașinile de propagandă au știut întotdeauna cît de prețios este materialul copilăriei. Cunoscutul îndemn cristic "lăsați copiii să vină la mine" și-a găsit expresia pervertită, în anii mitului colectivizat, pe stadioanele și pe maidanele patriei. Iar acum, în plin efort de redescoperire a individului, el își consumă resursele în fața camerelor de filmat, în varianta copilului-unic, a inocenței exponențiale. De cînd cu venirea lui Michael Jackson, lumea noastră politică n-a mai cunoscut un asemenea cutremur. De la primul ministru (cu care Alexandra a vorbit, probabil, în engleză), la ministrul culturii (cu care nu avea ce să vorbească) pînă la ministrul de externe, președintele Camerei și președintele țării, copilul româno-american a străbătut un culoar supraréalist - pigmentat, însă, cu multe scene grotești - ale cărui coordonate majore sînt: poziția marțială, plecaciunea smerită și privirea timpă. Aceiași oameni care l-au ignorat pe Cioran, care l-au acuzat de ingratitudine pe Eugen Ionescu și îl privesc cu o ură nedismulată pe Gabriel Liiceanu, au încins o ridicolă horă în jurul unui copil care, în acest moment, nu-i decât un evantai de virtualități. Afit. Chestiunea cu "micuța Picasso" e doar o glumă proastă. Micuțul (copilul adică) Picasso, cel adevărat, desena după natură ca Leonardo și nu făcea cai "cu capul lui mami" (citit din Alexandra), în disprețul educației specifice și absolut obligatorii. Alexandra Nechita se joacă, un joc grațios și încă proaspăt, dar ale cărui resurse nu sînt nici nelimitate și nici

CINEMA

Michelle, la belle

ZÎMBETUL ei trimite la o permanentă "vîrstă a inocenței". Pomeții doar ușor obraznici, speculați ca atribut fizic slav în *Casa Rusia* (r. Fred Schepisi, 1990) nu sînt decât o grațioasă linie Maginot a unui spirit timid. Ce o desparte fundamental pe Michelle Pfeiffer de alte blonde apetisante ale Hollywoodului, de Sharon Stone de exemplu, este vulnerabilitatea.

Lipsită de agresivitatea "self made woman" - pe ecran, căci în viață fosta Miss Orange County și supraveghe-toarea dintr-un magazin de provincie, tînăra cu nume cu rezonanțe teutone îndulcite de prenumele galic a avut de luptat din greu pentru a ajunge o vedetă - Pfeiffer a moștenit darul feminității eterne. Iată de ce poate fi atît de tulburătoare în roluri "clasice" precum cel al doamnei Trouvel din *Legăturile primejdioase* (varianta lui Stephen Frears din 1989). În partituri contemporane ea realizează savante compoziții oximoronice, ca inocenta femeie fatală din *Nevastă de mafiot* (*Married to the Mob*, Jonathan Demme, 1988). Cînd cîștigă teren, componenta negativă de nelipsit din definiția unei femei superbe, Michelle se metamorfozează în felină: Catwoman (*Batman se întoarce*, Tim Burton, 1992).

Riscul nu poate fi însă decât excitant și chiar dacă e adevărat că mîla blîndă zgîrie rău, Michelle Pfeiffer este aceea femeie pe care ai dori oricînd să o înlînești, singură. Ia un colț de stradă; eventual într-o noapte ploioasă, pentru a completa un clișeu - cinematografic! - perfect.

Minți periculoase, ultimul film în care apare - din păcate pentru ea - este un film care adevărește încă o dată că Statele Unite sînt o țară mare, așadar cu mult orz și multe giște. În primul rînd prost scris (deși de un reputat scenarist, Ronald Bass, laureat al Oscarului pentru scenariul de la *Rain Man*) *Minți periculoase* nu reușește să se ridice dincolo de nivelul bunelor intenții. Care pavează...

"Sistemul nostru de învățămînt este prost finanțat, are personal puțin și drept rezultat pierdem o generație de copii. /.../ Profesorii sînt prost reprezentați în generația noastră. Ei nu par să aibă campioni printre ei. /.../ Am vrut să-i facem pe profesori din nou eroi." - declară cei doi produ-

Minți periculoase (*Dangerous Minds*). O producție Hollywood Pictures și Via Rosa Production, 1995; scenariul: Ronald Bass; imaginea: Pierre Letarte; regia: John N. Smith; cu: Michelle Pfeiffer, George Dzundza, Courtney Vance, Robin Bartlett, Bruklin Harris. Distribuit de Româniafilm.

eterne. În lipsa unei educații sistematice și adecvate, atît energia cît și jocul se vor epuiza curînd. Dar pînă atunci, vîntorii de bani și de miracole nu încează a gravita în jurul ei, pervertindu-i înzestrarea și falsificîndu-i copilăria. Și poate că vorbele d-nei Zoe Dumitrescu-Bușulenga, rostite cu prilejul înlînirii de la Academia de Romania, "Alexandra, îți mulțumesc că ești", nu sînt doar o simplă rememorare a vocației sale imnice și ele pot fi înțelese ca un elogi adus copilăriei în general. Dacă, adresate "micuței Picasso", sînt la fel de ridicole ca și cele adresate altădată "marelui dispărut", adresate *copilului*,

Michelle Pfeiffer
în *Minți periculoase*

cători ai filmului. Profesoarei Lou Anne Johnson (Michelle Pfeiffer), fost ofițer de marină decis să se sacrifice pe altarul educației naționale chiar dacă asta înseamnă confruntarea cu o dură clasă de copii "cu probleme sociale", un elev îi declară: "Profesorii sînt săraci. Toată lumea știe!"

Noi nu știm însă dacă filmul este o comandă specială a Ministerului american al educației sau dacă prezentat Congresului ar fi putut determina o creștere a bugetului afectat învățămîntului. Un lucru este totuși cert: profesorii sînt săraci și în America!

Minți periculoase ne aduce așadar o alinare și filmul ar fi meritat atenția Ministerului român al învățămîntului care, dacă l-ar fi distribuit cu grijă prin cancelarii, poate le-ar fi retezat nemulțumirilor cu diplomă universitară elanul de a bate pe la porțile ambasadelor pentru a obține vize pe zece ani.

Cît de emoționantă este secvența în care profesoara Johnson (Pfeiffer) descoperă că - oroare! - fotocopiatorul nu mai are hîrtie. Cum să desfășori procesul educativ în asemenea condiții? Noroc că, persoană inventivă, profesoara de peste Ocean se descurcă după posibilități cu o metodă care ar putea fi intitulată "poezia salvează omenia". După numai cîteva ședințe, elevii semi-analfabeți care pînă atunci stăteau cu acul în venă în timpul recreațiilor, învață să analizeze stilistic, cu multă subtilitate, poeme de Dylan Thomas! Ce rezultat fabulos! Așa da îndemn la întrecere lansat pedagogilor români care în fiecare an prin iunie mormăie ceva despre o utopică grevă, speriați de minore probleme de viață, cum ar fi - de exemplu - faptul că salariul lor este de vreo 50 de dolari. Da, dar n-au mexicani și negri în clase!

Încerc să mi-o imaginez pe profesoara Johnson în peisaj românesc. În anii '80, să zicem. Făcînd naveta de la București la Fetești. Sau stabilită ferice undeva într-un colț de hartă cîștigat după ani de studii în care a trebuit să demonstreze că merită o localitate cu haltă de cale ferată. Cînd vizualizez scena în care stagiara intră în biroul secretarului de partid pe județ, decisă să facă orice compromis pentru a-i smulge "negația", mă opresc. De ce să-i fac una ca asta lui Michelle?

Lucian Georgescu

ele sînt legitime, cu tot patetismul lor. Toți copiii merită în aceeași măsură mulțumirile noastre. Că există și că ne duc mai departe speranțele. În rest, putem bătea cîmpii pînă la a doua venire.

P.S.: Le sugerez guvernărilor să descopere, cu ajutorul lui Mironov, un "micuț Setlacek". Și să-și lase pe mîna lui prețioasele dumnealor anatomii. Și încă ceva. Să ne spună și nouă, sec și contabilicește, cît a costat întreaga distracție. Nu de alta, dar operele clasice zac needitate, iar mulți dintre maeștrii picturii noastre nu au încă un album.

PREPELEAC

de Constantin
Toiu

Opera magna

S TIM, mai de mult, de la Gide că să fii scriitor trebuie să fii oarecum neonest. Poate, uneori, chiar mai mult decât oarecum... Au fost cazuri celebre. Nu le vom înșira aici. Ele se cunosc și intrigă și azi. Pe cine? Pe moralisti. Pe virtuozii... Însă mărunți. Nu-i totuși un cec în alb pentru orișice fel de specie de ticăloși. Numai geniul absolvă.

ÎN ULTIMUL timp, s-a scris despre autorul *Cronicii de familie* în legătură cu zvonurile că la această carte au participat mai mulți oameni de condei. Lucrul este fals. Pretutindeni, în scrierile "acuzatului", se simte gheara leului și o originalitate puternică în care nu își fac loc adăugirile înghițite, anexele și toate celelalte atribuiri incorecte din scrisul altor condeieri. E sigur că prozatorul de seamă la care ne gândim a cunoscut multe povești și relații auzite în întâlniri amicale din partea unor feluriți confrăți în dificultate de a scrie, dar care, chiar și avînd și libertatea de a publica, întâmplările lor povestite de ei nu ar fi avut, în nici un caz, aura prozei "marelui condotier".

Așa-i viața. Așa-i arta. De altfel, alte cazuri mai neplăcute din biografia agitată a prozatorului au fost mărturisite, date publicității, căite... E, după mine, și păcatul, frivol, - fără a fi capital, - al autorului *că se căiește ușor*; și că, în chip foarte ciudat, pentru un temperament ca al dînsului, totdeauna a simțit nevoia unei ideologii, în sprijinul scrisului: ori cea marxistă, în perioada crîncenei deveniri sociale și profesionale, ori creștinismul, ca reazem și alinaător al cumplitelor fapte petrecute și în scris și în realitate.

Hiba, estetică, se cuvine căutată într-un astfel de autoprozelitism, trădînd o carență, - artistică, - de a fi cinic pînă la capăt. Nu trebuie să ne gândim neapărat la Marchizul de Sade.

SPRE anul șaizeci, pe la orele serii, în anotimpul frumos și pe vreme frumoasă, putea fi văzută o pereche distinsă îndreptîndu-se pe jos spre *Athénée Palace*. El era un bărbat tînăr, înalt, subțire încă, voinic, cu o eleganță contrastînd violent cu sărăcimea și cenușul din jur. Bărbatul acela ostentativ de elegant avea dantele la încheieturi, straie nemaivăzute, un aer feroce de sigur pe el, de îmbuibare barbară, în felul în care un tigru ar înghiți o bucată de realitate și pe care ar prefăce-o într-o energie de neînchipuit, nici în planurile totuși atât de minuțioase sau de complete ale Creației... Capul, tuns scurt, era superb. Răvășit, cu detestabila, capitalista tunsoare capitalistă *à la Titus*. Nici măcar acest amănunt să nu-i fi dat prin cap comitetului central... Personajul semăna cu unul din acei dandy faimoși de după revoluția franceză din timpul Directoratului, cărora li se spunea *Les Incroyables*. Niște domnișori izmeniți contracarînd asprimea realităților petrecute nu de mult cu croiala ușurată a hainei și podoabelor aferente. Doamna care îl însoțea era în mod evident cu cel puțin douăzeci de ani mai în vîrstă și a cărei frăgezime uscată, bătînd în negru, unul francez sau spaniol, (Goya?) îi dădea aerul unei marchize. Era "o femeie de rasă", deși ofilită. Puteai să crezi că sînt mamă și fiu. Sau mătușă și nepot. Sau frați, poate, făcuți la o distanță uriașă ori prin înrudire... Lumea îi privea cu gura căscată. Nu semănau cu nimic din tot ce se zărea în preajmă. Și cine știa, în anotimpul senin de vară și în seara calmă a proletcultismului absolut, plantat pentru vecie, cine erau, primeau cu îngăduință sau ocară ideea că erau amanți: cei mai bine, mai aleși, mai extravaganti amanți în cea mai sordidă, josnică și intolerabilă condiție umană posibilă.

ȘI-ATUNCI, am scris primul meu pamflet, candid, fără scop. Așa-mi venise, dintr-odată o reacție strict profesională, amușinînd cu flerul meu, care rar dă greș, viitorul. Era un flash pentru viitorul încă de negîndit. Un articol pe ultima pagină a *Gazetei literare*, la rubrica *Întîmplări*, intitulat chiar așa *L'Incroyable*. Paul Georgescu, Dumnezeu să-l odihnească, unul din strălucitele spirite ale vremii, mirosise pe loc adresa și, avînd rîcă pe autor, îl publicase numaidecît, deși eu eram nimeni și era, cred, și cea dintîi manifestare a mea publicistică. Avusese grijă, la Capșa, să dea sfoară că unu',...Toiu, ...de unde?...de cînd?... cine-o fi?... se luase de bine cunoscutul prozator. Curajul? Îi plăcuse? Deși probabil știa că numai cei ce știu că n-au nimic de pierdut îndrăznesc. Autorul era și director la ESPLA. Aveam și eu acolo un amărît de contract de traducere, din asta trăind. Într-o zi, trecînd pe la editură, secretara directorului-autor, pe care o cunoșteam foarte bine, m-a tras într-un colț și mi-a șoptit îngrozită: "ce are, dragă, ăla cu tine că îi-a rupt în patru contractul de traducere și l-a aruncat la coș, numai cînd am pomenit de el?"

Atunci, auzind, aceasta, invers: *Am scris*. Cu un fel de victorie. Mai era doar o chestie de timp... Un amic pretinde că nici faptul că acest important prozator s-a grăbit să scrie primul în *Scînteia* contra revoluției de la Budapesta, - spre a-și întări poziția politică, - nu era mai grav decât a-i rupe unui confrate famelic un contract de lucru. Nu știu. Ce știu sigur, e că marea operă trebuie să conțină și marele păcat, personal, ne-personal, însă neexplicat, ne-scuzat și nici pus sub semnul scelerat al "blestemei necesități".

**SIMULACRELE
NORMALITĂȚII**

de Eugen
Negrici

Rătăcirea

MĂ VOI ÎNTOARCE, recunosc, totdeauna cu plăcere la paginile pasionate de critică dedicate de Gide marilor scriitori ai literaturii franceze și universale, dar și noilor veniți (Henri Michaux sau Saint-Exupéry) care și-au datorat destinul, în bună măsură, și entuziasmului său de descoperitor neobosit și prompt de talente. Pînă și *Jurnalul* nu e adesea decît un jurnal de lecturi trădînd nu numai inteligența lui incomparabilă ci și o veritabilă devoțiune pentru literatură. Fervoarea, ce zic, de fapt această nobilă și însuflețită religie, a cărților, patima pe care i-o trezea orice faptă artistică demnă de acest nume ne aduc în minte imaginea uitată, din ce în ce mai îndepărtată a unui adevărat climat intelectual. Mais passons... nostalgia face dintre sentimentele pe care ne place să le întretinem. Printre faimoasele sale *Billets à Angèle* se află unul - îndeajuns de cunoscut - în care Gide încearcă să explice farmecul prozei lui Proust. Cum argumentele raționale nu par să-i fie suficiente, Gide recurge la o imagine fastuoasă pe măsura celor folosite de Proust însuși, care posedă - cum se știe - un întreg tezaur de astfel de analogii: "Ce cărți curioase! Pătrunzi în ele ca într-o pădure fermecată, de la primele pagini rătăcești drumul și asta te face fericit, în curînd nu mai știi pe unde ai intrat, nici la ce distanță ești de marginea pădurii; sînt clipe cînd înaintezi fără să mergi, privești totul în trecere; nu mai știi unde ești, încotro mergi".

Se observă imediat că șirul acesta de propoziții menit să dezvolte o comparație ne conduce pînă la urmă la o stare: rătăcirea care "te face fericit". Am constatat nu o dată că, ori de cîte ori am vrut să definesc "forma superioară a lecturii" și circumstanțele ei, încercînd să caracterizez dispoziția sufletească a cititorului pe parcursul unei asemenea lecturi am fost constrîns să dibui cu închipuirea după un echivalent senzorial convenabil. Și, de fiecare dată, mi-a venit în minte această analogie cuceritoare, feerică. Rătăcirea - ca ieșire din rută, din cursul previzibil, ca refuz al tiraniei cauzalității, consecuției și finalității, al ordinii ordonate și ca binecuvîntată absență, mi se pare, iată, o imagine-simbol cum nu se poate mai nimerită. Nu călătoria pe trasee jalonate spre un anumit punct de interes, ci hoinăreala prin pădurea vrăjită a unei cărți e semnul conviețuirii fericite cu aceasta. Indiferența față de convergența și direcția narativă - care sînt, în fond, iluziile inteligenței noastre pîndite de scleroză - curgerea capricioasă haotică, prisositoare insubordonată și incontinentă a substanței narative asemănătoare apelor despletite din pădurile Amazonului sînt indicii ale vitalității. *Rătăcirea* - ca formă superioară a lecturii se constituie, într-o metaforă epistemologică. Ea trimite la trăirea autentică a vieții, în toată măreția ei inepuizabilă și inconștientă.

Ocean

Un proprietar la Paris

MIȘA era un refugiat rus care își găsise la Paris o mansardă la etajul 8 cu intrarea prin scara de serviciu. Urca oftînd, "duc toate păcatele Rusiei în spinare", se mai oprea ostentiv și cugeta cu voce tare: "De ce urci, Mișa, cînd trebuie, mîine cel mai tîrziu, să cobori din nou?" Venea des pe la mine, de obicei cam la ora cinei. "Nu vreau să te deranjez, dragul meu, dar masa la tine e o ceremonie sacrală. Îmi aduce aminte de Sfînta Rossie, cînd Dumnezeu nu plecase încă din ea." - "Spui vorbe mari, Mișa, ia loc și participă!" Mîncă și bea cu o sănătoasă poftă. Înainte de a se usca și ultima picătură de vin roșu, întorcea paharul și lăsa să cadă un strop „pentru morți”. Se scula în picioare, se întorcea spre colțul camerei, unde bănuia el că ar fi răsăritul, făcea niște cruci mari, plecîndu-se de mai multe ori ca să atingă podelele cu trei degete. După aceea rămînea țepăn cîteva clipe ca să elimine tot aerul pătruns în stomac cu alimentele. Îmi lua mîna și încerca să mi-o sărute. Gestul servil provoca de fiecare dată o luptă acerbă. "De ce

nu-ți cauți o altă locuință, Mișa? Nu vezi cum te chinui?" Răspundea cu o înfățișare de profet, mîngîindu-și barba sălbatecă: "Acesta e destinul meu de rus. Suferă cei de acasă, e datoria mea morală să sufăr și eu".

Îi plăcea să joace șah. De mai aveam vreun musafir, scăpam de corvoadă. Eu urăsc jocul acesta anost, lipsit de fantezie, care te silește să gîndești adevărat, care îți cere o concentrare atît de intensă, încît îți auzi creierii trosnind. Mișa însoțea fiecare mutare de piese cu un citat din literatură. Lermontov, Pușchin, Nekrassov, dar și Gogol și Tolstoi erau folosiți ca tovarăși de luptă. Cînd cîștiga, și cîștiga mai totdeauna, locul trompetelor de victorie îl țineau versuri vijelioase de Esenin. Deseori anunța sec: "Rămîn peste noapte la tine. Mi-e frică să mă duc acasă. Casele astea franțuzești sînt pline de duhuri." Încercam să-l calmez: "Aici duhurile nu folosesc scara de serviciu. Iau ascensorul." "Ca să scap de el, îl însoțeam pînă la mansarda din etajul de sus. La urcuș, în pauze, se lamenta: "Ce popor păcătos mai sîntem! Nu ajunge că suferim noi destul, mai facem și pe alții să sufere. Uite cum gîfii și cum

ai transpirat. Iartă-mă, frățioare!" Și îi dădeau lacrimile de milă. Avea trei încuietori la ușă. După ce le desferea meticulos, intra și căuta sub pat și în dulapuri eventuali intruși. Îmi oferea o vodcă sălcie și-mi povestea că scrie la o carte despre Dostoievski care "va mîntui lumea". Perorînd, cu mîinile în buzunare, încerca să se plimbe prin cameră, dar se împiedica de picioarele mele, plasate în singura regiune unde le puteam întinde.

Odată, coboram tocmai de la Mișa, cînd îl întîlnesc pe Smărăndescu, dunăre de mînios. "Unde te duci?" - "La Mișa. Măgarul mi-a mărit chiria din nou." - "Ce chirie?" - "La apartament." - "Ce apartament?" Smărăndescu mă privi mirat de mîntea mea greoaie. "Apartamentul în care stăm noi. În casa lui Mișa." - "Casa lui...?" - "Ce, n-ai știut?", și, rar și tare ca pentru imbecili: "Lui Mișa îi aparține blocul în care locuim și noi." - "De cînd?" - "De cîțiva ani. I l-a lăsat moștenire fosta proprietară, văduva octogenară. Cît a stat el la ea, îi citea pînă noaptea tîrziu din Dostoievski. Pînă adormea."

Paul Miron

CĂRȚI STRĂINE

prezentate de
**Grete
Tartler**

"Faceți-mi o mutră nouă!"

DUPĂ 123 de ani de absență a statului polonez de pe harta Europei, anul 1918 avea să-i aducă acestuia nu numai independența ci și nevoia de aerisire a "temnițelor" tradiției. Miturile poloneze, structurile clasice nu se mai potriveau *aux années folles*. "Demolarea" care precede marile construcții a dezvăluit-o Gombrowicz: contestatar, anarhic, negând aducătoarea-de-moarte perfecțiune, el și-a propus în *Ferdydurke* - numele nu înseamnă nimic în limba poloneză - o "parodie a formei" ("Veniți, mutre... începeți-vă mototolirea, faceți-mi o mutră nouă!"). Micșorarea artificială - ca parodie a

Romanul/antiromanul lui Gombrowicz are în centrul tematic un fel de criză - descompunerea ratării la bărbatul trecut de treizeci de ani (vârsta cristică). Autoanaliza caută punctul unde s-a produs greșeala, răstăcirea. Procedul înțoarcerii prin ani e ingenios. Autorul (romanul e la persoana întâi) e vizitat de un invățător (șters, prăfuit, scund) care îl roagă și îl convinge să accepte (întâi formal, apoi real) reînscriserea la Școala elementară, pentru că alt profesor nu are norma completă și ar fi păcat ca, din lipsă de elevi, școala să se închidă. Astfel "justificate" estetic, personajele adulte reintră într-o copilărie spontană și dedublă cu absurd și ludic amestecate într-o rețetă de efecte neașteptate, pe un fond în care sinceritatea și ironia sunt când în consens, când într-un fermecător duel. Reflecțiile eseistice susțin romanul ("eul" este scriitor, într-o formulă neacceptată și neînțeleasă de lumea înconjurătoare, alcătuită mai ales din mături, acele "sfertomame" cum le numește Gombrowicz). Nu "scapă" de analiză nici o realitate așa-zicând definitiv constituită: succesul social, maturitatea, realizarea în viață, înțelepciunea, căpătura materială. Forța copilului provenit din adult stă în spiritul său ludic demolator-creator.

Cu cât atitudinea autorului pare mai neutră, mai impersonală, cu atât ea e mai convingător partizană. Tonul și ritmul traducerii semnate de Ion Petrică (autor și al unei competente postfețe precum și al unui tabel cronologic) transferă strălucit în limba română această "parodie a povestirii filozofice în stil voltairian".

Chipuri palide în noapte

"VIAȚA îți schimbă și-ți zdrobește fața. Mizeria e uriașă, ca să ștergă murdăriile lumii se slujește de mutra ta ca de-o cârpă". Aceste cuvinte rostite de neliniștitul călător prin tenebrele existențiale (cu puțin timp înainte de *Ferdydurke*; romanul *Călătorie la capătul nopții* apare în 1932) sunt specifice unui Céline definit ca romancier al disperării. La prima vedere, vocația contestatoare care a bătut celebrul "ani nebuni" ai Europei bate la Céline ca un vifor apocaliptic: descrieri de război cutremurătoare ("ești virgin în Oroare așa cum ești în voluptate"), frânturi de iad tropical, contestări ale iertării și invocații ale urii (ura, "condiment vital, viu, irefutabil" - "ceea ce mușcă, rănește, taie, chinuie, obsedează"). În noaptea absolută se deslușesc doar fețele palide ale celor care se îndreaptă spre moarte. "Cum vor face?"

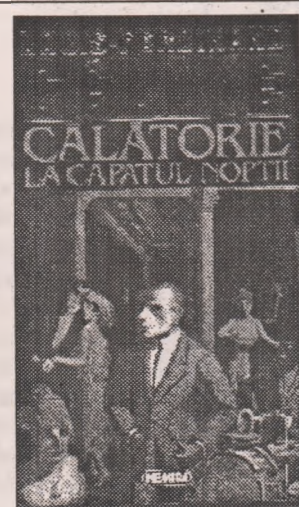
Realismul apocaliptic *celian* are însă un "supra-plan" metafizic, după cum eroul principal, Ferdinand, își află un alter ego în personajul Robinson. Leitmotivul nopții

(vestit printr-un motto dintr-un *Cântec al gărzilor elvețiene*, 1793: "Umblet prin Noapte și prin gerul/ Iernii, viața ni se vestește./ Ne căutam calea spre Cerul/ Unde nimic nu strălucește") apare deseori îmblânzit - noaptea ca adăpost împotriva distrugerii: "Noaptea, de care ne fusese atât de teamă la început, devenise, prin comparație, destul de blândă. Ajunsesem s-o așteptăm și să tângim după ea."

Evident că la "capătul nopții" (= al vieții) există totuși înțelepciune, speranță. Există și umor (inegalabilul haz de necaz al lui Céline, de pildă, cariera de statistician-omorător de purici al lui Ferdinand debarcat în America). Poate că efectul e scontat, poate nu, dar romanul, început ca o avalanșă sumbră, greu suportabilă, se limpezește pe măsură ce se apropie de "capăt". Sensurile ies la lumină precum "firele acelea lungi de oțel ispititoare pe care le trasează gloanțele ce vor să te omoare, în aerul cald al verii. ...O imensă, o universală batjocură".

În câteva cuvinte, se poate spune că subiectul cărții urmărește biografia autorului. Céline însuși a participat la primul război mondial, a fost de multe ori rănit, operat, a fost reformat și a cunoscut lumea interlopă, a plecat în Africa unde și-a descoperit vocația de medic (pentru a-i ajuta pe mult prea năpăstuiții indigeni), s-a repatriat din motive de sănătate, și-a completat studiile - inclusiv cu cele universitare (fusesse autodidact), a practicat ca medic, a călătorit în America (vizitând și uzinele Ford din Detroit unde eroul Ferdinand avea să lucreze o vreme). Cele trei personaje feminine din roman, atât de diferite (Lola, Musyne, Molly) sunt inspirate, se pare, de balerina americană Elisabeth Craig. Dar au trecut prin viața lui Céline și multe alte balerine (era fascinat de dans, de mișcare - se înțelege, de călătorie și schimbare). Individualismul său (citește: personalitatea extraordinară de accentuată), care l-a împiedicat să se îngrămeneze la stânga sau la dreapta, făcându-l să rostească vorbe ce l-au pecetluit ca trădător ("Nemții sunt nasoi. Rușii, nici ei mai breji. E ca și cum ai avea de ales între ciurmă și holeră") e decelabil și la personajul Ferdinand. Din asemenea motive autobiografice, excelent comentatul tabel cronologic alcătuit de doamna Angela Cișmaș, traducătoare de mare rafinament (de-ar fi numai să invocăm culorile argotice, dar câte alte nuanțe!) ține loc de...prefață.

Modelul autobiografic nu e totuși pentru Céline decât... "mutră" înainte de a fi schimbată. Marile și măruntele încercări prin care trece personajul sunt trepte inițiatice: balaurul modern nu se modifică prea ușor, din fiară nu se face lesne om. Mai degrabă vom descoperi la Céline arhetipuri,

Louis-Ferdinand Céline,
Călătorie la capătul nopții.
Traducere și cronologie de
Angela Cișmaș. Editura
Nemira, 1995. 413 p. Lei
6000.

fiindcă, în ciuda stralului gros de realism aplicat cu tăișul, în ciuda hârdaiei de pucioasă, arhitectura gândirii sale e a unui poet.

"Cu profilul nud/ nu încăleci un arici"

MICȘORAREA parodică la Gombrowicz, urieșenia apocaliptică la Céline, dublarea de fantastic la Bulgakov: tot atâtea moduri de a o scoate la capăt cu "anii nebuni" în literatură. Fără să facă parte din galeria scriitorilor "cu o singură carte", Bulgakov tinde prin toată opera lui - sau descinde din *Maestrul și Margareta*. Amestecul de ironie și fantastic, spiritul jucăuș al personajelor alunecă și în cele mai dramatice ipostaze ale vieții, cum sunt cele oferite, de *Garda albă*. Numai că de data aceasta locul personajelor e luat de un oraș-simbol într-un an "demonic" (1918). Orașul inventat e recognoscibil, situat undeva pe Nipru în calea tuturor întâmplărilor din războiul civil ce avea să se încheie cu instalarea dictaturii bolșevice. Iar perceperea acestor evenimente, parcă predestinate, e atribuită Turbinilor - doi frați și o soră rămași de curând orfani și de mamă, poate de însăși "mama Rusia" (tot astfel, cu înmormântarea "mamei" avea să înceapă și *Doctor Jivago*).

În orașul cu amestec de vremuri, de orient și occident, se succed după căderea țarului autorități efemere. Cei care se lasă amăgiți de câte una sunt persecutați de următoarea, neîncrederea e generală, gărzile lui Petliura ori cele nemțești "de intervenție" sunt disputate ori repudiate de militari, negustori, proprietari și chiriași, de lumea interlopă ori de ultimele conștiințe lucide, intelectualii. O lume obosită - alta decât la Cehov - visează încă la minuni, deși dezastrul e la doi pași; ca în toate vremurile tulburi recurge la așteptări ("vin nemții și ne salvează", "vin americanii" ori chiar... "vin senegalezii" - participase

la lupte și un batalion de... senegalezii!). Printre toate ori peste toate, nelipsite și originalele beții rusești, bunătatea și moliciunea unor suflete dispuse la extrovertire. În petrecerile de noapte cu gitară ori pian, Turbinii spun adevăruri crude ori duioase, improvizatiile ironice alcătuiesc un original sistem bulgakovian de distanțare (traducerea domnului Alexandru Calais nu pierde nimic din acest regal de aluzii):

"Erou nu ești dator să fii
Dar voluntar, de bună
seamă!"

sau:

"O oaie bea un ceai
fierbinte,
Rozianko fi-va președinte"

Ca într-un sistem geometric perfect, în vreme ce Turbinii cântă astfel la etaj, la parter negustorul și bancherul Vasilissa (scos pe linie moartă) sapă nișe în pereți spre a ascunde monezi, tacâmuri de argint, valută, iar afară, cățărât într-un salcâm, un hoț "bagă la cap" ascunzătorile pentru mai târziu. Vasilissa vorbește singur, comentează versurile cheflilor de la etaj, descifrând astfel cititorului sensurile unor întâmplări și nume altminteri numai ale Orașului.

O lume unde toată lumea așteaptă, unde nimeni nu mai vede întregul din pricina evenimentelor mărunte, unde inițiativa e sortită să moară (datorită lui Bulgakov, să moară frumos). Autorul cristalizează în acest "amalgam controlat" întâmplări ori obiecte-simbol (puse în valoare de studiul introductiv semnat de Alexandru Sincu): Pe o sobă emailată, dintr-o odaie unde se perindaseră tot soiul

Mihail Bulgakov, *Garda albă*. În românește de
Alexandru Calais. Prefață
de Alexandru Sincu. Editura
Univers, 1996. 334 p.
Lei 7000.

de locatari, sunt scrijelate trivialități, date, evenimente, dar și mesaje de tipul "Olea, am cumpărat bilete la Aida, te aștept în loja nr. 8". Soba este de fapt un fel de inimă a orașului aflat în calea marii furtuni care venea dinspre Moscova, furtună presimțită, anunțată prin tot felul de evenimente preliminare, un fel de repetiții generale. Lumea dinspre hotarul de vest al întinsei Rusii o aștepta "cu profilul nud".

CLASICI
ai literaturii moderne

**WITOLD
GOMBROWICZ**

ferdydurke

Editura Univers

Witold Gombrowicz,
Ferdydurke. Traducere, tabel
cronologic, postfață și
note de Ion Petrică. Editura
Univers, 1996. 262 p. Lei
5000.

măreției - este crezul artistic rostit de un personaj al romanului (dacă personaj ar mai putea fi numit acel concept-noțiune care operează în formula de proză a avangardistului polonez, constrâns, datorită granițelor lingvistice, să fie descoperit după Joyce, Jean Paul Sartre, Beckett...): "Dacă toți ar ști să micșoreze așa, am fi de două ori mai mari decât suntem! Vă vine să credeți că oamenii maturi infantilizați și micșorați artificial de noi constituie un material chiar mai bun decât copiii în stare naturală?"

În cazul lui Gombrowicz, absurdul prozei se înscrie în absurdul realității: la data apariției romanului (scris între 1935-36, publicat în 1937) s-ar putea face speculația că el a scris "realist". Pactul Molotov-Ribbentrop a distrus în câteva zile orice axiologie existențială pentru polonezi. A doua zi după semnarea lui, scriitorul Bruno Schulz a fost împușcat în plină stradă, Stanisław Witkiewicz s-a sinucis, un frate al lui Gombrowicz a emigrat în România (de altfel și guvernul legal al Poloniei). Autorul însuși se afla în Argentina. Rezumând absurdul situației, un filozof a putut afirma că "dacă Hitler va câștiga războiul înseamnă că inexistența lui Dumnezeu a fost dovedită".

Loc numit

NUMIT Kindberg, tradus ingenuu munte al copiilor ori muntele cumsecade, muntele amabil, într-un fel sau altul locul în care ajungi noaptea pe o ploaie care-ți biciuiește cu furie fața pregătită să uite ceea ce afară continuă să lovească și să zgîrie, locul în fine, să te poți schimba, să te știi la adăpost; și supa în uriașă supieră de argint, vinul alb, să tai pâinea și să-i dai prima bucătică Linei care o primește în palmă ca pe un omagiu, și e un omagiu, suflând pe deasupra, Dumnezeu știe de ce dar e atât de frumos să vezi bretonul Linei ridicându-se puțin, tremurând de parcă mâna, ripostând suflării, și pâinea ar ridica o cortină a unui minuscul teatru, ca și cum din clipa asta Marcelo ar putea vedea ieșind pe scenă gândurile Linei, imaginile și amintirile Linei sorbindu-și savuroasa supă, suflând, mereu surâzând.

Și totuși, fruntea dreaptă și copilăroasă nu se tulbură, la început e numai vocea conturând frânturi de persoană, alcătuind o primă apropiere de Lina: chiliancă de exemplu, fredonând o melodie de Archie Shepp, unghiile puțin roase, curate însă față de hainele murdare de autostop și de dormit la ferme ori popasuri pentru tineri. Tineri, râde Lina sorbindu-și supa ca o ursoaică, nu-ți poți imagina, firește: fosile, închipuie-ți, cadavre bântuind ca-n filmul ăla de groază al lui Romero.

Marcelo ar vrea s-o întrebe care Romero, pomenește pentru prima oară de Romero, mai bine s-o lase însă să vorbească, îl amuză să asiste la atâta fericire: o mâncare caldă așa cum, mai înainte, încântarea-i în camera cu șemineul așteptând, troznind, văpaia burgheză protejând portmoneul de călător fără probleme, ploaia răpăind acolo afară, împotrivindu-se văpăii ca-n după-amiaza asta față albă ca varul a Linei la marginea șoselei la ieșirea din pădure în crepuscul, ce mai loc pentru autostop și totuși, încă puțină supă, ursoaico, mănâncă să nu faci vreo anghină, și părul încă ud, dar șemineul troznind, așteptând acolo în camera patului mare, stil Habsburg, și oglinzile până la pământ, și măsuțele și policandrele și perdelele, și de ce stăteau acolo în ploaie, spune-mi te rog, mama ta ți-ar fi tras o papară.

Cadavre, repetă Lina, mai bine să mergi singură, firește că dacă plouă, crede-mă însă, pardesiul chiar e impermeabil, doar părul puțin ud și picioarele, asta e, o aspirină și gata. Și între coșul de pâine golit și cel plin iarăși, căzut pradă ursoaicei, ce unt

gustos, și tu cu ce te ocupi, de ce călătorești cu mașina asta teribilă, dar tu de ce, ah și tu ești argentinian? Și dublă acceptare a hazardului care le aranjează bine pe toate, Marcelo amintindu-și că dacă nu s-ar fi oprit să bea ceva, cu 8 kilometri mai înainte, ursoaica ar fi fost acum într-o altă mașină sau tot acolo, la marginea pădurii, sunt comerciant de materiale prefabricate, o meserie care te obligă să călătorești mult, de astă dată însă bat drumurile între două obligații. Ursoaica atentă și gravă aproape, ce sunt astea prefabricate, firește însă, subiectul e plictisitor, dar ce să-i faci, nu-i poate spune că e îmblânzitor de fiare, regizor de film sau Paul McCartney: sarea. Modul acesta brusc de insectă sau pasăre, deși ursoaică cu bretonul în vînt, același refren al lui Archie Shepp, și discurile, dar cum, ce bine. Realizând, gândește ironic Marcelo, că normal ar fi ca el să n-aibă discurile lui Archie Shepp, dar e o prostie pentru că în realitate bineînțeles că le are și uneori le ascultă cu Marlène la Bruxelles, doar că nu le poate trăi ca Lina care brusc fredonează un fragment între două mușcăături, zâmbetul ei de free-jazz, îmbucătură de gulaș și ursoaică udă de autostop, n-am avut niciodată atâta noroc, ai fost bun. Bun, și prin urmare, întonează Marcelo, bandoneon ca revanșă, mingea iese însă din teren, e altă generație, e o ursoaică Shepp, nu tango, dragule.

MAI RĂMÂNE desigur viermișorul, aproape un vârtej dulce-acrișor, so sirea la Kindberg, parkingul hotelului în enormul hangar vetust, bătrâna luminându-le drumul cu o lanternă de epocă, Marcelo valiză și mape, Lina rucsac și șlempăiala, invitația la cină acceptată înainte de Kindberg, așa mai sporovăim puțin, noaptea și răpăiala ploii, e periculos să mergem mai departe, mai bine ne oprim la Kindberg, te invit la cină, o da, mulțumesc, așa ți se usucă și hainele, cel mai bine e să rămânem aici până mâine, plouă, plouă, adăpostul e al nostru, ai dreptate, spune Lina, și atunci parkingul, răsunătoarele galerii gotice în drum spre recepție, ce cald e în hotelul ăsta, ce noroc, o picătură de apă, ultima prelingându-i-se de pe breton, rucsacul atârănând, ursoaică girl-scout cu tip cumsecade, cer îndată camerele să te poți usca înainte de cină. Și viermișorul, un vârtej acolo înăuntru, Lina privindu-l toată un breton, camerele, ce prostie, cere una singură. Și el neprivind-o, doar viermișorul dulce-acrișor gâdilându-l, atunci o joacă, atunci un deliciu, atunci ursoaică supă, șemineu, atunci una în plus și ce noroc bătrâne, că-i tare draguță. Privind-o apoi scoțând din rucsac cealaltă pereche de blue-jeans și puloverul negru, întorcându-i spatele, sporovăind, ce șemineu, miroase frumos, aroma focului, căutându-i aspirine în fundul valizei, printre vitamine și deodorante și

after-shave și până unde ai de gând să ajungi, nu știu, am o scrisoare pentru niște hipi din Copenhaga, câteva desene pe care mi le-a dat Cecilia în Santiago, mi-a spus că sunt niște tipi grozavi, paravanul și Lina atârănându-și hainele ude, răsturnând rucsacul pe masa franciscojosé aurită, arabescuri James Baldwyn, nasturi kleenex, ochelari negri, cutii de carton, Pablo Neruda, hârtie igienică, harta Germaniei, mi-e foame, Marcelo, îmi place numele tău, sună bine și mi-e foame, atunci să mergem să mănâcăm, ai timp destul pentru duș, o să-ți aranjezi pe urmă rucsacul, Lina ridicând brusc capul, privindu-l: Eu nu aranjez niciodată nimic, pentru ce, rucsacul e ca mine și ca drumul ăsta și ca politica, totul amestecat și ce contează. Cuțitașul, gândi Marcelo, vârtejul zgândărindu-l (dă-i asprina o dată cu cafeaua, efectul e mai rapid) pe ea o enervau însă distanțele astea verbale, ești atât de tănără și cum de poți călători așa singură, în timpul supei începuse să râdă: tineri, fosile, închipuie-ți, cadavre bântuind ca-n filmul ăla al lui Romero. Și gulașul ți treptat, treptat căldura și ursoaica din nou mulțumită, și vinul, vârtejul din stomac cedând unui fel de bucurie, unui fel de pace, să spună prostii, să continue să-i explice viziunea ei asupra unui lucru care odată poate, a fost și propria lui viziune, cu toate că nu-și mai aducea bine aminte, să-l privească dincolo de teatrul bretonului ei, și brusc serioasă, preocupată, și deodată Shepp, comentând ce bine e așa, să te simți uscată și înăuntru vâlvătaia și odată la Avignon cinci ore așteptând la un autostop pe un vînt ce smulgea copacii din rădăcini, am văzut o pasăre izbindu-se de un copac, căzând ca o batistă, închipuie-ți, piperul te rog.

Și atunci așa vrei să mergi până-n Danemarca, dar ți-a mai rămas puțină mâncare, ce s-a întâmplat? Bineînțeles că merg, nu mănânci salata, dă-mi-o mie atunci, mi-e încă foame, un fel de-a îndoi frunzele cu furculița și de-a le mesteca apoi încet, fredonându-i Shepp, buzele umede plescăind, gura frumos conturată, terminându-se exact unde trebuia, desenele acelea din Renaștere, Florența toamna, cu Marlène, gurile astea atât de iubite de pederăști geniali, senzuale, subtile etc. ți se învârtte capul de Rieslingul ăsta '64, ascultând-o între înghițituri și fredonat, nu știu cum am terminat filozofia la Santiago, mi-ar plăcea să citesc o mulțime de cărți, e vremea să încep să citesc. Previzibil, și biata ursoaică atât de încântată de lăptucă și de planul ei de a-l digera pe Spinoza în șase luni, amestecat cu Allen Ginsberg și încă o dată Shepp: câte lucruri în comun până la cafea (să nu uit să-i dau aspirina, dacă începe să-mi strănute e o problemă, mucoasă cu părul ud, fața toată breton, ploaia, gesticulând la marginea drumului) paralel însă, între Shepp și sfârșitul gulașului totul învârtindu-se treptat, schimbând, din nou aceleași fraze, și Spinoza sau Copenhaga, cu mici deosebiri pe alocuri, Lina acolo

în fața lui tăind pâinea, bând vinul privindu-l încântată, aproape și departe totodată, dar nu era o explicație ci altceva, un fel de demonstrație, Lina demonstrându-i ceva în care n-o regăsea, dar atunci ce, spune-mi puțin. Și două felii, de ce nu mănânci Marcelo, e foarte gustos, n-ai mâncat nimic, nu fi prost, un domn ca tine, pentru că tu ești un domn, nu-i așa, și fumând, comand, comand, comand fără să mănânc nimic, ascultă, încă puțin vin, nu vrei, cu brânza asta trebuie să-i schimbi puțin gustul, hai, mănâncă un pic: mai vreau pâine, de necrezut câtă pâine pot mânca, mi-au prezis întotdeauna obezitate, da, așa cum auzi, deja am ceva burtică, chiar dacă nu se vede, dar îți jur, Shepp.

INUTIL să aștepți să spună ceva inteligent și de ce să aștepți (pentru că ești un domn, nu-i așa?), ursoaică între prăjituri, privind încântată cu ochii măriți calculând, căruciorul pe roțile plin de tarte, compoturi, bezele, burtică, da, i-au prezis obezitate, sic, asta cu frișcă mai multă, și de ce nu-ți place Copenhaga, Marcelo. Dar Marcelo nu spusese că nu-i place Copenhaga, doar e puțin absurd să călătorești așa prin ploaie, și săptămâni și rucsac ca să descoperi probabil că hipii au pornit-o deja spre California, dar nu-ți dai seama că nu contează, ți-am spus că nu-i cunosc, le duc niște desene pe care mi le-au dat Cecilia și Marcos la Santiago și un disc mic cu "Mothers of Invention", aici n-or avea vreun pic-up să ți-l pun?, probabil e prea târziu și Kindberg, dă-ți seama, dacă ar fi fost măcar viori țigănești dar matroanele astea, simpla idee, și Lina râzând cu multă frișcă, și burtica sub puloverul negru, râzând amândoi, gândindu-se la matroanele urlând în Kindberg, fața hotelierului și căldura asta care până nu demult înlocuia vârtejul din stomac, întrebându-se dacă nu se complică, dacă până la urmă, spada legendară în pat, în orice caz perna făcută sul, de-o parte și de alta bariera morală, spada modernă, Shepp, asta e, începi să strănuți, ia aspirina, ne-aduc deja cafeaua, o să cer coniac pentru că activează salicilicul, știu sigur. În fond, el nu spusese că nu-i place Copenhaga, ursoaica părea să înțeleagă mai multe din tonul vocii decât din cuvinte, asemenea lui la doisprezece ani când se îndrăgostise de acea învățătoare, ce importanță aveau cuvintele în fața aceluia cântec, acel ceva născându-se din voce, asemeni unei dorințe de căldură, dorinței de-a fi protejat și mângăiat pe păr și ceva mai târziu psihanaliza: neliniștea, aș, nostalgia uterului primordial, totul, în fond și la urma urmei plutind în aer, citiți Biblia, cincizeci de mii de pesos și scapi de amețea și acum mucoasa asta care-l sfâșia pe dinăuntru, Shepp, dar firește tontuțo dacă o iei fără apă, cum să nu ți se oprească în gât. Și ea turnându-și cafeaua, ridicând brusc niște ochi cuminti, privindu-l altfel, un moment, firește, că dacă își bate joc de el o să i-

o plătească dublu, însă nu, ai dreptate, Marcelo, îmi place când faci pe doctorul și pe tatăl cu mine, nu te supăra, mereu spun ce nu trebuie, nu te supăra, dar nu mă supăr fetișo, ba da, te-ai supărat puțin pentru că ți-am spus doctor și tată, nu trebuie s-o iei ca atare, ești însă atât de bun când îmi vorbești de aspirină și uite că ți-ai adus aminte s-o cauți și s-o iei, eu uitasem deja, Shepp, și câtă nevoie aveam de ea, și ești puțin comic așa cum mă privești ca un doctor, nu te supăra Marcelo, ce gustos e coniacul ăsta cu cafea, ce bun e pentru somn, tu știi că. Și firește, pe șosea de la șapte dimineața, trei mașini și un camion, destul de bine în ansamblu, cu excepția furtunii de la sfârșit, atunci însă Marcelo și Kindberg și coniacul Shepp. Și să lași mâna moale, cu palma în sus, pe fața de masă plină cu firimituri de pâine, când el a mângâiat-o ușor spre a-i spune că nu, nu se supărase pentru că acum știa că într-adevăr grija lui mărunț o emoționase, tableta pe care el a scos-o din buzunar cu instrucțiuni detaliate, multă apă să nu rămână în gât, cafea și coniac, dintr-odată prieteni, și focul cred c-a început să încălzească mai mult camera, ca de obicei la Kindberg camerista a aranjat așternuturile, un fel de ceremonie străveche, de bun venit călătorului opozit, și ursoaicele prostute ce voiau să se ude până la Copenhaga și apoi, dar ce contează apoi Marcelo, ți-am mai spus că nu vreau să mă leg, nu vreau, nu vreau, Copenhaga e ca un bărbat pe care-l întâlnești și-l lași (ah), o zi care trece, nu cred în viitor, în familia mea se vorbește numai despre viitor, mă omoară cu viitorul și pe Marcelo la fel, unchiul Roberto transformat în tiran dragăstos ca să-l îngrijească pe Marcelito orfan de tată și atât de micuț încă, bietul de el, trebuie să ne gândim la ziua de mâine, băiete, și pensia ridicolă a unchiului Roberto, ceea ce ne trebuie e un guvern puternic, tineretul de azi nu se gândește decât la distracții, la naiba, pe vremea mea în schimb, și ursoaica lăsându-i mâna pe fața de masă, și de ce această întoarcere idioată, această revenire la un Buenos Aires al anilor '30 sau '40, mai bine Copenhaga, dragă, mai bine Copenhaga și hipi și ploaia de la marginea drumului, el nu făcuse niciodată autostop, practic niciodată, o dată sau de două ori înainte de a intra la Universitate, după aceea a trăit de azi pe mâine, banii îi ajungeau pentru croitor, și totuși ar fi putut atunci când băieții se hotărâseră să cumpere împreună un velier care ajungea în trei luni la Rotterdam, încărcat și escale, în total șase sute de pesos, ajutând puțin echipajului, amuzându-se, firește că mergem, cafeneaua Rubí din Once, sigur că mergem, trebuie să strângem cele șase sute de parale, nu era ușor, salariul ți se duce pe țigări și brusc o slujbă bună, dintr-o bună zi nu s-au mai întâlnit, deja nu se mai vorbea despre velier, trebuie să ne gândim la ziua de mâine, băiete, Shepp. Ah, încă o dată, trebuie să te odihnești, Lina.

Da, doctore, mai stai însă un moment, uite că mi-a mai rămas pe fund înghițitura asta de coniac călduț, gustă-l, da, vezi cât e de călduț. Și s-a oprit pentru că Lina cu felul ei de a-i ghici vocea; ceea ce spunea într-adevăr vocea lui erau prostii și aspirina și trebuie să te odihnești sau de ce să pleci la Copenhaga acum de pildă, când cu mânăta asta albă și caldă în mâna lui, totul se putea numi Copenhaga, totul s-ar fi putut numi velier, da, șase sute de pesos, da, poezie. Și Lina privindu-l, coborând apoi repede privirea de parcă toate astea s-ar afla acolo pe masă, printre firimituri, mizeria timpului și el vorbindu-i de toate astea în loc să-i repete, vino, trebuie să te odihnești, fără să numească pluralul mai logic, vino, să mergem să dormim, și Lina care se răsfăța, amintindu-și de niște cai (sau erau vaci, abia asculta sfârșitul frazei), niște cai traversând câmpul de parcă i-ar fi speriat brusc cineva: doi cai albi și unul roib, nu știi ce înseamnă să galozezi seara, împotriva vântului, să te întorci târziu, obosită și firește reproșurile, băiețoaico, chiar acum, așteaptă să iau înghițitura asta, și imediat, privindu-l cu tot bretonul ei în vânt, de parcă ar călări, suflându-și nasul din pricina coniacului atât de tare, trebuie să fii de-a dreptul idiot să-ți raci atatea probleme când ea călărise marele armăsar negru, și ea încântată, două camere ce prostie, cere una singură asumându-și firește întregul sens al acestei economii, obișnuită probabil, știind, așteptând asta la sfârșitul fiecărei etape, dar dacă până la urmă vor fi surprize, spada la mijlocul patului, dacă în final, brusc, pe canapeaua din colț, firește că el atunci, un cavaler, nu-ți uita fularul, n-am văzut niciodată o scară așa largă, a fost un palat, cu siguranță, au existat conți ce dădeau petreceri cu candelabre și lucruri de-astea, și ușile, uită-te la ușa asta, dar e chiar a noastră, pictată cu păstori și cerbi, nu-mi vine să cred. Și focul, roșii salamandre gonind, și patul enorm, desfăcut, lenjeria imaculată și perdelele sufocând ferestrele, ah ce frumos, cât de bine e, Marcelo, cum o să dormim, așteaptă numai să-ți arăt discul, are o copertă superbă, o să-ți placă, îl am aici, la fund, cu scrisorile și hărțile, doar nu l-am pierdut, Shepp. Mi-l arăți mâine, o să răcești de-a dreptul, mai bine sting lampa, așa vedem și focul, o da Marcelo, ce jăratic, toate pisicile la un loc, ce scânteie, privește, e bine pe întuneric, e păcat să dormi, și el lăsându-și sacoul pe spătarul unui fotoliu, apropiindu-se de ursoaica ghemuită lângă șemineu, scoțându-și pantofii lângă ea, aplecându-se spre a se așeza în fața focului, privind focul și umbrele reflectându-i-se în păr, ajutând-o să-și dea jos bluza, căutându-i închizătoarea de la sutien, gura lui deja pe umărul gol, mâinile alergând printre vâpăi, mucoasă mică, ursoaică totuși, la un moment dat goi deja în fața focului, sărutându-se în picioare, și patul rece, și alb, și deodată neantul, o vâlvătaie străbătând trupul, gura Linei în părul lui, pe piep-

tul lui, mâinile pe spate, trupurile prăbușindu-se, cunoscându-se, un geamăt abia, o respirație întretăiată și dorința de-a o întreba, trebuia s-o întrebe asta, înainte de foc și de somn trebuia să i-o spună, Lina, n-o faci drept mulțumire, nu-i așa, și mâinile rătăcindu-i pe spate, urcându-i pe față, pe gât, biciuindu-l, strângându-l furioase, inofensive, extrem de dulci și de furioase, mănios îngenunchiate, un hohot de plâns aproape, un geamăt de protest și o negație, o furie teribilă în voce, cum poți, cum poți, Marcelo, bine atunci, iartă-mă, iartă-mă dragostea mea, gurile întâlnindu-se, tremurătoare, etape ale cunoașterii, tăceri în care totul e atingere și dulce alunecare prin păr, rafală de pleoape, refuz și dorință, sticlă de apă minerală care se bea pe nerăsuflăte, aceeași sete de la o gură la alta, sfârșindu-se în degetele ce pipăie noptiera, aprinzând veioza, înveselind atmosfera spre a o putea privi pe Lina din spate, pe ursoaică dintr-o parte, pe mucoasă pe burtă, pielea străvezie a Linei în timp ce-i cere o țigară, Lina trântindu-se pe perne, ești osos și foarte pârșos, Shepp, așteaptă să te acopăr puțin, dacă găsesc cuvertura, uite-o aici la picioare, mi se pare că s-a pârlit pe margine, Shepp.

APOI focul potolit acolo în șemineu, focul din ei, domolindu-se, rumenindu-se, apa deja băută, țigările, cursurile universitare erau oribile, mă plictiseau îngrozitor, învățam cel mai bine în cafenele, citind înainte de-a merge la cinematograful, sporovăind cu Cecilia și cu Pirucho, și el ascultând-o, și Rubí, semănând atât de bine cu Rubí de acum douăzeci de ani, și Arlt și Rilke și Eliot și Borges, numai că Lina, ea singură în velierul ei de autostop, în siajurile ei de Renault ori de Volkswagen, ursoaica între frunze uscate și bretonul în ploaie, de ce încă o dată și velierul și Rubí, ea care nu-i cunoștea, care nici nu se născuse pe vremea aceea, chiliancă mucoasă, vagaboandă prin Copenhaga, de ce de la început, de la supă și vin alb la atâtea lucruri trecute și de mult pierdute, și velierul de șase sute de pesos și Lina privindu-l pe jumătate adormită, prăvălindu-se pe perne cu un suspin de animal satisfăcut, căutându-i fața cu mâinile, tu-mi placi ososule, tu ai citit deja toate cărțile, Shepp, vreau să spun că mă simt bine cu tine, cu mâinile astea ale tale, mari și puternice, tu respiri, nu ești bătrân. Așa că ursoaica îl simțea viu, mai energic decât cei de vârsta lui, cadavrele din filmul lui Romero și ce s-o fi aflând acolo sub bretonul unde micul teatru aluneca acum umed în somn, cu ochii întredeschiși, privindu-l, luând-o încă o dată cu duioșie în brațe, simțind-o și lăsând-o iarăși, ascultându-i protestul alintat, mi-e somn Marcelo, nu așa, da, dragostea mea, și corpul ușor dar rigid, și mușchii încordați, atacul reluat, mai puternic, fără răgaz, Marlène la Bruxelles nu mai exista, femeile care-i semănau, chibzuite și sigure, cu toate cărțile citite,

iar ea ursoaica cu felul ei de a-i accepta forța, de a-i răspunde apoi, și totuși vântul cel plin de ploaie și țipete, alunecând încă o dată în somn, dându-și seama că toate acestea erau velierul și Copenhaga, fața lui adâncită între sâni Linei era fața lui Rubí, primele nopți adolescente cu Mabel sau cu Nélida în apartamentul închiriat al lui Monito, rafalele furioase și aproape imediat de ce nu ieșim să dăm o raită prin centru, dă-mi bomboanele, dacă ar afla mama. Deci nici măcar așa, nici măcar în iubire nu dispărea spectrul trecutului, vechiul portret pe care Lina îl reînvia mângâindu-l și Shepp și hai să dormim un pic, puțină apă te rog; de parcă ar fi fost ea, ea în fiecare lucru, iremediabilul absurd ireversibil și sfârșindu-se somnul, între ultime mângâieri șoptite și tot părul ursoaicei ștergându-i fața de parcă ceva din ea ar fi știut, de parcă ar fi dorit să-l șteargă trezindu-l, Marcelo trezindu-se la ora nouă și Lina pieptănându-se pe canapea, fredonând, îmbrăcată deja, pregătită pentru alt drum și altă ploaie. N-au vorbit mult, a fost un mic dejun scurt și era soare, departe de Kindberg s-au oprit să bea o altă cafea, Lina patru bucăți de zahăr și fața senină aproape, absentă, un fel de fericire abstractă, și atunci, știi, nu te supăra, spune-mi că n-ai să te superi, dar firește că nu, spune-mi orice ar fi, dacă ai nevoie de ceva, oprindu-se chiar atunci când cuvântul ar fi trebuit rostit, așteptând, asemeni bancnotelor din servieta lui, să devină cuvinte întrebuințate, pe punctul de a i-o spune când mâna Linei timidă în mâna lui, bretonul acoperindu-i ochii, și-n fine întrebându-l dacă poate să-l mai însoțească puțin chiar dacă nu mai aveau același drum, ce conta, să mai meargă o vreme cu el, pentru că se simțea atât de bine cu el, să mai stăm puțin împreună pe soarele ăsta, o să dormim într-o pădure, am să-ți arăt discul și desenele, doar până se înnoptează dacă vrei, și simțind că da, că voia, că nu exista nici un motiv pentru care să nu vrea, îndepărtându-i în tot acest timp mâna, spunându-i că nu, mai bine nu, știi, aici e o răscruce mare, o să oprești ușor o mașină, și ursoaica parcă lovită, supunându-i-se brusc, departe, rontăindu-și bucățelele de zahăr cu privirea în pământ, văzându-l plătind și ridicându-se să-i aducă rucsacul, sărutând-o pe păr, întorcându-i spatele, pierzându-se într-un furios schimb de viteze, cincizeci, optzeci, o sută zece, drum liber pentru comercianții de materiale prefabricate, drum fără Copenhaga, plin doar cu veliere putrede în șanțuri, cu slujbe plătite din ce în ce mai bine, cu șoapta argentiniană a lui Rubí, cu umbra platanului solitar în viraj, cu trunchiul copacului care l-a primit la o sută șizeci pe oră, cu fața ascunsă în volan, asemeni Linei care-și coborâse privirea pentru că așa își coborâra privirea ursoaicele când mănâncă zahăr.

Traducere de
Luminița Voina-Răuț

Cu N. Steinhardt, la Paris...

ÎN POFIDA neîncrederii manifestate în diferite ocazii, anii din urmă au arătat că existau în sertarele scriitorilor sau ale descendenților acestora numeroase manuscrise care n-au putut fi tipărite înainte de 1990 și care explică, fiecare în felul său, cum a îndurat și traversat autorul infernul - sau purgatoriul - hărăzit de destin.

Cele mai multe sînt documente umane de o implicită și foarte ridicată valoare literară; ele sînt semnate de nume care trezesc ecouri profunde în memoria noastră afectivă sau măcar în cea intelectuală: I.D. Sârbu și M.G. Cantacuzino, N. Carandino și Alice Voinescu, Belu Zilber și Nichifor Crainic ș.a.m.d. Printre cele mai zguduitoare și mai frumoase, dacă nu chiar cea mai zguduitoare și mai frumoasă, este și *Jurnalul fericii* a lui Nicolae Steinhardt. Dincolo de ceea ce este istorie în această carte, dincolo de mărturia personală pe care o aduce în câmpul religiei asumate și al filosofiei implicate în act, cartea a avut, cu siguranță, și o influență morală de care cred că nu ne dăm încă pe deplin seama. Într-un ocean de mizerie materială și morală, figura lui Nicu Steinhardt și a colegilor săi de suferință, deci cartea de care vorbim și lumea pe care ea o reflectă, aduc o insulă de normalitate, cu atât mai extraordinară cu cît această normalitate este obligată să se refugieze mai mult în spirit, materia înconjurătoare devenind aproape în exclusivitate parte a universului concentrațional. S-ar putea spune chiar că ea aparține cu totul spiritului, și că ea rezultă din aceeași fervoare creștină care a dus și la convertirea autorului, în perioada de început a detenției sale. Se poate; s-ar putea să existe aici și o picătură de filosofie stoică, bine ascunsă, dar să existe totuși. Important este însă că extraordinara tărie a spiritului s-a ridicat nu în pofida sau împotriva cărnii traumatizate, ci alături de ea; nu împotriva culturii, ci odată cu ea căci - o spune Olivier Clément - pentru N. Steinhardt, arta nu este decît o introducere în mister: "Arta autentică ne trezește, în sensul ascetic al termenului, și atunci descoperim înrădăcinarea ființelor și lucrurilor în mister: nimic nu e banal, nimic nu e natural, nimic nu e uimitor".

Izvorâtă dintr-o experiență unică și - fără îndoială - irepetabilă, această carte părea să fie și intraductibilă, pentru că frumusețea ei vine de dincolo de cuvînt și nu poate fi înțeleasă fără raportarea la o realitate necunoscută și practic imposibil de imaginat pentru un străin. Ea a avut însă șansa de a fi tradusă de unul dintre rari interpreti care aparțin în aceeași măsură lumii din care preia, ca și aceia în care aduce noua achiziție: doamna Marily Le Nir este fiica unui distins profesor francez care a locuit și a predat la Sibiu (precum Alphonse Dupront la București, precum Henri Jacquier la Cluj ș.a.) pînă în 1948, cînd toate serviciile culturale franceze în țara noastră, ilustrate în decursul timpului de personalități remarcabile, au fost obligate să-și închidă porțile. Doamna Marily Le Nir păstrează din perioada copilăriei sale în burgul Sibiului nu numai o impecabilă cunoaștere a limbii române,

colorată de un discret accent ardelenesc, ci și o cunoaștere intimă a culturii noastre și a sufletului românesc. Bănuiesc că și o mare simpatie pentru toate acestea, pentru că traducerea d-sale vibrează de un sentiment consonant cu suferința autorului și cu a noastră, și chiar cu acea jubilație calmă și severă ("mioritică") care se ghicește uneori în pagina marelui moralist care a fost N. Steinhardt; ea transpare adică într-un plan mai adînc decît acela al limbii propriu-zise, în acela care implică o rezonanță culturală.

Publicată într-o înfățișare aproape somptuoasă de Editura Arcantère din Paris, în colecția UNESCO de opere reprezentative, și prezentată publicului pentru prima dată la recentul Salon internațional al cărții de la Paris, între 22-27 martie, *Jurnalul fericii* (*Journal de la Félicité*) este însoțit în traducerea sa franceză și de un substanțial "dosar" documentar, datorat de asemenea doamnei Le Nir, necesar cititorului francez pentru a se orienta într-o lume despre care știe, încă, prea puțin. În afara prefetei, înțelegătoare și subtile, a teologului ortodox francez Olivier Clément (din care am citat mai sus), mai găsim aici o utilă notă biografică asupra autorului și o listă a principalelor sale publicații în volum, originale și traduceri, o prezentare de cîteva pagini mari despre "societatea, artele și literele românești dintre 1848 și 1974", care îngăduie o rapidă orientare într-un spațiu istoric și cultural la care Steinhardt face mereu referințe, și nu numai explicite, o serie de trei note "complementare" cuprinzînd textul *Mioriței* în traducere, o lămurire detaliată despre *isihism* și un pasaj dintr-o carte a lui Soljenișin invocat de autor în text, precum și - în fine - un indice sau o cheie a numelor unor persoane indicate în carte cu inițiale, porecle sau hipocoristice căci, să nu se uite, cartea mai fusese odată confiscată de "organe". Cu acest masiv dosar în completarea textului, cine dorește să treacă de aspectul moral al mărturiei și să pătrundă în detaliul istoric are un ghid luminos și practic la îndemînă.

Alături de alte cărți ale unor autori români prezentate la acest uriaș Salon, fie de editurile din țară, fie de cele francofone (N. Breban și Ion Omescu la *Flammarion*, Urmuz, Blaga, Caraion și Mateiu Caragiale la *L'Age d'homme*, Mircea Eliade la *L'Herne*, cu *Lumina ce se stinge*, Mihai Stănescu, medievistul, la Presses Universitaires de France și mulți alții), cartea lui N. Steinhardt trimite cititorului francez, grație intermedierei doamnei Marily Le Nir, un mesaj confratern al cărui sens este foarte clar și o adeziune a cărei sinceritate nu poate fi pusă la îndoială, căci în numele acesteia au fost traversate încercările care-i sînt prezentate acum, într-o formă sedimentată de timp și înțelepciune.

Mircea Anghelescu

Nicolae Steinhardt, *Journal de la Félicité*. Préface d'Olivier Clément, traduit du roumain et annoté par Marily Le Nir, Arcantère/Éditions Unesco, Paris, 1996, 567 p.

MERIDIANE

Război și pace II

◆ L.N. Tolstoi făcuse cîteva tăieturi în manuscrisul monumentalului *Război și pace*. Pasajele suprimate au fost publicate recent la Moscova, împreună cu "o continuare" intitulată *Pierre și Natașa*, semnată de un oarecare Vasili Staroi. Eroi tolstoeni ajung în Siberia, unde se încălzesc cu scene tari de amor. "The Sunday Times" crede că trivialitățile sînt o adevărată blasfemie față de Tolstoi, adăugînd că, datorită lor, cartea se vinde în Rusia foarte bine.

Bicentenar Corot

◆ Cu ocazia bicentenarului nașterii lui Jean-Baptiste Corot (1796-1875), 150 de tablouri, dintre care unele n-au fost niciodată expuse în Franța, pot fi văzute la Grand Palais din Paris, pînă la 27 mai. Această expoziție pune în valoare două aspecte esențiale ale operei lui Corot: reprezentarea figurii umane în natură și tablourile așa-zise "din amintire", pictate în atelier după studii "plein air" făcute uneori cu 30 de ani

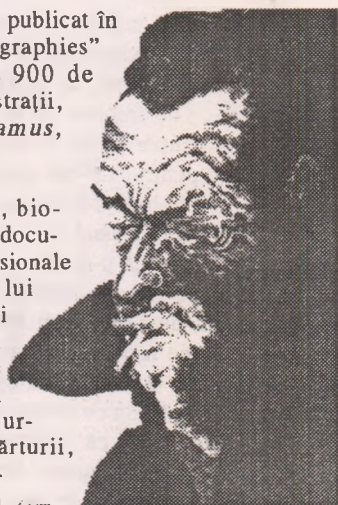
în urmă sau după schițe din carnetele de călătorie. În paralel cu această expoziție, la Biblioteca Națională sînt etalate stampele și desenele lui Corot iar în librării se găsește monografia *Corot* alcătuită de Vincent Pomarède. În imagine - autportretul pictorului.

Soares

◆ Două cărți - oțet și miere - au salutat plecarea lui Mario Soares, după zece ani petrecuți în fruntea statului portughez. Cu cîteva săptămîni în urmă, Rui Mateus, figură importantă a Partidului Socialist, a provocat scandal cu cartea *Povești interzise* în care-l prezenta pe Soares ca pe un monarh absolut, aservit serviciilor secrete americane. Acum, ziarista Maria Joao Avillez are mare succes cu primul volum (*Soares. 1926-1975*, Livraria Bertrand, Lisabona) al unei biografii ce accentuează antisalarismul lui Soares și imaginea sa de om tenace, capabil, cinstit (într-un sondaj recent, 80% din portughezi au declarat că Soares a fost un președinte foarte bun).

Biografie Camus

◆ Olivier Todd a publicat în colecția "N.R.F.-Biographies" o carte de aproape 900 de pagini, cu 58 de ilustrații, intitulată *Albert Camus, une vie*. La mai bine de 35 de ani de la moartea scriitorului, biograful a avut acces la documente intime și profesionale inedite, scrisori ale lui Camus către prieteni și iubite, arhive, a consultat chiar dosare ale Kominternului și FBI-ului, a mers pe urmele lui, căutînd mărturii, din Algeria natală pînă în California și la Moscova, descoperind mereu fațete neașteptate. "Există, spune Olivier Todd, un Camus arogant, sigur de sine, casant, dezagreabil. Mulți l-au cunoscut așa. Dar dacă-l privești mai de aproape, cu simpatie critică, descoperi un om vibrînd de tandrețe, ros de îndoieli, care știa că timpul îi e măsurat. Eu am încercat să-i acopăr în totalitate viața: romanele îi explică teatrul, teatrul - demersul său politic, iar aceste influențează modul său de a scrie. Eu am vrut să conturez gesturile, mîinile, inima unui scriitor la lucru, să-i redau lui Camus diferitele sale voci".

Din Balcani

◆ Scriitorul László Végel trăiește la Novi Sad. De cînd a izbucnit războiul în fosta Iugoslavie, o mare parte din compatrioții săi unguri din Voievodina și-au părăsit definitiv țara. El a decis să rămînă... pentru a înțelege. Pentru că, spune el, "cine n-a trăit

aici nu știe nimic despre Balcani. Iar cei care au plecat au uitat tot ce știau". Cotidianul "Magyar Hírlap" compară cartea lui Végel, *Meseria țesutului la Wittgenstein* (Ed. T-Twin, Budapesta, 1996) cu *Insuporabila ușurățate a ființei* a lui Kundera.

Lawrence al Arabiei

◆ T.E. Lawrence, supranumit "Lawrence al Arabiei", autorul celebrei cărți *Cei șapte stîlpi ai înțelepciunii* (1926), iubea viteza, motocicletele (de pe urma cărora i s-a tras și moartea, în 1935) și ura - așa se credea pînă acum - femeile. Însă în scrisorile trimise prietenului și fostului tovarăș de arme B.E. Leeson, el afirma: "Crede-mă, nici nu iubesc, dar nici nu detest genul. Cred că există femei bune și femei rele, la fel cum există și bărbați, ciîni și motociclete bune și rele". Zece scrisori adresate de Lawrence lui Leeson au fost vîndute recent la licitație la Londra - aflăm din "The Guardian".

Scrisori către familie

◆ Cele 40 de scrisori trimise de Henry James membrilor familiei sale și alese de Leon Edel pentru o ediție ce cunoaște acum și o versiune franceză dau o cu totul altă imagine a celebrului scriitor născut la New York în 1843 și mort la Londra în 1916. Descoperim în aceste scrisori ezitățile tineretii, peregrinările din oraș în oraș, tristețile singurătății dar și afecțiunea puternică ce îl lega de sora sa Alice, și ea scriitoare, și de fratele său William, care va deveni un filosof celebru. Această corespondență

impresionează de asemenea prin obstinarea cu care James își urmează vocația de scriitor, în ciuda dificultăților financiare și a sănătății fragile.

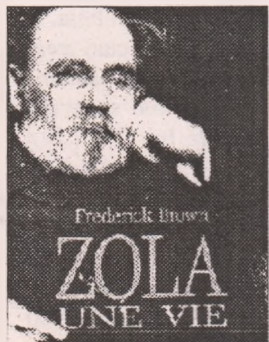
Piraterie

◆ După International Federation of Phonographic Industry (IFPI), 44% din discurile-pirat vîndute în Europa provin din Italia (asta în timp ce industria legală italiană de discuri a cunoscut în ultimii ani o scădere a vânzărilor cu 20%). Doar China și Rusia mai devansează Italia în topul pirateriei muzicale - scrie "La Stampa".

Un american despre Zola

◆ Zola este cunoscut în SUA, dar în realitate puțin citit. Numele lui simbolizează mai ales eroismul intelectual în sec. XIX european, activismul ideologic. Biograful american Frederic Brown a consacrat 15 ani alcătuirii unei cărți în care să lege cât mai strâns posibil opera scriitorului, existența sa personală și universul social și politic în care a trăit. Biografia lui Zola scoasă de Brown e considerată de francezi o excepțională reușită, cele aproape 1000 de pagini apărute acum și în traducere la

Ed. Belfond conturând portretul unui om de o uimitoare complexitate, sfîșiat de contradicțiile unei existențe angoasate.

Noua vedetă

◆ David Foster Wallace, 33 de ani, licențiat în filosofie la Harvard, este o nouă vedetă literară în SUA. Debutul său cu *Infinite Jest* (*Farsa nesfîrșită*) s-a vîndut deja în 30.000 de exemplare, autorul fiind comparat cu Pynchon și Gaddis. Volumul de 1079 de pagini vorbește despre America de după anul 2000, în care Statuia Libertății flutură în aer în semn de victorie un hamburger iar SUA se pregătesc să vîndă o parte din teritoriul Canadei.

Descartes 400

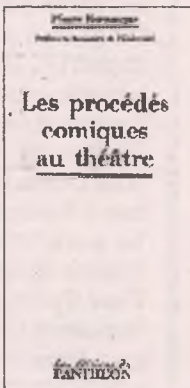

◆ La 31 martie s-au împlinit 400 de ani de la nașterea lui René Descartes, iar în iunie vor fi 359 de ani de la publicarea anonimă, la Leyda, a celebrului *Discours de la méthode pour bien conduire sa raison et chercher la vérité dans les sciences. Plus la Dioptrique, les Météores et la Géométrie, qui sont des essais de cette méthode*. Aniversarea prilejuește în Franța numeroase reeditări (între care, luna aceasta, o ediție de *Opere complete* în 11 volume), biografii

(*Descartes* de Samuel S. de Sacy, Ed. Seuil), noi comentarii (*L'Homme des passions* de Denis Kambouchner, Ed. Albin Michel, *Descartes et argumentation philosophique*, volum coordonat de Frédéric Cossutta la Ed. PUF). "Revista internațională de filosofie" consacră întregul său număr 195 acestei aniversări, publicînd noi interpretări ale operei lui Descartes, datorate unor specialiști din diferite țări. În imagine - portretul lui Descartes de Van Schooten (1644).

Procedee comice

◆ Într-o vreme în care calculatorul deține monopolul tuturor posibilităților de inventariere, octogenarul profesor francez Pierre Bornecque a sfidat curajos "mașina" publicînd anul trecut la Editura Panthéon un foarte util inventar al *Procedeeilor comice în teatru*, susținut și ilustrat cu numeroase exemple din dramaturgia franceză. Astfel, el reușește să identifice și să analizeze 72 de procedee utilizate de dramaturgii francezi și aproape patru sute de "aspecte" comice pe care aceștia le au la dispoziție. În afară de explorarea propriu-zisă a "Universului procedeeilor comice tradiționale din evul mediu pînă în 1896 - Ubu Roi" (așa se intitulează partea a treia a cărții), autorul ne dezvăluie care sînt cele opt forme de ris și care sînt cele douăsprezece calități pe care trebuie să le posedă un autor dramatic.

16 + 1

În numărul 17/primăvara 1996, redacția ediției române a revistei "Lettre internationale" ne oferă, retrospectiv, sumarele celor șaisprezece numere apărute până acum. O simplă panoramă te face să realizezi că "Lettre internationale" face, de patru ani, de când apare, un imens serviciu culturii române. "Lettre internationale" face istorie culturală. În cele peste 2000 de pagini adunate de-a lungul timpului sunt publicați 396 de autori străini și 89 de români, nume de referință în cultura contemporană. Din 1992, "Lettre internationale" a impus rubrici fixe ca *Biblioteca "Lettre internationale"*, în care au apărut texte semnate de Susan Sontag, Carlos Fuentes, Bohumil Hrabal, Thomas Mann, Ernest Hemingway, Italo Calvino, Milan Kundera, dar și de Augustin Buzura, Petru Dumitriu, Mircea Cărtărescu (asta ca să spicuiască numai din sumarul primelor patru numere). În seria de *Comentarii și scrisori* și în cea de *Correspondențe* s-au strâns analize ale fenomenului cultural din lumea întreagă, ceea ce a făcut ca "Lettre..." să devină una din revistele culturale care-l țin "în priză" pe cititor, conectându-l cu "exteriorul". Tot în cadrul rubricilor fixe am putea vorbi și despre grupajele de poezie apărute: Mircea Cărtărescu, Blaga Dimitrova, Marin Sorescu, Lorand Gaspar, Elena Ștefci, Odysseas Elytis și alte zeci de nume s-au constituit în adevărate bucurii pentru iubitorul de poezie.

În fiecare din cele șaisprezece numere de până acum au existat și rubrici de număr. În ele, redacția s-a străduit să îmbine analiza "la rece" a actualității cu problemele dintotdeauna ale omului de cultură.

Nu altfel se petrec lucrurile în nr. 17/ primăvara 1996, abia apărut. Rubricile fixe (*Biblioteca "Lettre internationale"*) adună nume ca Bernard Malamud - *Fata visurilor mele*, John Berger - *Omul cu căpăstrul*, Adriana Bittel - *Gârla și Iordanul*, Cees Nooteboom - *Raiul se află alături*, Heinrich Böll - *Rapoarte cu privire la ce gîndește națiunea*, iar la *Comentarii și Scrisori* apare *Statul-națiune*.

Moarte sau schimbare la față? Europa și lumea de Michael Mann) se împletesc cu rubricile de număr: *Călătorie în prezent* și *dicționar*. Obșnuit fiind ca "Lettre..." să-și deschiadă fiecare apariție cu un text surpriză, aproape că nu mă miră *Învîgătorii și învinșii* lui Tom Engelhardt, o scrutare tulburătoare și profundă a "culturii înfrîngerii" în America și în Japonia, adică o analiză a ceea ce înseamnă astăzi momentul Hiroshima-Nagasaki (6/9 august 1945). "Două națiuni: una învinsă, cu armata în stare de dezagregare, cu orașele calcinate, cu locuitorii murind de foame, cu țara ocupată; cealaltă victorioasă, cu armata în ascensiune, cu orașe înfloritoare, cu locuitori care visează la case echipate cu fantastice aparate noi - plute electrice, mașini de spălat automate, televizoare - cu soldații în postura de ocupanți mîrinimoși ai țării fostului inamic. Poporul celei dintîi simte că a pășit dincolo de o linie invizibilă, că lumea s-a întors pe dos: drapelul propriu a devenit lucru de rușine, manualele școlare sunt rescrise, tablourile, filmele, piesele de teatru din ultimii ani au dispărut. Poporul celei de-a doua simte că și-a împlinit destinul" dar... Acest, "dar..." îl preocupă pe Engelhardt. Blaga Dimitrova, Magdalena Boiangiu, André Gauron, Amos Elon ș.a. completează imaginea *Călătoriei în prezent*.

Sub titlul *Dicționar*, Monica Gheț, Alfred Andersch, Zoe Petre, Ricardo Piglia, Milan Kundera, Ioana Părvulescu dezvoltă definiția de dicționar sau trec dincolo de ea împingînd-o fie spre eseu, fie spre literatură pură.

George Și poș

un radio actual

În fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22.00-24.00

Luni:	Față în față cu vecinul	Irina Corbu
Marți:	Căinele de pază	Cornel Nistorescu
Miercuri:	Punct și virgulă	Carmen Bendovski
Joi:	Fiți întreprinzători	Adrian Dumitru
Vineri:	Taxiul de noapte	N.C. Munteanu

Polar oriental

◆ Orientalistul László L. Lorincz, care și-a luat doctoratul la 26 de ani, fiind, la vremea lui, cel mai tânăr doctor în științe din Ungaria, nu s-a mulțumit cu cariera de cercetător și autor de lucrări științifice adresate unui cerc restrîns. Sub pseudonimul Leslie L. Lawrence, el s-a apucat să scrie romane polițiste a căror acțiune se petrece în Orient și acum are la activ 50 de titluri și 3,5 milioane de cărți vîndute. "Sînt mîndru că am putut iniția publicul larg în cultura Asiei interioare, a Tibetului și Himalaiei, chiar prin intermediul vulgarizator al polarului" - declară el. Cărțile sale se vînd în Ungaria în tiraje de zeci de mii de exemplare.

Wajda

◆ "Înainte, lumea era curioasă să știe ce se petrece dincolo de zidul Berlinului și filmele poloneze spuneau destule despre asta. Astăzi am devenit "normali" - așa explică Andrzej Wajda în săptămînalul varșovian "Polityka" dificultățile

actuale ale cinematografiei poloneze. El vrea încă să facă filme ambițioase, în ciuda tonului mediocru - dat de Hollywood. Dar, ar vrea să știe "dacă mai e posibilă comunicarea cu publicul. Dacă nu, mă retrag, există încă atîtea cărți, atîtea poeme de citit..."

Antologie a portretului

◆ În colecția "Arcades" de la Gallimard a apărut în februarie volumul *Antologie a portretului. De la Saint-Simon la Tocqueville* de E. M. Cioran. Într-o scurtă prefață, Cioran explică ce l-a determinat să alcătuiască antologia: fascinația sa pentru Saint-Simon, apoi galeria de personaje avute de diferite din sec. XVIII și XIX - de la Talleyrand la Madame Roland și de la J.-J. Rousseau la Napoleon - care dezvăluie "misterul atașant sau tenebros al ființei umane". Foarte personală, această antologie reflectă opțiunile și obsesiile celor două secole, precum și preferințele și obsesiile lui Cioran însuși.

Cadoul american

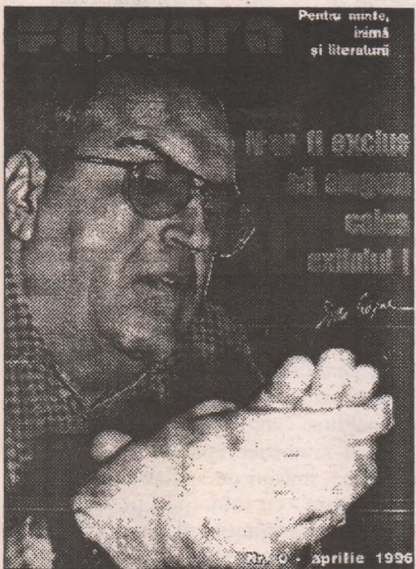
◆ Dacă Qian Xuesen, cercetător format în SUA, n-ar fi fost expulzat în 1955 de Unchiul Sam pentru pretense afinități comuniste, China populară n-ar fi reușit să-și dezvolte programul său de rachete nucleare. "Rachetele care amenință astăzi Taiwanul sînt, indirect, produse în SUA", explică "AsiaWeek". În cartea sa *Firul viermelui de mătase* (Ed. Basic Books, New York, 1996), Iris Chang arată rolul esențial jucat de Qian în dezvoltarea faimoaselor misile Silkworm și orbirea americanilor în plină perioadă maccharthystă.

Revista revistelor

Cine merită Nobelul?

FLACĂRA - devenită, de luna aceasta, "pentru minte, inimă și literatură" - arde mai viu, alimentată de o concepție publicistică eficientă: propunându-și să fie o revistă culturală pentru

marele public (în măsura în care acestuia îi mai arde de cultură), are în vedere nivelul mediu, dorința de informație succintă și variată, curiozitățile pentru viața particulară a vedetelor domeniului, descoperirea, sfătuirea și sprijinirea talentelor literare la început de drum. Dintre cele 32 de pagini foarte (prea) colorate, ne-a interesat în mod special ancheta Liliane Petruș cu tema *Ce scriitor român merită premiul Nobel?* Cei 12 "anchetați" au oscilat între *nici unul* (Alina Mungiu și Răzvan Theodorescu) și o listă de opt nume (Emil Brumaru). În fruntea clasamentului s-au aflat Șt. Aug. Doinaș și Marin Sorescu (fiecare cu cîte trei nominalizări), urmați de Ștefan Bănulescu și Gellu Naum - cîte două. Nu știm cît de reprezentativ e eșantionul chestionat de Liliana Petruș (Vasile Andronache crede că românii care ar merita Nobelul pentru literatură

sînt Marin Sorescu, Adrian Păunescu și... Vasile Andronache), din care lipsește scriitorii mai tineri, dar opțiunile sînt în general juste, remarcîndu-se că handicapul scriitorilor români e în primul rînd insuficiența lor cunoaștere pe plan mondial. După părerea noastră, dintre toate numele citate, Gellu Naum binemerită cel mai mult prestigioasa recunoaștere, întrunind condițiile: o operă excepțională și o cotă superlativă prin traduceri (nu de România inițiate). Dar ce să ne mirăm că acest foarte mare poet al nostru nu e propus și susținut pe lîngă Academia Suedeză, cînd chiar Academia Română a oferit fotolii, înaintea lui, unora care nu-i ajung lui Gellu Naum nici la degetul mic. Sau cînd editurile nu și-au făcut o onoare din a-i publica, la cei 80 de ani împliniți vara trecută, o ediție definitivă de opere complete, îngrijită de autor, așa cum fac marile edituri ale țărilor ce-și prețuiesc valorile și se mîndresc cu ele? ♦ Sigur că - și în anchetă se menționează de mai multe ori acest lucru - în ultimul deceniu, în politichia acordării premiului Nobel pentru literatură nu valoarea primează ci alte criterii, conjuncturale (altfel cum ne-am explica de ce Nadine Gordimer, Toni Morrison și Seamus Heaney și nu, de exemplu, Ernesto Sábato, Vargas Llosa, Günther Grass sau Miodrag Pavlic?). Dar dacă din țară nu se face nimic pentru impunerea literaturii române contemporane în lume, toată discuția despre cine merită e un fel de joc de societate. Continuînd jocul cu "ce-ar fi dacă", ne place la nebunie să ni-l închipuim, de pildă, pe Gellu Naum laureat, numele și chipul lui făcînd înconjurul lumii, și pe toți "oficialii"ăștia care habar n-au că în mijlocul nostru trăiește o asemenea comoară, n-au citit un rînd de-al lui și, chiar de-ar citi, tot n-ar pricepe nimic - dînd buzna să se folosească de gloria lui meritată. Și poetul - așa cum îl știm, așa cum a fost de o viață, închizîndu-le superb ușa în nas. ♦ Augustin Buzura ne aduce, în finalul anchetei, la realitate. Și el e de părere că există scriitori români cel puțin la fel de buni ca recentii laureați Nobel. Dar, "dacă vrem cu adevărat un premiu trebuie să gîndim o politică pe termen lung, susținută, coerentă, de afirmare în lume. Și să punem mulți bani la bătaie, mai ales că banii investiți în spirit, în cultură și știință se întorc înzecit. Cu efecte benefice pentru toate celelalte domenii. Nu-i suficient să ne cunoaștem noi între noi și așa mai departe. Cu eterna și trista realitate: nu avem bani, nu există bani pentru cultură etc. trece istoria pe lîngă noi." ♦ Reîntorcîndu-ne la Răzvan Theodorescu și Alina Mungiu care cred că nici un scriitor român n-ar merita Nobelul (e drept că ei sînt specialiști în domenii extraliterare), le-am recomanda să citească operele lui Gellu Naum, Ștefan Bănulescu, Șt. Aug. Doinaș, apoi, comparativ, cele ale premiașilor din ultimii ani și să mărturisască dacă își mențin la fel de ferm afirmația.

O nouă Carte Albă

Întreg numărul 3 al revistei *ATE-NEU* e consacrat Avangardei românești. Prilejuit de centenarul nașterii lui Tristan Tzara, acest număr remarcabil vine să certifice succesul unei strategii culturale adoptate de redacția revistei. *Ateneu* e un periodic cultural care se bizuie precumpănitor pe forțele locale. Cam 80% din textele care apar în aceas-

LA MICROSCOP

O provocare de Paște

SĂ FIE vreo cîteva luni de cînd am văzut la TVR imagini de la botezul băiatului lui Fane Spoitoru. Scene de Ferentari mutate cu protagoniști cu tot în sala de ospete din Casa Poporului. Presa a vuit atunci suficient de tare, încît certificatele medicale ale lui Fane Spoitoru să-și piardă valabilitatea, iar posesorul lor urma.

De atunci, poliția îl caută pe fericitul tată fără să-i dea de urmă. S-au adunat pe capul acestuia tot soiul de dosare, așa că în clipa cînd va ieși la suprafață, celebrul Ion Titisor va trebui să-și angajeze sosii ca să fie de față la toate procesele în care e acuzat.

Povestea botezului nu mai e demult un secret, așa că senzaționalele dezvăluiri pe care CVTudor le-a făcut în Sîmbăta Paștelui n-au fost decît niște răsufături de presă. El a găsit un post de televiziune dispus să-i cînte în strună, acest *Amerom 38*, și dă-i indignare! CVTudor putea, la fel de bine, să se indigneze împotriva lui Gigi Kent sau a faimosului Dragodan. Totul era să poată poza în victimă. Ideea lui, care probabil că a prins la mulți dintre cei care s-au uitat la emisiunea aceea, era să-l facă pe telespectator să creadă că Senatul persecută un om al dreptății.

Să dăm însă puțin lucrurile înapoi, în anul botezului. De ce n-a făcut CVTudor tărăboi chiar atunci? De ce nu l-a străpuns indignarea împotriva mafiei țigănești cînd lucrurile erau proaspete? De ce nu i-a atacat la moment pe Adrian Năstase, pe Adrian Păunescu, pe Nicu Ceaușescu și pe alții? Presa pe care o înjură acum tribunalul șantajului a avut curajul încă de atunci să relateze opiniei publice isprăvile lui Fane Spoitoru. S-a supărat sub semnătură CVTudor pe cheful din casa Poporului? Dacă ar fi făcut-o n-ar fi scăpat prilejul să scoată documentul pe tapet. Dar documentul

lipsește. Și asta pentru simplul motiv că justițiarul n-avea chef să se pună rău cu aliații săi politici. Atunci, afit Păunescu cît și Năstase erau bravi bărbați ai acestei țări, în *România mare*.

Pe CVTudor l-a luat grija împotriva Mafiei cînd a aflat că se dă curs dosarelor blocate în care el e acuzat de calomnie. Faimoasele probe cu care amenința pe unii și pe alții în *România mare* se dovedesc niște uscături lipsite de consistență. Știind că nu dispune decît de cîteva găteje, CVTudor s-a folosit de ele într-un moment cînd orice om cu bun-simț își astîmpără pornirile, în Sîmbăta Paștelui. Pînă și mahalagii cei mai de jos respectă sărbătorile și fac pace măcar de ochii lumii. Or, tocmai *Amerom*, post de televiziune care apără chipurile religia, și CVTudor, organizator de cine creștinești, au spurcat liniștea oamenilor de sărbători. Nu mai suportau amîinare dezvăluirile lui CVT? Era țara în primejdie, de s-a apucat el să agite lumea într-o asemenea zi? Nici una nici alta. În primedie se afla tribunalul singur, singurel. Și atunci, împreună cu acest post de televiziune lipsit și de profesioniști și de rușine, pune la cale o mascaradă josnică, pentru a trece drept mîntuitorul neamului. Mai mult, el a încercat să folosească procesiunea care urma să înceapă pentru a provoca opinia publică.

Din necesități redacționale, scriu acest articol înainte de ședința Parlamentului în care se pune în discuție imunitatea lui CVTudor. Nu știu ce va decide Parlamentul. Moral vorbind, CVTudor și-a ridicat singur imunitatea în intervenția lui televizată prin care a încercat să strice sărbătorile oamenilor de rînd care s-au uitat la *Amerom* în Sîmbăta Paștelui.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 13.000 lei; 6 luni - 26.000 lei; 1 an - 52.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: grupul draço print
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

24 pag - 1.000 lei
La redacție - 800 lei

Cronicar